

— પ્રકાશક —

શ્રી જૈન સાહિત્ય વધક સમા
શેઠ સુરેન્દ્રભાઈ સારાભાઈ
અમદાવાદ.

— પ્રાપ્તિસ્થાન —

શ્રી અમૃતચૂરીશ્વરજી જ્ઞાનમંદિર
દોલતનગર
ભોરીવલી (પૂર્વ)
મુંબઈ ૬૬ L. N. B.

— મુલ્ય —

૧=૫૦ ન. પૈ.

— મુદ્રક —

સૌરાષ્ટ્ર ટ્રસ્ટ વતી
જ્યોતિર્નાથેન શુક્લ
પ્રતાપ પ્રિ. પ્રેસ
પ્રતાપ સદન
નાથુવટ, સુરત

With Best Compliments

FROM

RAMESHCHANDRA JAYANTILAL

GAURAJ GALLI

MULJI JETHI MARKET

BOMBAY 2. B. R

અખિલ ભારતીય કોંગ્રેસ કમીટી

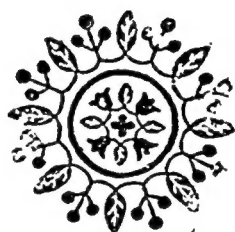
જાંતરમંતર રોડ, ન્યુ દીલ્હી,

તા. ૨૬-૫-૧૯૬૩

પ્રકાશકીયમ્

આ વિમર્શ છે, આ પુસ્તકમાં પૂજ્ય પંચાસણ મહારાજે નોંધપોથીમાં નોંધેલા વિચારોનો સંગ્રહ છે. આ પૂર્વે ‘શંખત્ર’ નામે પુસ્તકમાં આ પ્રકારના વિચારોનો સંગ્રહ ૧ થી ૨૮૮ સુધી અમે પ્રકટ કરેલ છે. આ પુસ્તકમાં ૨૮૯ થી ૫૫૦ સુધીના વિચારોનો સંગ્રહ છે. આ વિચારોના વાચનથી વાચકને જરૂર કાંઈ ને કાંઈ પ્રેરણા મળશે એવી આશા અસ્થાને નથી. દરેક વિચાર સાથે દરેક સહમત ન થાય એવું બને છતાં આમાં કાંઈ પણ કુપથ્ય થાય એવું નથી એ નિર્વિવાદ છે. આ પુસ્તકમાં વિચારોનું વૈવિધ્ય એવા મળશે. કુદા કુદા પ્રકારના ભાવો ભર્યા જણાશે ને તે સર્વ વાંચકને પુસ્તક પ્રત્યે આદર જન્માવશે. આ પ્રકાશનમાં અમને જે દોષ સહાયક થયા છે તે સર્વનો આભાર માનીએ છીએ.

એચ લિ.
પ્રકાશક

ઓં હ્રીં અર્દ્ધ નમઃ

વિ. મ. ર્શી

(નોંધપોથીમાં ટાંકેલા વિચારો)

(૨૮૯)

નગરબંધી

નગરબંધીના એવો થાય છે તે તેમાં જેઓની નગર બંધાર્થ મર્ષ દોષ છે તેઓને પોતાને જે જેનું દોષ છે તે સુઝતું નથી અને ખીગ્ગ કે જેમણે એ નગરબંધી કરી છે, તેઓ જે બતાવે છે તે જ દેખાય છે.

આવી પરિસ્થિતિ થયી વખત વાતાવરણથી પણ સર્જાતી દોષ છે. જેનું વાતાવરણ આવડું દોષ તેવા વાતાવરણમાં થયેલાની દષ્ટિ દોરવાર્થ જતી દોષ છે. દષ્ટિ દોરવાર્થ થયા પછી તે વાતાવરણ સારું દોષ કે ન મારું પણ સાચું લાગ્યા કરે છે. વાતાવરણ સાત થયા પછી જેનું દોષ તેનું ખરેખરું જણાય છે, વાતાવરણથી બચનારા વિરલા દોષ છે.

તા. ૪-૪-૧૯૫૭

(૨૯૦)

સમર્થનો આનંદ

વિષમતાઓનો પૂરા જગપૂર્વક મુખનો કરવામાં સમર્થને જે આનંદ આવે છે તે આનંદ અવિષમ સ્થિતિમાં મળેલા બોમ-ઉપભોગને બોમવદામાં આવેલો નથી.

તા. ૫-૪-૧૯૫૭

વિરૂપ સ્વાર્થની શક્તિ જ્યાં સુધી હૃદયમાં જાગતી રહેશે ત્યાં સુધી
 યથાર્થ દિતમાર્ગ જતાની શક્યતા નહિ. આ છે નિર્ભય સત્યની વાત
 બાકી મિત્ર માર્ગ તો ચાલે જ છે. એમાં થોડા ટકા નિઃસ્વાર્થતા હો
 અને વધુ ટકા પરદિતના મોખ, એ ગતારી લેવાય. એ ગતારી લેવા
 કાંઈ ખામ નથી. જો નજ ગતારી લેવાય તો માર્ગ જ ન રહે, આ
 દૃષ્ટિ જોટણું સ્વાર્થ મુક્ત થવાય એ તરફ દેખતી આવશ્યક છે
 તા. ૧૬-૪-૧૯૫

(૨૬૮)

માનસિક વિચાર પણ કાર્યક્ષમ છે.

કાળ પ્રભાવે-ઉતરતા કાળના પ્રભાવે સારી સારી વસ્તુ
 અદૃશ્ય બનતી જાય છે. તેમાં ઉત્તમ વિચારો વિશાળ ભાવનાઓ
 આવી જાય છે. તેમાં ઉત્તમ વિચારો અદૃશ્ય થાય છે એટલે અ
 વિચારો દેખા દે છે, અધમ વિચારો ઉત્તમ પદાર્થોને દૂર કરે
 પોતાની પાસે અમુક ચીજ હોય તો સાઈ' પણ તે બીજાની પાસે હો
 તો સાઈ' નહિ, આવા તુચ્છ વિચારો વિશ્વમાં વિશિષ્ટ વસ્તુ
 સંરક્ષણ કરતાં નથી પણ તેનો વિનાશ કરે છે. ઉત્તમ કે અધમ મા
 સિક વિચારો પણ પરિણામ તો લાવે જ છે. પરિણામ આવ્યા પ
 તેને અંગે સાચા-ખોટા કારણોને જવાબદાર ગણવામાં આવે છે
 માનસિક વિચાર તરફ દૃષ્ટિ જતી નથી, એ દૃષ્ટિ ખીલે તો કેટલ
 નજીવી ભૂલો સહેજે સુધરી જાય. તા. ૧૬-૪-૧૯૫

(૨૬૯)

મર્યાદા પાલન

મર્યાદા એ અગત્યની છે. એનું ઉલ્લંઘન કરવાથી હિત-સાધન
 વંચિત રહેવાય છે અને અહિત આવી મળે છે. મર્યાદાના સુન્દર પા
 નથી અહિત અટકી જાય છે અને હિત સારી રીતે સધાય છે.

તા. ૧૯-૪-૧૯૫

(૩૦૦)

વારણ અને વાળણ

દ્રુતિનું વારણ અને વાળણ એ બેમાં મહત્ત્વ અંતર છે. વારણ-નિવારણ કરવામાં જગ વાપરવું પડે છે અને તેના પ્રત્યાધાતો પડે છે. જ્યારે વાળણ એટલે સારે માર્ગે વાળી એવામાં જલ્દી જળતી જરૂર હોતી નથી. પણ આવડતની આવશ્યકતા રહે છે. વાળણ કરનાં આવડે તો પરિણામ મારું આવે છે અને પ્રત્યાધાત નડતા નથી.

છતાં કેટલીક દ્રુતિએ એવી હોય છે કે એનું વાળણ ધણી વખત સમ્પૂર્ણ નથી. એનું વારણ કરવું અનિવાર્ય બની જાય છે. એવી દ્રુતિએનું વાળણ તો હોય છે ને એ જાણીને તે યોગ્યું સારું છે પણ ન જ યોગ્ય સહાય તો વારણ કરવું એ પણ ધિષ્ટ છે.

તા. ૧૬-૪-૧૯૫૭

(૨૦૧)

વૈરાગ્ય માટે રાગનો પરિચય જરૂરી છે ?

જોખમાં ગમ છે અને ત્યાગમાં વૈરાગ્ય છે. રાગ વગર વૈરાગ્ય અવરિચય આવતો નથી એમ કેટલાક માને છે અને મનાવે છે, રાગને દૂર કરવો એનું નામ વૈરાગ્ય એટલે રાગ કેવો છે તેના પરિચય પ્રથમ મળે, પછી તેને કેમ દૂર કરવો એ સમગ્રમ, એ રીતે વૈરાગ્યને ઉત્પન્ન કરવા માટે પ્રથમ રાગની જૂમિકા અનુભવથી જોઈએ-એમ તેમનું કહેવું છે.

પણ એ મંતવ્ય આપાત રમણીય છે. રાગનો પરિચય તો અનાદિથી છે જ. અતિ પરિચયને પરિણામે કદાચ તે કંટાળો ઉપજાવે, રાગવિનું કારણ જનીને નફરત જગાવે ને તેથી વૈરાગ્ય જ-એ પણ એ વૈરાગ્યનું મૂલ્ય કેટલું ?

સાચો વૈરાગ્ય તો તત્ત્વજ્ઞાનની જૂમિકા હિપર છે. એ જૂમિકા મોહનીય કર્મનો પટાડો થવાથી દૃઢ બને છે. જોખથી અનુભવ મળે છે

એ પ્રમાણે રાગ પણ વધતો જાય છે, પરિણામે ભોગથી સંતોષ થતો નથી, વાસના અતૃપ્ત રહે છે તે છેવટે ભોગ ભોગવનાર ભોગનો ભોગ બને છે.

એમાંથી અથવા માટે વૈરાગ્ય ગમે તેમ કેળવવો જરૂરી છે. વૈરાગ્ય ગમેતેમ આવે તે સાથે અમને વિરોધ નથી, અમે તો એટલું જ કહીએ છીએ કે આવતો વૈરાગ્ય સાચો હોવો જોઈએ.

તા. ૧૬-૪-૧૯૫૭

(૩૦૨)

ભૂલ જોવાની કળા

અન્યની ભૂલ જોવામાં જે રસ-જેમને આવે છે તે પોતાની ભૂલ જોવામાં આવતો નથી એ જેટલું સત્ય છે તેટલું જ સત્ય ભૂલ જોવામાં જે કળા જોઈએ, જે ચોક્કસાઈ જોઈએ તે નથી હોતાં એ છે. એથી અન્યની પણ જોવા જેવી ભૂલ જોવાતી નથી અને ન જોવા જેવી-નશ્વરી ભૂલ જોવાય છે.

ભૂલ જોતાં જો યરોગર આવડી જાય તો તેમાં સ્વ-પરના ભેદનું કાંઈ મહત્ત્વ નથી. એ એવું ક્ષતિ નિરીક્ષણ પણ હિતકર બને છે.

ભૂલ જોતાં શીખો-ગમે તેની ભૂલ જુઓ પણ તે બરાબર, ગમેતેમ નહિં.

તા. ૨૦-૪-૧૯૫૭

(૩૦૩)

ઠંડક અને ગરમી

અન્ધકારની ઠંડક કરતાં પ્રકાશની ગરમી વિશેષ કિમતી છે.

તા. ૨૦-૪-૧૯૫૭

(૩૦૪)

મૃત્યુ મરી જશે

ક્રિયા અને આચરણ એવાં હોવાં જોઈએ કે મૃત્યુ પણ ધડીભર થાંભલી જાય. મૃત્યુને વિચાર આવે કે આ હું કોના ઉપર હાથ અજમાવું

હું! એને સરમાણું પડે. આત્માને મૃત્યુનો ભય ન હોય, ભય તો મૃત્યુને આત્માનો હોય.

એવી રીતે ન મરે કે પાછળથી જન્મતને કહેવું પડે કે સાઈં મધુ જિયારો છુટયો. અને જન્મ એમ પણ ન બોલે કે - એ મર્યો તે માઈં મધુ, દવે લોકો શાંતિ અનુભવશે.

તમારા મરણ બાદ પાછળનું જન્મ તમારી બાદ જૂલે નહિ, તમારી ખોટ એમને સાલે, એવું તમારું મરણ પણ અમર બની જશે, ખીળ શબ્દોમા કદીએ તો મૃત્યુ મરી જશે.
તા. ૬-૫-૧૯૫૭

એ બેમાં કયું વધારે સાઈં? (૩૦૫)

તમારી પાછળ તમારો અનુયાયી વર્ગ તમારા કરતા નબળો હશે તો તમને જન્મ ખૂનજ બાદ કરશે. તમારી ખોટ જન્મને સાધશે. તમારા કરેલા કાર્યો વિશેષ વિખ્યાન બનશે, અસહ્ય અને કુલકમ અધ્યાત્મા કાર્યો તમે જ કરી શકો એમ કહેવાશે. પણ તમારી પાછળ તમારો અનુયાયી વર્ગ તમારા જેવો કે તમારાથી ચડીયાતો હશે. તો કદાચ તમારી ખોટ લોકોને બદ્ધ બાંધશે નહિ, પણ એવા તમારા અનુયાયી વર્ગથી તમારૂં મૌન કોઈ જુદા જ પ્રકારનું મળ્યારો.

પ્રથમતા કરતાં આ બીજા પ્રકારનું મૌન કે ઈ થયું હિંમતી છે.
તા. ૬-૫-૧૯૫૭

(૩૦૬)

અધ્યાત્મિક

આપ સંકલિતગણાં જીવે પોતાની સ્થિતિનો સતત વિચાર કરવો જરૂરી છે. જે તે પોતાની સંકલિતને પૂરો વિચાર કરીને પ્રશ્ન કરે તો તેને સ.ભ કે પુલકાન તે સદન કરી શકે એવા મળે બાકી જે તે પોતાની સંકલિતને વિચાર કર્યા વગર વિશેષ સંકલિતગણાં અનુકરણ

કરીને પ્રવૃત્તિ કરે તો તેથી તેને એવા લાભ ને નુકશાન થાય કે જે પચાવવા તેને ભારે થઈ પડે. શક્તિનો અનુસાર ધીરે ધીરે આગળ વધતાં એકવખત જરૂર તે મહાન બની શકે છે. તા. ૨૧-૫-૧૯૫૭

(૩૦૭)

વ્યક્તિ પરત્વે દોષની તરતમતા

કેટલાક અલ્પ શક્તિવાળા આત્માઓ પોતાના દોષોને દળવા કરવા માટે એવા દોષો તો મહાન આત્માઓમાં પણ છે, એમ વિચારે છે. પરિણામે મહાન આત્માઓ એવા નજીવા દોષોને કદાચ દૂર ન કરી શકતા હોય એવું બને, પણ એ દોષોનું પરિણામ એ મહાન આત્માઓ પોતાના અન્ય સામર્થ્યથી જરૂર દૂર કરે છે. બ્યારે અલ્પાત્માને એ દોષથી સાંપડતું પરિણામ સહન કરવું પડે છે, એવું તો સહન કરવું પડે છે કે-તેથી ખીડાતા એવા તેને પેલા મહાન આત્માને શરણે જવું પડે છે, આવું અનેક વખત બને છે છતાં અલ્પાત્મા પેલો દોષ દૂર કરવા તૈયાર થતો નથી.

અલ્પાત્માને માટે મહાન આત્માનો નજીવો દોષ પણ મહાન છે. બ્યારે મહાન આત્માને માટે અલ્પાત્મા માટેનો મહાન દોષ પણ નજીવો છે. તા. ૨૧-૫-૧૯૫૭

(૩૦૮)

નાના ગુણોની અગત્ય

કેટલાક ગુણો નાના હોવા છતાં અગત્યના છે, એવા નાના ગુણોના લાભનો વિચાર કરીને વ્યર્થ મનને ડોળવું નહિં. એ નાના અને નજીવા ગુણો ન હોય તો જીવનમાં નુકશાન મોટું થાય છે એટલે નુકશાનથી બચાવનાર તરીકે એ ગુણની મહત્તા છે એમ વિચારવું અને તેથી નાના નાના ગુણોને પણ પૂરા પ્રયત્નપૂર્વક જાળવી રાખવા પણ તેની ઉપેક્ષા કરવી નહિં. તા. ૨૧-૫-૧૯૫૭

સઘઃ ફલં સદાયરણુમ્

સારા આચરણુનું સાક્ષાત્ ફળ એ છે કે આને તમે જે વિશિષ્ટ સ્થિતિમાં હો ને ત્યાં દેશી રચ્યા હો. જે તમારામાં સાદું આચરણુ નહિ હોય તો તમે અધઃપતન પામશો. સ્થિરતાથી આ વિચારણા કરવાથી સદાયરણુનું સઘ ફલદાવિપણું સમજાતાં વિશ્વં નહિ થાય. તા. ૨૧-૫-૧૯૫૭.

શુદ્ધ ધર્મનો પક્ષપાત (૩૧૦)

અગ્નિના એક તણુખાને કહેવું નથી પડતું કે હું કયારાને બાળ, એમ ધર્મના અંદરે પણ કહેવું નથી પડતું કે હું પાપને પ્રળળ. જે પાપનો પુંજ એમને એમ રહેતો હોય તો સમજવું જોઈએ કે ધર્મનો સત્ય અંશ હજુ સાપડ્યો નથી, બનાવટી ધર્મ કરવો અને પરિણામ તપાસવા કરવું એ નરી મૂડતા છે. સત્યધર્મ જેળવવા મનથીય રહેવું ન્યાંમુધી સત્યધર્મની પ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાંમુધી જેવો ધર્મ આચરતા હોઈએ એ ઊડવો નહિ, જેવા તેવા ધર્મનું આચરણુ પણ એક વખત સત્યધર્મની પ્રાપ્તિ કરાવશે. એ છટી જરી તો ધર્મ જ દર દર આસ્થો જરી, પછી સત્ય કે અમત્ય એકેની આશા નહિ રહે, પણ સત્યધર્મ મળે છતાં જોડાને પકડી રાખવો એ તો મદા મૂડતા છે. એ મદામૂડતા તો દર કરવી જ જોઈએ. કદાચ સત્યધર્મ સમજવા છતાં એનું આચરણુ દૂરર સાચે-એ ન પણ આચરી શકાય. પણ તેથી જોડાને સાચો માનીને સત્ય પ્રત્યે પક્ષપાત ન જાણે એવું તો નજ બનવું જોઈએ. સત્ય પ્રત્યે પક્ષપાત તો જામવો જ જોઈએ. એ જાણેલા પક્ષપાતથી સામર્થ્ય આવી જરી. જોડું છટી જરી અને સત્ય સ્વયં ફળશે.

(૩૧૧)

પરસ્પર વિરોધી કારણોથી પરિણામનો અભાવ

આગતે વધારનારા કારણો જ્યાં સુધી પ્રયત્ન હોય ત્યાં સુધી તેને કારવાના કારણો કારગત થતા નથી એ સ્વાભાવિક છે. એવી સ્થિતિમાં એટલે વિચાર કરવો જરૂરી છે કે—કરવામાં આવતા પ્રયત્નો બરાબર નથી એમ નથી પણ સામેના વિરોધી તરફ પણ બરાબર છે. એ વિરોધી તરફ વિશેષ બળવાળા હોવાને કારણે પરિણામ બરાબર આવતું નથી. એટલે આણુ પ્રયત્નોને નિર્ગળ-અસફળ-નકામા માનીને છોડી દેવાનો કંઈ અર્થ નથી.

વિપરીત તરફને દૂર કરીને જો એનાં એ પ્રયત્નો આચરવામાં આવે તો તેનું પરિણામ ધાર્યા કરતાં પણ સાફ જણાય. આ વાત માત્ર નથી પણ લક્ષીકૃત છે. એ પ્રમાણે શતશઃ બન્યું છે—બને છે. એટલે તે તરફ પૂરતું લક્ષ્ય કેળવીને પ્રયત્નોને—સારા પ્રયત્નોને સફળ કરવા સંજ્ઞા થતું.

તા. ૨૨-૫-૧૯૫૭

(૩૧૨)

સામગ્રી કાર્યસાધિકા

કોઈપણ કાર્ય કરવું હોય ત્યારે તે કાર્યના કારણોનો પૂરો વિચાર કરવો જોઈએ. સકલ કારણો મેળવીને કાર્ય કરવાથી તે તુરત સિદ્ધ થાય છે, કારણની ન્યૂનતા હોય તો કાર્ય ન્યૂન થાય છે અથવા નથી થતું. કેટલાક કાર્યો એવા હોય છે કે તેમાં એકાદ કારણ એાછું હોય તે પણ ન ચાલે, જોઈતા બધાએ કારણો જોઈએ. આ સ્થિતિ છે—વાસ્તવિક સ્થિતિ છે. જ્યારે આ લક્ષીકૃત ખ્યાલ ઉપરથી ઉતરી જાય છે ત્યારે કરેલા પ્રયત્નોને જીવ નિંદે છે, પ્રયત્નોને છોડી દે છે અને ખીજ એવા પ્રયત્નો કરતા હોય છે તો તેને પણ છોડાવી દે છે. પણ તેથી શું ? જ્યારે ફરીથી એ કાર્યની ઇચ્છા જાગશે ત્યારે તેને ફરીથી એકઠે એક કરવું પડશે. માટે જો કાર્યની ઇચ્છા હોય—ખરેખર ઇચ્છા

હોય તો મળેલી કારણ સામગ્રીમાં ક્યાં જોઈએ છે, શું ફેરફાર કરવાની જરૂર છે તે વિચારવું અને એ કરવા માટે ચલચીલ જનવું, એથી કાર્પ સિદ્ધ થશે અને વિશ્વાસ વધશે એવી કાર્પ સિદ્ધિ અન્યને પણ પ્રેરક બને છે બાકી ચક્ર તો ચાલ્યા જ કરે છે. અધુરા ચલો કરીને હોડનારાઓનો વિશ્વમાં તોટો નથી. પૂરા પ્રયત્નો કરીને પરિણામ પોતાને પક્ષે લાવનારા વિરલા છે.

તા. ૨૨-૫-૧૯૫૭

(૩૧૩)

ઉતાવળ કરવા જેવું નથી

હવન હવવાની રીત ઉપરથી જણાઈ શકાય છે કે આ હવ કઈ મનિમાંથી આવ્યો છે અને કઈ પ્રતિભા જવાનો છે. પણ જેને માટે એ વિચારવાનું હોય તેના આવરણોનું મુદ્દમ અને મનીર નિરીક્ષણ કરવું આવશ્યક છે. ઉપરના નિરીક્ષણથી જો અભિપ્રાય બાધવામાં આવે તો તે અન્યથા થવાની પૂરી સંભાવના છે. મયોમવલ સેવાના આવરણ અને હોદ્દાથી મેવાના આવરણમાં પણ અન્તર છે.

તા. ૨૨-૫-૧૯૫૭

(૩૧૪)

આરાધના કરવાનો હક અબાધિત રાખવો

આરાધના કરાવવાના અધિકારથી જો આરાધના કરવાનો અધિકાર આત્મે જતો હોય તો તેથી પોતાને એકન્દર નુકમાન છે. ભારે આરાધના કરવાનો અધિકાર વધતો જતો હોય તો લાભ-વિશેષે લાભ થાય છે.

આરાધના કરવાનો અધિકાર કાયમ રાખીને આરાધના કરાવનાર, ભારે બીજા આરાધના કરાવનારા મળે છે ત્યારે રાજ થાય છે અને સમજે છે કે મને આરાધના કરવાની વિશેષ અનુકૂળતા દર્શ. જેના મનમાં આરાધના કરાવવી એવું જ દૃઢ-મત્તવ્ય છે તે બીજા સુધેએ આરાધના કરાવનારા મળશે ત્યારે દુઝારી, તેઓનો હિમ્મત વિરેક

જાળવશે નહિ, પરિણામે-ઈર્ષ્યા, દ્વેષ, ખેદ, ક્રોધ, વિવાદ, ક્ષલ્પ વગેરેને નોંતરશે અને વાતાવરણને વિષમ કરી મૂકશે. માટે આરાધના કરાવનારે આરાધના કરવાનો પોતાનો સ્વયં સિદ્ધ દંક જરી પણ આંગ ન આવે એવો અધ્યાધિત રાખવો. તા. ૨૨-૫-૧૯૫૭

(૩૧૫)

જૂનું એટલું સોનું

‘જૂનું એટલું સોનું’ એ જે કહેવાય છે તેની પાછળ રહસ્ય છે સોનું લાંબા સમય સુધી ટકે છે. એમ જે વસ્તુ જૂની થઈ છે તે લાંબા કાળ સુધી ટકી રહી છે. જે તે કથિર જેવી હોત તો ક્ષણભંગી-અલ્પ સમયમાં નાશ પામનારી હોત, તેમ નથી બન્યું માટે તે પોતાની જાતની વસ્તુઓમાં સોના સમાન છે. તા. ૪-૬-૧૯૫૭

(૩૧૬)

કસોટીથી કિંમત અંકાય છે

તમારી કોઈપણ કળાની વાસ્તવિક કિંમત શું છે? એ જાણવું હોય તો તેને કસોટીમાં મૂકવી. કસોટીમાંથી કંઈ રીતે પસાર થાય છે તેના પર તેની કિંમતનો આધાર છે. તા. ૪-૬-૧૯૫૦

(૩૧૭)

મૃત્યુ ભયંકર શાથી લાગે છે ?

માણસને મૃત્યુ ભયંકર લાગે છે, તેમાં મુખ્ય કારણ એ પણ છે કે તે (મૃત્યુ) અહિંતું જે કાંઈ છે તેને ડુંટવી લે છે એ પ્રત્યક્ષ જણાય છે અને પછીથી શું મળવાનું છે તેની કાંઈપણ ખબર પડતી નથી. જે પછીથી અમુક મળવાનું છે એ ખબર પડી જાય તો મૃત્યુ લાગે છે એટલું ભયંકર ન લાગે, કેટલાકને તો આશીર્વાદ સમાન લાગે અને કેટલાકને અતિ ભયંકર લાગે. તા. ૪-૬-૧૯૫૭

કચ્છા એ કટો છે

(૩૧૮)

કચ્છા એ કટો છે, એ એવો કટો છે કે તે પૂર્ણ થયા બાદ વિશેષ તીક્ષ્ણ બને છે અને વધારે ખૂંચે છે. યુક્તિપૂર્વક તેને છુદો કરી નાખવામાં આવે તોજ એ ખૂંચતો નથી. એ કટાને છુદો કેમ કરવો એ યુક્તિ ખાસ યીજવા નેથી છે. બાકી તેને તીક્ષ્ણ બનાવવાની ટેવ તો અનાદિ કાળથી ચાલુ છે જ. તા. ૪-૧-૧૯૫૭

(૩૧૯)

યાદ-મીડી અને કઠવી

સુખના દિવસોમાં કુઃખની યાદ મીડી લાગે છે અને કુઃખના દિવસોમાં સુખની યાદ કઠવી લાગે છે. તા. ૪-૧-૧૯૫૭

(૩૨૦)

અનુરૂપ અને પ્રતિરૂપ

એકની એક વસ્તુ જુદા જુદા દ્રષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે છે ત્યારે જુદી જુદી લાગે છે. વસ્તુ એની એ હોવા છતાં જુદા જુદા કારણ પરત્વે તેનો ઉપયોગ જુદો જુદો થાય છે. એ ઉપયોગ અનુરૂપ હોય છે અને પ્રતિરૂપ પણ હોય છે એ રીતે બ્યક્તિ પણ અનુરૂપ અને પ્રતિરૂપ હોય છે, કોઈ બ્યક્તિ-વિદેશ અમુકને માટે પ્રતિરૂપ હોવા માત્રથી સર્વને માટે પ્રતિરૂપ બનતી નથી, એજ પ્રમાણે અમુકને માટે અનુરૂપ હોવા માત્રથી સર્વને માટે અનુરૂપ બનતી નથી, પ્રતિરૂપ બહુલાંતી બ્યક્તિ કયા કારણને માટે અને કેવી રીતે અનુરૂપ છે એ બહુવાચી તેને સદજમાં વચ કરી શકાય છે, અને એ ન આવડે તો અનુરૂપ બ્યક્તિ પણ સદજમાં પ્રતિરૂપ થઈ જાય છે.

તા. ૭-૧-૧૯૫૭

(૩૨૧)

વ્યક્તિની સાચી ઓળખાણ

કાર્મ એક વ્યક્તિને આપણે જોઈએ ત્યારે તે અમુક પ્રકારની જણાશે. અને બીજાને જુદી જુદી વ્યક્તિઓએ આપણે જોએલી ને જાણેલી વ્યક્તિનો પરિચય કર્યો છે. તે વ્યક્તિઓ પાસેથી આપણે પ્રથમ વ્યક્તિનો પરિચય મેળવીએ ત્યારે દરેકનો પરિચય કાર્મને કાર્મ જુદા પ્રકારનો આવશે. દરેક પરિચય આપનાર વ્યક્તિઓ પ્રમાણિક હોવા છતાં મતંવ્યોમાં જે ભેદ આવે છે તે ભિન્નભિન્ન દૃષ્ટિબિન્દુને કારણે છે. બધાનું દૃષ્ટિબિન્દુ એક ને એક સરખું થઈ જાય તો ભેદ પડે નહિ, પણ એમ થવું દુઃશક્ય નહિ પણ અશક્ય છે. એટલે પોતાના મતંવ્યને એક દૃષ્ટિબિન્દુ જેટલું મદત્ત આપવું એ હિતકર છે. એક દૃષ્ટિબિન્દુને સંપૂર્ણ માની લેવાથી પરિણામે મોટું નુકસાન બને પક્ષે થાય છે. સત્ય તો સમસ્ત દૃષ્ટિબિન્દુઓમાં છુપાએલું છે અને તેનો સમન્વય સર્વજ્ઞ જ કરી શકે છે.

તા. ૭-૬-૧૯૫૭

(૩૨૨)

પ્રશંસા પચાવવી સુશકેલ છે

પોતાની નિંદા સાંભળીને નિંદા કરનાર પ્રત્યે હૃદયમાં પણ નાખુશ નહિ થનારા જગતમાં જડી આવશે, પણ પોતાની પ્રશંસા સાંભળીને મનમાં ખુશ નહિ થનારા મળવા સુશકેલ છે.

તા. ૮-૬-૧૯૫૭

(૩૨૩)

એ કાંઈ બહુ ખોટું નથી

નિજપ્રશંસા અને પરનિંદા એ બેમાં જગતને ખીજીને વળગાડ વધારે છે, એ વળગાગડ છોડાવવા માટે કદાચ પહેલીનો સમાગમ ગણવો પડે તો તે કાંઈ બહુ ખોટું નથી.

તા. ૮-૬-૧૯૫૭

(૩૨૪)

નિન્દા કરતાં પ્રશંસા કેમ ચાલી છે ?

એ તેની નિંદા કરવામાં આવે, પણ તેમાં કુશળી સાથે પરિચય સાધવો પડે છે, જ્યારે પ્રશંસા-એ તેની કરવામાં આવે પણ તેમાં પરિચય મુલો માથે રહે છે.

તા. ૮-૧-૧૯૫૭

(૩૨૫)

કયા પ્રકારમાં છે ?

૧. સ્વનિંદા ને પરપ્રશંસા.
૨. પરનિંદા ને સ્વપ્રશંસા.
૩. સ્વનિંદા ને સ્વપ્રશંસા.
૪. પરનિંદા ને પરપ્રશંસા.

એ પ્રમાણે નિંદા અને પ્રશંસાને આશયોને ચાર ભાગો પડે છે તેમાં પ્રથમ પ્રકારમાં વિરલા હોય છે. બીજા પ્રકારમાં તો જુદા મળ્યા નહિ એટલા મળ્યા આવે છે. ત્રીજા અને ચોથા પ્રકારમાં પણ થોડા મળ્યા મળ્યા આવે છે. પોતે કયા પ્રકારમાં છે ? તે વિચારીને ઉત્તમ પ્રકારમાં જવા માટે પ્રયત્નશીલ બનવું જરૂરી છે. તા. ૮-૧-૧૯૫૭

(૩૨૬)

મિથ્યાદર્શી બાદ્ય મુખે મુખી હોય તે હાલ નથી.

મિથ્યાદર્શિ હવે જ્યારે સુખી હોય છે ત્યારે જમણા અનર્થ થાય છે, એક તો તે સુખ ભોગવીને પોતાનું પુણ્ય ખલામ કરતો હોય છે અને નવું પાપ બાધતો હોય છે. બીજું તેને જોઈને બીજાને પણ પાપ પ્રત્યે અનુરાગ જામે છે. ને અરુચિ તો જન્મતી જ નથી. એટલે મિથ્યાદર્શિ જાતમાં અવગત રીતે સુખી બને એમ હાલ પણ બીજે પ્રકારે હાલ નહિ. તા. ૮-૧-૧૯૫૭

(૩૨૭)

વિશિષ્ટ જ્ઞાનીઓનું હાલ

સંસારમાં એક પણ એવું સ્થળ નથી કે જ્યાં આ હવે જામે.

સમય એક સરખો ટકી રહે છે. આ સ્થિતિ પ્રત્યક્ષ છે. એટલે જ વિશિષ્ટ જ્ઞાનીઓને—ત્યારે કોઈ જીવ સંસારમાં સુખની વ્યવસ્થા માટે કોઈ પણ પ્રયત્નો કરતો જોવામાં આવે છે ત્યારે—દસતુ આવે છે.

જેમ રેતીના ઢગલામાં રમ્ય રમ્મત રમતા બાળકને જોઈને વડીલને આવે તેમ. તા. ૯-૬-૧૯૫૭

(૩૨૮)

સમક્રિતનું દુઃખ

સમક્રિતો જીવ દુઃખી હોય ત્યારે કેટલીક વખત તેને ધર્મ કરતો જોઈને કેટલાકને એમ થાય છે કે આ આવો ધર્મી જીવ દુઃખી કેમ? એથી કેટલાક ભારે કર્મોને ધર્મ તરફ અથડા જાગે ને તેઓ ખીજાને પણ અધર્મ તરફ ખેંચે, ધર્મ પ્રત્યેની રુચિ ઓછી કરાવે—આ સર્વ બનવા છતાં સમક્રિતો જીવ પોતે પોતાના ઉદ્યમમાં આવેલા કર્મને એટલી શાંતિથી ભોગવતો હોય છે કે તેને તો કર્મની નિર્જરા જ થાય છે એટલું જ નહિ પણ વિવેકી આત્માઓને એથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. તા. ૯-૬-૧૯૫૭

(૩૨૯)

મિથ્યાદૃષ્ટિનું દુઃખ

મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ દુઃખી હોય ત્યારે તે શાંતિથી દુઃખ સહન કરતો નથી પણ દુઃખને દૂર કરવા માટે પારાવાર ન કરવાના પ્રયત્નો કરતો હોય છે. પણ તેના ગાઢ કર્મોનો એમ અંત આવવો નથી અને નવા કર્મો વધ્યે જ જાય છે. એથી તેને પોતાને તો ગેરલાલ જ થાય છે. બાકી કોઈ અતિપાપીને બાદ કરતાં અન્યને તેની સ્થિતિ જોઈને પાપ પ્રત્યે ખરેખર નફરત જાગે છે. જગતમાં પાપનાં અગાઢ પરિણામોના ઉદાહરણ રૂપે આવા ગાઢ મિથ્યાત્વના ઉદ્યવાળા દુઃખી જીવો જ આગળ પડતાં છે. તા. ૯-૬-૧૯૫૭

(૩૩૦)

શું તારો સૂર્યની રૂપર્યા કરી શકે?

તારો ચમકે છે, પણ તે સૂર્ય જેવું તેજ જરી પણ પાથરી શકતો નથી. એટલે તારો એ તારો છે અને સૂર્ય એ સૂર્ય છે. સૂર્યના પ્રકાશ આગળ તારાએ પોતાનું બ્યક્તિત્વ બનાવવા પ્રયત્ન કરવો એ બાંધિયના છે. કેવળમાની અને હજારો એ બન્નેમાં સૂર્ય અને તારો જેટલું અંતર છે. હજારો મને તેટલો આગળ વધે તેમાં કંઈ બાધ નથી પણ તે કેવળમાનીની રૂપર્યા તો ન જ કરી શકે. હજારોનો પ્રકાશ એકદેશીય હોય છે જ્યારે સર્વગનો પ્રકાશ સર્વદેશીય હોય છે. સર્વગનો પ્રકાશ મમતા જ્યારે કંઈ હજારો પોતાનો પ્રકાશ પાથરવા પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે તે પ્રયત્ન કેટલો વાદિવાળ છે એ દર્શાવત મમજીને સમજાવા વખત રહેતી નથી.

તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૩૧)

ચીડીયક્ષ બનવું સાફ નથી

ચીડ એ સારી ચીજ નથી અને તેજ મારી ચીજ છે. એટલે તેજસ્વી બનવું પણ ચીડબક્ષ બનવું નહિ. તેજસ્વી પાસે જાનપદ આવના કરે છે અને હજાર મહેન્ટ આવે છે જ્યારે ચીડબક્ષ પામેથી હજાર અને અનિષ્ટ બન્ને ફર થાય છે.

તા. ૦૭-૬-૧૯૫૭

(૩૩૨)

કેવળ નિયંત્રણ કરતાં નિયમો સાશ નથી

નિયમથી નિયંત્રણ આવે છે અને અવસ્થા પણ આવે છે. અવસ્થા આવે એવા નિયમો આવકાર્ય છે પણ અવસ્થા ન આવતી હોય અને કેવળ નિયંત્રણ જ આવતું હોય તો તેવા નિયમો આવકાર્ય નથી, એવા નિયમોથી એવા પ્રત્યાષાનો જન્મે છે કે જેને પાંચામે રડી-સડી થોડી ધણી અવસ્થા પણ વિલય પામી જાય છે.

નિયમો મોટે ભાગે અવસ્થા પ્રેરક હોય છે તેથી અત્યુચિત તે માટે પ્રેરણા કરતા હોય છે.

તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૩૩)

ભય અન્દર છે.

અન્દરનો ભય જોઈને દર ક્યોં છે, તેને કોઈનો પણ ભય નથી. બ્યારે કોઈએ પરિચય કેળવીને ભયજનક પદાર્થોનો ભય દૂર ક્યોં હોય તેથી તે નિર્ભય છે એમ માની લેવું નહિ, એવા નિર્ભયને પણ જોઈ એ પરિચિત નથી તેનો ભય લાગે જ છે. નાગને રમાડનારા ઊંદરથી ડરતા હોય છે. એટલે નિર્ભય થવું હોય-ખરેખરા નિર્ભય બનવું હોય તો અન્તરમાંથી ભયને દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૩૪)

ઉતાવળથી પરિણામે હાનિ થાય છે.

ધણી વખત ધણાં માણસો ઉતાવળા થઈ જાય છે. થોડી પણ ધીરજ ધારણ કરી શકતા નથી, ઉતાવળનું પરિણામ મોટે ભાગે અનિષ્ટ આવતું હોય છે. અકસ્માત કોઈક વખત ઉતાવળ કરવાથી લાલ થઈ ગયો હોય તો તે લાલને લાલ ગણાવવો એ વ્યાજબી નથી. ઉતાવળ ન કરી હોત તો લાલ ન મળત ઉતાવળ કરી તેથી લાલ મળ્યો એમ માનવું એ મૂઢતા છે. મળેલો કોઈક લાલ પણ ઉતાવળ કરવાની ટેવ પડ્યા પછી ચાલ્યો જાય છે અને અનેક ગેરલાભો થાય છે.

તા. ૧૧-૭-૧૯૫૭

(૩૫૫)

દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ ને ભાવને વિચારવા

જીવનમાં અમુક અસરો દ્રવ્યજનિત હોય છે, અમુક અસરો ક્ષેત્રજનિત હોય છે, અમુક અસરો કાળજનિત હોય છે, અમુક અસરો ભાવજનિત હોય છે, તો અમુક અસરો સાંયોગિક હોય છે. આ સર્વ

અસરોનું પૃથક્કરણ મથાસકય કરવું આવશ્યક છે. અનુરૂપ અસરો રાખવી હોય—વધારવી હોય તો તે અમરો જેથી જન્મી હોય તેની રક્ષા અને વૃદ્ધિ કરવી આવશ્યક છે. અનુરૂપ—અનુકૂળ ન હોય એવી અમરો દૂર કરવી, ઓછી કરવી હોય તો તે અસરો જેથી જન્મતી હોય તેને દૂર કરવા અથવા ઓછા કરવાની આવશ્યકતા છે. જો એમ ન કરવામાં આવે કે એમ ન થાય તો અસરોમાં ફેરફાર પણ ન થાય એ સ્વાભાવિક છે. પછી અમરોમાં ફેર કેમ નથી પડતો એવા વિશળ વિચારો કરવાથી શું કામજીવીન કાર્ય છે. તા. ૧૨-૭-૧૯૫૭

(૩૩૬)

માન દૂર કરવાનો ઉપાય

જ્યાં માન કે ન માન પણ માન એ તારા માટે સારી ચીજ નથી, તને કોઈ માન આપે છે એ મને, પણ એજ તારા માટે એક વખત કુ ખદાથી બનશે, જો તને માન ન મળતું હોય, તારે માનને દૂર કરવું હોય તો તેના મરક્ક માર્ગે એ છે કે તું બીજાને માન આપતા ક્ષીખ. એથી તારામાથી માન ઓછું થતું જશે. બાઈ. માન, અલિમાન અને અપમાન એ એક જ વસ્તુના પાયા છે એમ મોક્ષમ માનશે.

તા. ૧૨-૭-૧૯૫૭

(૩૩૭)

ઔષધ મીમાંસા

અનંત વ્યાપ્તિઓ છે. છતાં તે વ્યાપ્તિઓની કક્ષાઓ કરવાથી તે મણી સકાય છે. અને તેના ઉપચારો થઈ શકે છે. મર્વ વ્યાપ્તિઓ અને તેના મથાર્થ ઉપચારનું જ્ઞાન તો સર્વજ્ઞ પરમાત્માને જ હોય છે. બીજા તો તેના કથન પ્રમાણે પોતાના વ્યાપ્તિ દૂર કરવા અને અન્યને મથાસકય દૂર કરાવવા ચત્ત કરે છે. આ ગિચ્છિતિમાં મમ્મવ્યાપિવાળા એકાંકી થાય અને કહે કે મને આ ઔષધથી લાભ થયો તો કોઈ કહે કે મને આ અમુક ઔષધથી લાભ થયો, તો તે બન્ને સાચા છે, પણ

તેઓ જ્યારે એમ કહે કે આ વ્યાધિ માટે આ ઔષધ જ જરાજર છે પણ પેલું જે બીજા લાભ કહે છે તે જરાજર નથી-તો તે મિથ્યા છે. બન્ને ઔષધો જરાજર છે. એજ શ્રા માટે વ્યક્તિ બેઠે ગણનાતીત ઔષધો એક જ પ્રકારના હોવા છતાં તેના વ્યક્તિત્વમાં ઉતરીએ તો તે સર્વ કરતાં ભિન્ન છે. એટલે એ વ્યાધિ દૂર કરવાનું ઔષધ પણ એકજ પ્રકારનું હોવા છતાં એ બીજા જે એ પ્રકારનું ઔષધ લેતા લેતા હોય છે તે કરતાં જુદું પડે છે. એટલે આ ઔષધ છે કે વ્યાધિ વધારનાર દુઃપથ્ય છે એટલો નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે અને ઔષધ હોય તો પોતાને તેથી લાભ થયો છે એટલું કહેવું પૂરતું છે. આ વ્યાધિ માટે આ-આ ઔષધો સર્વજ્ઞ પ્રતિપાદિત છે એમ કહેવું એ પણ તથ્ય છે. બાકી ઔષધ પણ કોઈક વખત કોઈને માફક ન આવ્યું હોય, ન આવતું હોય તો તેથી તેને તે માટે આગ્રહ કરવો વ્યાજબી નથી.

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૩૮)

કરવા યોગ્ય અવશ્ય કરવું

છતી શક્તિએ કરવા યોગ્ય ન કરવું એ મહાદોષ છે. જો કે એક સાથે બે કાર્ય એક જણ કરી શકતો નથી, એક વખતે એક કાર્ય ચાલતું હોય છે. એક કાર્ય ચાલતું હોય ત્યારે બીજું કાર્ય ન કરી શકાય એ પણ સમજી શકાય એવું છે. અમુક સ્થિતિમાં એક કાર્ય કર્યા પછી થાક ઉતારવા માટે વિશ્રાન્તિ લેવી પણ જરૂરી બને છે. યોગ્ય વિશ્રામ લીધા પછી કરણીય કરવામાં વેગ અને સ્થિરતા વધે છે, આ સર્વ છતાં ઘણી વખત ઘણાં માણસો અનેક પ્રકારના પ્રમાદને વશ બનીને કરણીય કરતા નથી. કરણીય ન કરવું એ મહાદોષ છે.

વ્યવહારમાં જોઈએ તો સ્પષ્ટ જણાશે કે કરણીય ન કરવામાં આવે તો કેટલા વ્યવહારો અટકી પડે-ચુંથાઈ જાય. માટે કરણીય કરવામાં પ્રમાદ ન કરવો, એથી મહાન લાભ પ્રાપ્ત થાય છે.

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૩૬)

ફળ જોવાની દૃષ્ટિ

કોઈ પણ કાર્ય કરતા હો ત્યારે તે કાર્ય લાભદાયક છે કે ગેરલાભ આપનાર તેનો પ્રથમ વિચાર કરવો. દિતકર કાર્ય દિત કરે છે, ગુરત જ કરે છે એ નિર્વિવાદ છે. એમ છતાં જીવ પોતે જે અમુક દિત મનમાં કંઈપણ રાખ્યું છે તે થયું કે નહિ તેનો સતત વિચાર કર્યા કરે છે, નેથી દિતકર કાર્યથી જે દિત જન્મ્યું છે તે તે જોઈ શકતો નથી, અને આ કાર્યમાં કોઈ દમ નથી એમ કહીને કાર્ય પ્રત્યે અવગણના જન્માવે છે.

એટલું બ્યાજબી મણાવી શકાય કે તેને જે ઈષ્ટ સિદ્ધિ તત્કાલ કરવાની છે તે માટે આ ઉપયુક્ત ન જનવું હોય, ને તે બાને છોડીને બીજું કોઈ ઉપયુક્ત હોય તેને સ્વીકારે;—પણ કેવળ ગેરસમજથી જો છોડી દેવામાં આવતું હોય તો તે જરી પણ ઉચિત નથી. સારા અથવા નબળા માધનો ફળ તો આપે જ છે. પણ તે ફળ જોવાની દૃષ્ટિ ખીસવવાની જરૂર છે. એ દૃષ્ટિ મહેનત કરવાથી મળે છે.

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૪૦)

સોનાને પિત્તળ અને પિત્તળને સોનું સમજવાની ભૂલ કરતા નહિ.

મારી પાસે એક પીળા મીઠા છે, તે મેં ઘણી મહેનત કરીને મેળવી છે અને તેને હું સોનું માનું છું. મને જાણકારોએ કહ્યું કે એ સોનું નથી—પિત્તળ છે. જાણકારો સમજાવે છે તેઓને કોઈપણ સ્વાર્થ નથી. તેઓ કેવળ હું પિત્તળને સોનું સમજી બેઠો છું એ મારા જમને જાણ કરવા માટે કહે છે. આ સ્થિતિમાં હું તેઓનું કહેવું માનતો નથી, પિત્તળને સોનું માનીને પિત્તળને પિત્તળ કહેનારાને નિંદુ છું, સ્વાર્થ-ભુજ્યા-નમારા કહું છું ને પિત્તળને જીવની જેમ સાચવી રાખું છું. પણ મને મારી ભૂલ ત્યારે સમજાય છે કે મારે હું એ

પિત્તળને અપ્પીને વખતે મારી ખરી જરૂરીયાતને સમગ્રે જાનરમાં વેચવા નીકળું છું. જાનરમાં તેની કાંઈ પણ કિંમત ઉપજતી નથી, લેનારા કહે છે કે આ તો પિત્તળ છે. ત્યારે મને તો હું સ્વસ્થ હોઉં તો પેલા સજ્જનોનું વચન યાદ આવે છે. તો હું સ્વસ્થ ન હોઉં તો તે પણ યાદ આવતું નથી. પછી તો હું પણ મારી જરૂરીયાત પૂરી કરવા માટે બીજાને એક ઊંચા માર્ગ લઉં છું. તે એ કે બીજા કોઈ બોળા માણસને એ પિત્તળ સોનું કહીને પધરાવી દઉં છું. ભદ્ર લોકો મારી જાળમાં ફસાય છે. અને મારું માણું ગળડગે જાય છે.

બીજા બાબુ મારી પાસે સોનું છે, તે મેં પૂરા પ્રમાણિક આત્માઓ પાસેથી પૂરી કિંમત ચૂકવીને લીધું છે. છતાં કેટલાક તેને કહે છે કે આ તો પિત્તળ છે, તું છેતરાયો છે. મને ખાત્રી છે કે આ પિત્તળ નથી. આપનારા સજ્જનો મને કદીપણ છેતરે નહિ, તેઓ પિત્તળને સોનું કહીને ક્યારે પણ ન જ આપે. છતાં મને કેટલાક કહે છે કે—તું ઠગાયો છે, છેતરાયો છે. મને તેઓ વારંવાર એ પ્રમાણે કહે છે અને બતાવે છે કે સોનું તો આ કહેવાય ! તેઓ પોતાના પિત્તળને ગીલીટ કરીને ચળકાવે છે. ચળકાવે છે અને મને ભ્રમમાં નાંખે છે. બોળપણને કારણે હું ફસાઈ પડું છું, સાચા સોનાંને વેચી નાંખું છું અને તેમનાં બતાવેલા પિત્તળને લઈ લઉં છું મારે એ પિત્તળ લેતાં થોડી રાહ જોવી જોઈએ. જોઓને હું મારા હિતસ્વી માનતો હોઉં તેમને પૂછવું જોઈએ. તેમની સલાહ લેવી જોઈએ, પણ હું એ કાંઈ કરતો નથી અને પાછળથી જ્યારે ખરો અવસર આવે છે ત્યારે પસ્તાવો કરું છું. પણ એથી શું ? હવે તો જગ્યા ત્યારથી સવાર, આત્મિક દષ્ટિએ બધું સમજવાનું છે.

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૪૧)

કરણીયને અકરણીય માનવું નહિં

તમારી શક્તિની અલ્પતા હોય કે અન્ય કોઈ વિચિત્ર સંયોગો હોય તેથી તમે કોઈ કરવા યોગ્ય કાર્ય કરી શકતા ન હો, ત્યારે તમને

કાઈ જાની કરવા ચોખ્ખા કાર્ય કરવા માટે કહે-વારંવર કહે એ વખતે તમે એમ કહી પણ ન વિચારતાં કે-હવે આ કાર્યમાં કરવા બેસુ શું છે? એમ પણ ન કહેતા કે આ કાર્ય કરણીય નથી માટે નથી કરતો. કરણીય ને અકરણીય માનવામાં કે કહેવામાં મોટો ચેરલાલ થાય છે એમ નક્કી માન્યો.

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૪૨)

દરેક ગુણની સામે દોષ છે

દરેક ગુણ તેની સામેના એક એક દોષને દૂર કરે છે. જેમ જેમ ગુણ વધતા જાય છે તેમ તેમ દોષ ઘટતા જાય છે. અને જેમ જેમ ગુણ ઘટતા જાય છે તેમ તેમ દોષ વધતા જાય છે. તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૪૩)

સ્પર્ધા જેવા દોષોને દબાવેા નહિં

પણ મૂળમાંથી કાઢી નાંખેા

દોષો દબાવેલા હોય અને ન નડતા હોય તેથી તે દૂર થઈ મયા છે એ માનવું નહિં. એમ માનવું મહામૂર્ખતા છે. સ્પર્ધાની જેમ દબાવેલા દોષો જ્યારે છિછો છે ત્યારે તેનો વેગ ફાઈ જુદો જ હોય છે. તે દોષો એટલી દાનિ કરે છે કે તે કઈ સકારાત્મક તથા, માટે દોષો દબાવવા કરતાં નિર્મૂળ કરવા પૂરો પ્રયત્ન કરવો દિનકર છે.

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

(૩૪૪)

ક્યાં અને ક્યાંથી

નવરા માણસોને સમય ક્યા કાઢવો અને કામવાળા માણસોને સમય ક્યાંથી કાઢવો એની મુંઝવણ થતી હોય છે. તા. ૧૪-૮-૧૯૫૭

(૩૪૫)

પ્રસંગે વસ્તુનો ગોઠ માટે છે

કિમતી વસ્તુને નજીવા કારણસર વેડો નાંખવી એ જેમ મૂર્ખતા

છે તેજ પ્રમાણે મદત્તના કારણ પ્રસંગે વસ્તુનો મોદ રાખવો એ પણ મૂર્ખતા છે. તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૪૬)

કાર્ય બરાબર કેમ થાય એ શીખવા જેવું છે

આ કાર્ય મેં કર્યું છે માટે બરાબર છે એમ માનવાનો આશ્રય ધણા બરા સેવતા હોય છે. એવા આશ્રયથી કાર્ય બરાબર કેમ થાય એ કદી પણ શીખી શકાતું નથી. માટે કાર્ય બરાબર કરતાં શીખવું હોય તો એવો આશ્રય તુરત જ છોડી દેવો. તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૪૭)

સમજણ દરેકમાંથી મેળવી શકાય છે

લેતાં આવડે તો પાણીનો પરપોટો પણ કાંઈક સમજણ આપી જાય છે અને લેતાં ન આવડે તો મોટા મોટા વિદ્યાલયો પણ કાંઈ સમજણ આપી શકતા નથી. તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૪૮)

કાર્ય કુશળ બનવાનો ઉપાય

કોઈમણ કાર્ય કર્યા પછી તેની પરીક્ષા તેના જાણકાર પાસે કરાવવી અને જાણકાર એ સમ્યન્ધમાં જે સૂચના આપે તે લક્ષ્યપૂર્વક ગ્રહણ કરવી અને ભૂલ સુધારવા પ્રયત્ન કરવો પણ ઉપેક્ષા કરવી નહિ. આ કાર્યકુશળ બનવાનો સચોટ અને સુન્દર ઉપાય છે. તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૪૯)

કોણ કોને હસે છે ?

ડાહ્યા માણસો મૂખ માણસોની મૂર્ખતા ઉપર હસે ત્યારે મૂખ માણસો ડાહ્યા માણસોના ડહાપણ ઉપર હસે છે. તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૦)

કાળજી

દીવો કાળજી કાઢે છે અને અન્ધારે જોઈ છે. (એક ઉપેક્ષા)

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૧)

વ્યક્તિત્વ

હું જન્મ્યો પણ ક્યારેક પોતાનું વ્યક્તિત્વ દર્શાવવા છવ ઉપર આવી જાય છે.

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૨)

કોઈને હસતા વિચાર કરો

તમે કોઈને હસતા હો ત્યારે તમને કોઈ દસી રહ્યું છે એમ જરૂર માનજો.

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૩)

હાસ્વાસ્પદ

તમારે જે હાસ્વાસ્પદ ન જલતું હોય તો તમે બીજાને હાસ્વાસ્પદ બનાવવાનું છોડી દો.

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૪)

અપાઘને વિચારવા

જેટલો વિચાર સ્વાર્થ માધવા અંગે કરવામાં આવે તેના મોખા ભાગનો વિચાર પણ જે સ્વાર્થ સાધવામાં આવતા અપાઘ અંગે કરવામાં આવે તો ખૂબ લાભ થાય.

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૫)

પછીથી પસ્તાવું ન પડે

કોઈપણ પ્રયત્ન કરતાં પહેલાં વધારાજી એટલો વિચાર કરવો આવશ્યક છે કે. પ્રયત્ન કર્યા પછી એમ ન કહેવું પડે કે એવો વિચાર ન આવે કે આ પ્રયત્ન કર્યો ન હોત તો સારું થાત.

ફેટલાદ પ્રગતો કરવા પડે છે ન્યારે ફેટલાદ પ્રગતો હવે
અર્થ-પરાણે કરે છે, અને પાછળથી પરતાય છે.

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૬)

વિચારવું-પણ શું ?

ભૂલા પડેલા માર્ગમાં માર્ગ દેખાડનાર માર્ગ જરાબર દેખાડે છે
કે નહિં એ જરૂર વિચારવું. પણ એ દેખાડનાર કેણુ છે ? કેવો છે ?
એ બધું નકામું વિચારવું નહિ.

તા. ૧૩-૮-૧૯૫૭

(૩૫૭)

પ્રાણુવાન અને પ્રાણુહીન

પ્રલોભનથી કે બળજબરીથી બીજા પાસે કાર્ય કરાવી શકાય છે
પણ તેમાં પ્રાણુ પૂરાવી શકાતા નથી. પ્રાણુ તો કાર્ય પ્રત્યેનો પ્રેમ
જાગે ત્યારે જ પૂરાય છે. પોતાથી થતું કાર્ય ન્યારે પ્રીતિપૂર્વક થાય છે
ત્યારે તે પ્રાણુવાન બને છે અને નથી હોતું ત્યારે કાર્ય પ્રાણુહીન
થાય છે.

તા. ૧૪-૮-૧૯૫૭

(૩૫૮)

યોગ્યતા જાળવવી

યોગ્ય પદાર્થ યોગ્ય રીતે યોગ્ય પાસે આવે છે ત્યારે તેની યોગ્યતા
જાળવાઈ રહે છે, અને તે લાલ પણ સારો આવે છે. ઉપરના ત્રણમાં
એક પણ નંદવાઈ જાય છે ત્યારે પરિણામમાં ફેર પડી જાય છે.

તા. ૧૫-૮-૧૯૫૬

(૩૫૯)

સારી બાજુ અને ખરાબ બાજુ

પોતાની સારી બાજુ તપાસવાની જે ટેવ છે તે સારી બાજુ જો
ખરેખર સારી હોય તો ટેવ સારી છે. બાકી એમ ન હોય તે જોયા

કરીએ તો તેથી કાંઈ લાભ નથી. બીજુ બાજુ પોતાની ખરી-ખરાબ બાજુ પણ તપાસવી જોઈએ. જો એ તરફ લક્ષ્ય નહિ રાખવામાં આવે અને એમજ માન્યા કરાશે કે અમારામાં કોઈપણ એતુ ખરાબ છેજ નહિ તો તેથી બીજાને નુકસાન થશે તે કરતાં તમને પોતાને તો ભયંકર નુકસાન થશે.

તા. ૧૫-૮-૧૯૫૭

(૩૬૦)

સ્થિરતા અને અસ્થિરતા

કેટલાક વધુ પડતા સ્થિર હોય છે તો કેટલાક વધુ પડતા અસ્થિર હોય છે. એ બન્ને પરિણામે દિન સાધી શકતા નથી. યોગ્ય વિષયમાં સ્થિરતા દિનકર બને છે અને અયોગ્ય વિષયમાં સ્થિરતા અદિતકર બને છે એટલે અયોગ્યને છોડતાં વિચલન ન કરવે અને યોગ્ય વસ્તુને છોડવી નહિ. એજ પ્રમાણે યોગ્ય વિષયમાં અસ્થિરતા દાનિકર બને છે. એટલે અયોગ્યને છોડતા વિચલન ન કરવે અને યોગ્ય વસ્તુને છોડવી નહિ એજ પ્રમાણે યોગ્ય વિષયમાં અસ્થિરતા એટલી બધી દાનિકર બનતી નથી આમ છતાં સ્થિરતા એ ગુણ છે અને અસ્થિરતા એ દોષ છે.

કોઈ માણસ પોતાના સ્થિર સ્વભાવને કારણે કદાચ કોઈક વખત જ્યાં પકડ ન રાખવી જોઈએ ત્યાં પણ પકડ પકડી બેમે તેથી તે ખરાબ સ્વભાવનો છે એમ માની લેવાની ઉતાવળ કરવી નહિ. કદાચ એવી પકડમાં કદાચદ-દુરાચદ ન આવી બાપ એટલી કાગળ સ્થિરતાવાળાએ રાખવી જરૂરી છે

બીજુ બાજુ કોઈ માણસ પોતાના અસ્થિર સ્વભાવને લીધે છોડવા જેવી વસ્તુને એકાદ છોડી દે એટલા માત્રથી તે સારો છે એમ ન મનાવવું. એણે તેના અસ્થિર સ્વભાવને કારણે છોડવા જેવી વસ્તુને છોડે છે તે કરતાં ન છોડવા જેવી વસ્તુને છોડતો હોય છે. સામે કોઈ માણસ સમજીને છોડવા જેવી વસ્તુને ટુરત જ છોડી દેતો હોય તો તે અસ્થિર એમ માનવાની ભૂલ કરવી નહિ.

લાભદાયક વસ્તુ મળ્યા પછી તેમાં રિયર રહેનાર-૨૬ રહેનારને કોઈ કહે કે આ તો આમલી છે-દુરામલી છે. એટલા માનથી તેણે લાભમાં પડવા જેવું નથી. એવા લાભથી લાભમાં આવેલી મદાન લાભદાયક વસ્તુ પણ સરી પડે છે. એ જ પ્રમાણે નુકશાન કરનાર વસ્તુને તુરંત જ છોડી દેનારને કોઈ કહે આ રિયર છે એટલે તેણે તે વસ્તુ પકડી રાખવી નહિ.

સાચા-ખોટાનો વિવેક કરતાં શીખવું. પોતાને જે વધાર્યું સમજ ન પડતી હોય તો જાણકારને પૂછવું પણ જે કરવું તે ચોખ્ખું સમજ પૂર્વક કરવું. આ વાતમાં અપવાદ એટલો જ છે કે વડીલના વિવેક ખાતર કદાચ વિપરીત-સામાન્ય વિપરીત કરવું પડતું તો તે પણ સમજીને કરવું કે જેથી સમજ અને વિનયને અથડામણ ન થાય.

તા. ૨૨-૮-૧૯૫૭

(૩૬૧)

બન્ને પદલાં સરખા રાખવા સહેલાં નથી.

જ્યારે જ્યારે જીવન જોઈ છું ત્યારે ત્યારે તેનું કોઈપણ એક પદલું જોઈ અને બીજું પદલું નીચું જ હોય છે. તેને સરખા કરવા માટે પ્રયત્ન પણ બરાબર થતાં નથી અને ક્યારેક સામાન્ય પ્રયત્ન થાય છે તો તે કારગત થતા નથી. બન્ને પદલાંઓ સમતુલામાં આવી જાય એવી ઈચ્છા રહે છે, એ સાધ્ય છે, બસ એ થઈ જાય એટલે બસ, બીજી કોઈ ઈચ્છા નથી, આ ઈચ્છા સફળ થતી નથી માટે જ બીજી વિરૂપ ઈચ્છાઓ જન્મે છે. એ બીજી ઈચ્છાઓ પ્રથમ ઈચ્છાને ઘણી વખત આઘીપાછી કરી મૂકે છે. જે પ્રથમ ઈચ્છા પરિબળવાળી થાય તો બીજી ઈચ્છાઓ ઘટતી જાય અને જતે કાળે નામ-શેષ પણ થઈ જાય, જરૂર એકવખત બન્ને પદલાંને સરખી હારમાં-એક શ્રેણીમાં લાવવા છે ને તે બન્નેનો છેદ ઉડાડવો છે. એ માટે ગમે તેવા ભગીરથ પ્રયત્નો કરવા પડે તો તે કરવા તૈયાર થવું છે.

જીવનની દેરી ઉપર ક્રુદ્ધતા એ બે પક્ષવાળું નામ છે-રાગ અને દ્રેષ, એ જીંઘા નીચા થયા જ કરે છે. એની સમતુલાએ છે-સમભાવ બમ એ આવે એટલે બસ.

તા. ૨૭-૮-૧૯૫૭

(૩૬૨)

ભૂતકાળની ભવ્ય રમૂતિ

ભૂતકાળની સોનેરી રમૂતિ એ વર્તમાન કાળના કર્તવ્યોમાં સદજ પશુ પૂરવણી ન કરતી હોય તો તે રમૂતિ પશુ ભારભૂત જ છે. વિઠંબણ છે. એવી રમૂતિ અનેક જનથોને જન્મ આપે છે. એ જનથો ન જન્મે એવી થોડી પશુ હજી હોય તો વર્તમાનના ચોગ્ધ કર્તવ્યના વગાંક તરફ એ રમૂતિને વાળી લેવી. નહિતર ખચી કાઢી નહિં.

તા. ૨૭-૮-૧૯૫૭

(૩૬૩)

અદ્ભુત આત્મા

આત્મા અદ્ભુત છે, પશુ તેની અદ્ભુતતાની ઝાખી થવી એ સહેલી નથી. એ અદ્ભુતતા કોઈ પ્રસંગે જ જણાઈ આવે છે. કોઈ પશુ આત્માના અદ્ભુત પ્રસંગો જોવા-સાંભળવા-વાચવા-વિચારવાં એવું કોઈ અદ્ભુત કાર્ય કરવાનું મન થાય છે. એ બીજનો વિકાસ વધવા વીધે, ક્ષમા જગૃત થાય છે અને એક વખત જે આત્મા અજગ રહ્યોતો દેવો તે અદ્ભુત બની જાય છે.

તા. ૨૭-૮-૧૯૫૭

(૩૬૪)

ઉન્નતિ અને અવનતિ

તમને કેવી વાતો મમે છે? તમને કેવું ધ્યાન મમે છે? તમને કેવા દરજો જોવા મમે છે? આ સર્વ વિચારજો. તેના ઉપર તમારા જીવનની ઉન્નતિ અને અવનતિનો આધાર છે. જો તમને મમે તેની ખરાબ વાતો વમેરે મમતા હોય તો જાણવું કે તમારું જીવન અધીરુખ

છે. અને જે તમને ગમે તેના સારા પ્રસંગોમાં આનંદ આવતો હોય તો માનવું કે તમારું જીવન ગિર્ધમુખ છે.

એકદર સારું કે નરસું જેવા આદિનો આ વિચાર છે. બાકી સદંતર ખરાબ જ નોનારાં અને સદંતર સારું જ નોનારાં સંસારી હોયો મળવા મુશ્કેલ છે. વર્તમાનકાળમાં તમે કોઈની વાતો સાંભળતા હો, કોઈને વાતો કરતા હો, છાપાં વગેરે વાંચતા હો, કે વિશ્વમાં બનતાં બનાવો પ્રત્યે દષ્ટિપાત કરતા હો તો તેમાંથી તમે તારવણી કરી શકો છો કે જગતમાં મોટા ભાગના લોકો અધોમુખ છે. તેમાંથી તમે તમને પોતાને બચાવી લેવા ઇચ્છતા હો તો કાબૂ કેળવો અને ધીરે ધીરે જીવન ગિર્ધગામી બને એવી ટેવો પાડો. સારી વાતો સાંભળવી. ખરાબ વાતો સાંભળવાનો પ્રસંગ આવે તો બનતાં મુધી ટાળવો, ન જ ટાળી શકાય તેમ હોય તો તેમાં બહુ રસ ન રાખવો. શ્રીજીને સારા પ્રસંગોની વાતો રસમય રીતે સંભળાવવી. એવા સારા પ્રસંગો વાંચવા. સારા પ્રસંગોમાં જવાનું ચૂકવું નહિ. એમ કરતાં નબળા પ્રસંગો આપોઆપ ધટી જશે અને તમારું જીવન ગિર્ધમુખ બની જશે.

તા. ૩૧-૮-૧૯૫૭

(૩૬૫)

સીડી અને ખીણ

સદ્વિચારણા એ ચડવાની સીડી છે અને અસદ્વિચારણા એ પતન કરાવનાર ખીણ છે.

તા. ૩૧-૮-૧૯૫૭

(૩૬૬)

કરવા યોગ્યમાં ગેરસમજૂતિથી હાનિ છે.

તમને ન સમજાય અથવા તમને કોઈ ન સમજાવી શકે એટલા માત્રથી અકરણીય એ કરણીય અને કરણીય એ અકરણીય બની જતું નથી. અકરણીય ન કરવામાં અને કરણીય કરવામાં હિત સમાયું છે. કેવળ બુદ્ધિને આગળ આગળ કરીને તેમાં ફેરફાર કરવાથી હિતને બદલે હાનિ થશે અને તે તમારે ભોગવવી પડશે.

તા. ૩૧-૮-૧૯૫૭

(૩૬૭)

અદ્ધા અને છુદ્ધિ

અદાના ક્ષેત્રમાં છુદ્ધિને વધુ પડતી લંબાવવાથી અધોઅધ વ્યક્તિના હાથમાં સુયોગ્ય કાર્ય સોંપવાનું થાય છે ને તેથી કાર્ય વિશ્વસે છે. એ જ પ્રમાણે છુદ્ધિના ક્ષેત્રમાં વધુ પડતી અધ્ધા રાખવાથી પણ બને છે. એટલે સૌના ક્ષેત્રમાં તેને કાર્ય કરવા દેવું પણ વિવર્ધ્ય કરવે નહિ.

તા. ૩૧-૮-૧૯૫૭

(૨૬૮)

શું તમારે મરણું ?

વધારે પડતી દલીલો કરીને તમારી અને બીજાની મતિને મૂંઝવે નહિ, એથી તમારા હાથમાં કંઈ નહિ આવે. હાથમાં આવરી કેવળ નુકસાન. અને તો કદીએ છીએ કે ' ઝેરનાં પારખાં ન હોય ' છતાં તમે એની પણ પરીક્ષા કરવા માટે કંઈ દંડ પકડે. શું તમારે મરણું છે ?

તા. ૩૧-૮-૧૯૫૭

(૩૬૯)

પગલું ભરતાં વિચાર કરજો

નજીવા કારણમર મોટું નુકસાન થાય એવું પગલું ભરતા પહેલાં પૂરો વિચાર કરજો. પગલું ભરવું મહેતું છે પણ તેનાં પરિણામો મદન કરવા સહેલાં નથી. એવાં કેટલાંક પરિણામો મદન કરતાં દમ નીકળી જાય એવું છે. માટે કોઈપણ પગલાંનાં પરિણામો વિચાર પ્રથમ કરી લેવો જરૂરી છે કે નેથી પરિણામ આવે તો પણ અજરામણ ન થાય.

તા. ૧-૯-૧૯૫૭

(૩૭૦)

ફળ કદપના

કોઈપણ ખરાબ કાર્યનું ફળ વધુ પડતું કદપનું અને સારા કાર્યનું ફળ એકંદર એટલું કદપનું એ કાર્ય કરનાર માટે દિનાવડ છે.

તા. ૧-૯-૧૯૫૭

(૩૭૧)

બંધ અને સંબંધ

બંધ બાંધવો સરલ છે પણ સંબંધ બાંધવો મુશ્કેલ છે. બંધ દેખાવવો સહેલો છે, પણ સંબંધ દેખાવવો મુશ્કેલ છે. બંધ તોડવો સદગ છે. પણ સંબંધ તોડવો દુઃકર છે. બંધના પરિણામો કરતાં સંબંધના પરિણામો જોરદાર છે.

સંબંધમાં બંધ તો છેજ ને તેથી અધિક પણ છે. બંધની પૂર્વે પડેલો 'સં' જો સાચા અર્થમાં સમજીને દેખાવતા આવડે તો સં-ને-શં છે ને ન આવડે તો કેળવ બંધન છે. તા. ૧-૯-૧૯૫૭

(૩૭૨)

સાંભળવું

તમે જો તમારી વાત બીજાને સારી રીતે સંભાળવા ઈચ્છતા હો તો બીજાની વાત સારી રીતે સાંભળતાં શીખો. તા. ૧-૯-૧૯૫૭

(૩૭૩)

રુચિ.

મને આ વસ્તુ ફાવે છે, ભાવે છે ને માફક આવે છે એમ માનવું, કહેવું એ વ્યાજબી છે, પણ અન્યને કોઈ અન્ય વસ્તુ ફાવતીને ભાવતી હોય, તે તેને માફક આવતી હોય તો તે ખોટો છે એમ માનવું કે કહેવું એ ખરાખર નથી. તા. ૧-૯-૧૯૫૭

(૩૭૪)

કાર્યક્ષમતા

જીવનમાં ઘણાં કાર્યો કરવાના છે. દરેકને દરેક કાર્યો આવડતા હોતા નથી. જેને જે કાર્ય આવડતું હોય તે કાર્ય તેની પાસે કરાવવું કે તે કાર્ય તેને કરવા દેવું, એથી કાર્ય સાફ થાય છે અને કાર્ય કરનારને કિત્સાહ રહે છે. બાકી જે વ્યક્તિને જે કાર્યની ફાવટ નથી

તેની પાસે તે કાર્ય કરાવવામાં આવે કે તે બચ્ચિ તે કાર્ય કરે તેમ
કાર્યક્ષમતા આવતી નથી, કાર્ય જમડે છે અને ધીરે ધીરે બચ્ચિ
નિરુત્સાહ બની જાય છે.

તા. ૬-૬-૧૯૫૭

જેંચાણુને તોટો

(૩૭૫)

બાલ ભાવનો બોમવડો જુદી ચીજ છે અને જેંચાણુ જુદી ચીજ
છે. બાલ ભાવનો બોમવડો વચર જેંચાણુ કરવામાં આવતો
હોય—કરવો પડતો હોય તો તેમાં અભ્યન્તર પ્રગતિને બાધ
પહોંચતો નથી.

બાલ ભાવના બોમવડા વચર પણ એ જેંચાણુ રહેતું હોય તો
તેથી અભ્યન્તર પ્રગતિ અવરોધાય છે. એટલે બાલ ભાવના બોમવડાને
કર કરવા માટે એટલું લક્ષ્ય આપવામાં આવે છે તેથી વિશેષ લક્ષ્ય
તેના જેંચાણુને તોડવા માટે આપવાની જરૂર છે.

તા. ૬-૬-૧૯૫૭

(૩૭૬)

આકર્ષણ વગરનો લોગ અને લોગ વગરનું આકર્ષણ

બાલ ભાવના આકર્ષણ વગરનો આત્મા બ્યારે બાલ ભાવનો
બોમવડો કરે છે ત્યારે તેના સમય તેના બોમવડા પૂરતો કદાચ જમડે
પણ તે બાલભાવના આકર્ષણ વાળાના સમયની જરૂરોની
મરખામણીમાં નહિવત છે. બાલ ભોજોના આકર્ષણ વાળા છવે બોમ
કરે કે ન કરે પણ તેના વિચાર તંત્રોએ કરોળીબની લાગ અને
જગની જેમ લાંબા લાંબા અને મુંચવણુભર્યા ચાલના જ હોય છે.
બોમની પ્રાપ્તિની પૂર્વે—બોમ સમયે અને ત્યારબાદ એ અચેતુ રહન
કરાવીને છવે બોમનું આકર્ષણ મારી નાખે છે. બ્યારે એ આકર્ષણ

કરે' શું' પણ તમારો એ પ્રેમ કેટલા દુઃખ છે તે વિચારો. તમને તમારો હૃદયમાં પ્રેમ પૂરો જાગ્યો નથી. જો જાગ્યો હોય તો તમે એ વિષયમાં જોશું વણું કરો એનો વાંધો નહિ પણ તમને વિવેક તો જરૂર આવે.

વિવેકપૂર્વક વિચાર કરો તો સમજાશે કે તમને જ્યાં પ્રેમ છે ત્યાં તમે કરી શકો તેમાંનું કેટલું કરો છો ? આ વિચાર કરશો એટલે તમે ક્યાં બૂલો છો તે પકડાઈ જશે. જરૂર-તમે ચોરો થજો! દિસ્સો અદિ આપો છો-એટલો દિસ્સો આપો છો તેટલો પ્રેમ પણ મણાવી શકાય પણ તે નિર્દોષ અને નિઃસ્વાર્થ હોય તો. એમ ન હોય તો તેને શું કહેવું એ પણ એક પ્રશ્ન છે. તમારે પ્રેમ કેળવવાની જરૂર છે. જ્યાં સર્વસ્વ સમર્પણ કરવાની વાત છે ત્યાં ફેંકી દેવાની ચીજ આપીને તમે મ્હાલો છો. એ કેવું વિચિત્ર છે. તમે સમજો-ખરેખર સમજો કે તમે ક્યાં છો, કેવી બૂલ કરી રહ્યા છો, પ્રેમની બૂલ મોટી બૂલ છે એ સુધારો. પછી જોઈ લ્યો કેવી મજા આવે છે.

તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૮૦)

મૂશીખતોનો સામનો કરો

કેટલાક માણસો મૂંઝવણોથી વિચિત્ર રીતે મૂંઝાઈ જાય છે. અને છેવટે જ્યારે મૂંઝવણો દૂર કરવામાં અસફળ નીવડે છે, ત્યારે પ્રાણ-ત્યાગ કરવાનું વિચારતા હોય છે. જો કે પ્રાણ ત્યાગ કરવા માટે પણ તેઓની પૂરી તૈયારી હોતી નથી. પણ છેવટના ઉપાય રૂપે તેઓ એને વિચારતા હોય છે. પણ તેઓ પરલવનો વિચાર કરે તો જરૂર તેઓ પ્રાણત્યાગનો વિચાર માંડી વાળે. જે મૂશીખતોનો સામનો અહિં નથી થઈ શક્યો તે મૂશીખતો પ્રાણત્યાગ કરવાથી દૂર થવાની નથી. જ્યાં જવાનું છે ત્યાં તે પહેલેથી જ પહોંચી ગઈ હોય છે. એટલે અહિં મળેલી સામગ્રીથી મૂશીખતોનો સર્વપ્રકારે સામનો કરવા કટિબદ્ધ થવું. પૂરેપૂરું જોર કરવામાં આવે તો ગમે તેવી વિપત્તિ ક્ષણ માત્રમાં વિલય પામી જાય છે.

તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૮૧)

કોઈની પણ જૂલ ઉપર હસતું નહિં

હું બીજાની જૂલ જોઈને દસું છું, પણ બીજા મારી જૂલ જોઈ
મસાડે છે, અમારા બન્નેની જૂલો જોઈને કોઈ ત્રીજા રમજા માણે છે.
આમ એક વાત્સાળ કરે છે, એમાંથી છૂટવા માટે મારે કોઈની પણ
જૂલ જોઈને દમતું નહિ એ માર્ગ છે. જ્યારે હું દમતું છોડી દર્શક
ત્યારે મારી જૂલ જોઈને દમનારા ઉપર અને ચીક નહિ એ પણ
એમ લાગશે કે તેઓ એક જૂલ કરી રહ્યા છે. મને મારી જૂલ
મુધારવાની તક મળશે. જૂલોનો પણ એ રીતે અત આવશે. પછી તે
દમના અને નહિ દસના બધાનો દખા બનવાનું સીમાત્મ હું મેળવીશ
અને પરમ દારવનો અનુભવ કરીશ. તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૮૨)

શાંત રસ

અન્ય સર્વ રસો એવા છે કે એનો વધુ-પરિચય પરિણામે
કંટાળો ઉપજાવે છે, જ્યારે એક શાંત રસજ એવો છે કે તેનો પરિચય
એમ એમ વધે છે તેમ તેમ તેમાં વિશેષ આદ્યાદ આવતો જાય છે.

એ રસને માટે બીજા જ્યાં રસોનું આપોજન થયું છે તે રસ
તરફ જ્યારે જ્યારે ઉપેક્ષા સેવે છે ત્યારે તે ખરેખર મદ છે. અર્થકર
અજ્ઞાન છે એમ લાગે છે.—એ રસ શી ક્ષતિરસ તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૮૩)

પૃતિ મુધારીને વાત કરે

આધ્યાત્મિક માર્ગ તરફ જ્યારે આત્માઓની જૂલો અધ્યક્ષીનિક
માર્ગ તરફ જ્યારે પ્રેરેને કેમ સમજાવે નજ સમજાવ. છતાં તેઓ
આધ્યાત્મિક માર્ગના પરિણામે જૂલો જ્યારે છે, કેટલીક વખત તે તે

બૂલો ખરી પણ દોષ છે—પણ બતાવનારાઓ એ બૂલો મુખે તે માટે બતાવતા નથી—પણ આધ્યાત્મિક માર્ગ પર પોતે નથી જતાં તેમાં ખુટિ મળે માટે બતાવના દોષ છે અને એ રીતે પોતાના માર્ગને મારો સમન્વયના અલિશ પ્રયત્ન કરના દોષ છે. કાંઈપણ વાતમાં દિનશુદ્ધિથી માર્ગ માર્ગો તો તે ગમશે પણ અદિનશુદ્ધિથી કાંઈપણ કરશે એ આવશે નહિ.

તા. ૨૭-૧૨-૧૯૫૭

(૩૮૪)

સંરક્ષણ

તમે તમારી મીઠકતનું સંરક્ષણ કરવા ઈચ્છતા હોતો પ્રમાદને સત્વર દૂર કરો અને બળ કેળવો. આ બેમાંથી એકની પણ ખામી હશે તો તમે તમારી મીઠકતનું સંરક્ષણ કરી શકશો નહિ. બળ હોવા છતાં પ્રમાદને પરવશ પડેલા પોતાની સંપત્તિને પારકા હાથમાં સોંપી દે છે. અને બળ વગરનો ગમે તેવો પ્રયત્ન કરે છે તો પણ મીઠકતને બચાવી શકતા નથી. એટલે પ્રાપ્ત સંપત્તિના સંરક્ષણ માટે અગૃતિ અને સામર્થ્ય એ બેની પરમ આવશ્યકતા છે.

તા. ૨૭-૭-૧૯૫૭

(૩૮૫)

તમારું પોતાનું જે છે તે મેળવવા પ્રયત્ન કરો

તમે બીજાનું લેવા પ્રયત્ન કરો છો તેના સોમા લાગતોજ નહિ પણ લાખ કે કરોડમા લાગતો પ્રયત્ન તમે તમારું જે છે તે મેળવવા અને તમને જે તમારું મળ્યું છે તેને સાચવવા માટે કરો તો પરિણામ ધણ જ સારું આવશે.

એક વખત—ફક્ત એક વખત ખૂબ દીલથી ઉપર પ્રમાણે કરી જુઓ, અમે તમને ફરી એ પ્રમાણે કરવા નહિ કહીએ. પછી તો તમે પોતેજ એ રસ્તે ચાલ્યા જશો.

તમારું એટલું છે કે જેને કોઈ દિશાજ નથી, તમારું શું છે? ને તમારું તમારી પાસે કેટલું છે? એનું તમને જ્ઞાન નથી એટલે તમે બીજાનું ઝૂંટી લેવા તૈયાર થાઓ છો. પરિણામ એ આવે કે બીજાનું તમારી પાસે થોડું માનવા ખાતર આવે છે ને નથી પણ આવતું, પણ તમારું કંઈ લૂંટાઈ જાય છે, તમે મેળવો છો તે કાંતાં કોઈ મહત્ત્વ મૂકાવો છો એથી અધિક સોચનીય બીજું શું કોઈ શકે! તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૮૬)

ફળની સાચી વિચારણા કરવી

કોઈ પણ ઉત્તમ ગુણ તરફ ખેંચાણ કરવું હોય તો એ ગુણનું સેવન કરીને પરિણામ તરફ નજર કરવી. પરિણામ તરફ નજર કરવાથી ગુણથી થયેલા સાબનું જ્ઞાન થશે ને તેથી ગુણનું ખેંચાણ વધશે. વિદ્યાર્થી આ પ્રમાણે એકાંત જુએ છે એટલું જ નહિ પણ-કાનુ-વિધાન-વિધી-વિચારે છે, કોઈક એક ધ્યેયને નક્કી કરીને પડા જુદા જુદા મારા ગુણોનું મેલન કરીને તપાસ્યા કરે છે કે-પેનું પરિણામ આપ્યું કે નહિ? પરિણામ-પોતે માન્ય છે તે પરિણામ-ન દેખાય એટલે આ ગુણમાં કે આચરણમાં કોઈ છે નહિ એમ માનીને તેને છોડી દે છે. પણ એ આચરણથી કે ગુણથી જે સુન્દર ફળ આપ્યું હોય છે તે તરફ નજર જતી નથી. જો એ જનવામાં આવે તો તેને સામે કે આ ફળ પામે માનેલા-કરપેલા ફળની કોઈ વિમાન નથી.

એ જ પ્રમાણે દુર્ગુણ અંગે પણ છે. કેટલીક વખત તો પોતાના કરપેલા ફળ કોઈ દુર્ગુણના સદકારથી મિલક થઈ ગયા હોય છે ત્યારે તો દુર્ગુણ પ્રત્યે એવો તો પ્રેમ બેધર્મી જાય છે કે તેનાથી તેને કોઈક વસ્તુ દુઃસહ્ય જતી જાય છે, એ પરિસ્થિતિમાં દુર્ગુણથી થતા નુકસાનનું ભયંકર નુકસાનનું જ્ઞાન થતું નથી. જો એ કંઈ જાય તો ફળ પણ દુર્ગુણનું આકર્ષણ રહે નહિ થાશે ફળની સાચી વિચારણા કરવાં શીખવું જરૂરી છે. તા. ૨૭-૬-૧૯૫૭

(૩૮૭)

મન

ગરુ ગમતી કે ન ગમતી તેનો મુખ્ય આધાર મન ઉપર છે.

તા. ૨૮-૬-૧૯૫૭

(૩૮૮)

એક

એક એવી સંખ્યા છે ! કે જેના ગુણાકાર કરતાં મરવાળો વધી જાય છે. (ઉત્તર પશુ સાથે જ છે.)

તા. ૨૮-૬-૧૯૫૭

(૩૮૯)

ઉદાર-સર્વત્ર સાઈ નથી

ઉદાર થવું સાઈ છે, પણ કોઈ કોઈ વખત તે સાઈ પણ સાઈ રહેતું નથી. એટલે ઉદાર ક્યાં થવું એ વિચાર કરવો જરૂરી છે. જ્યાં ઉદાર ન થવા જેવું હોય ત્યાં ઉદાર ન થવું એ સાઈ છે.

તા. ૨૮-૬-૧૯૫૭

(૩૯૦)

રજોગુણ

પ્રવૃત્તિ કરવા માટે, કાર્યો કરવા માટે મનમાં રજોગુણ કેળવવો પડે છે. જ્યારે એ ગુણ નથી હોતો ત્યારે કાર્યો અવરુદ્ધ રહે છે. એ ગુણના અભાવથી કાર્યો ન થતાં હોય તેથી એમ ન માનવું કે શક્તિનો અભાવ છે કે તે તે કાર્યો ગમતાં નથી. સામે રજોગુણની અધિકતાવાળા કાર્યો વધુ કરતા હોય તેથી પણ એમ ન સમજવું કે તેમનામાં શક્તિ વધારે છે કે તે તે કાર્યો તેમને રુચે છે.

શક્તિ અને રુચિ જુદી ચીજ છે અને રજોગુણ જુદી ચીજ છે. ભલે તે કાર્ય સાધક બનતો હોય.

તા. ૩૦-૬-૧૯૫૭

(૪૧)

પ્રવૃત્તિના પ્રકારો

- (૧) સ્થિર પ્રવૃત્તિ અને ચંચલ પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે.
- (૨) બાહ્યગત પ્રવૃત્તિ અને સમુદગત પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે.
- (૩) અન્તરગત પ્રવૃત્તિ અને બહિર્ગત પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે.
- (૪) શુભ પ્રવૃત્તિ અને અશુભ પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે.
- (૫) શુદ્ધ પ્રવૃત્તિ અને અશુદ્ધ પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે.
- (૬) આવરણક પ્રવૃત્તિ અને અનાવરણક પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે.
- (૭) મહારણ પ્રવૃત્તિ અને નિઃકારણ પ્રવૃત્તિ એમ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર છે. આમ પ્રવૃત્તિના પ્રકારોનું વ્યાખ્યાન અનન કરતાથી પોતાની પ્રવૃત્તિ કયા પ્રકારથી છે તેના ખ્યાલ આવશે અને તેથી તેમાં કરવા યોગ્ય શું છે તેની વિચારણાને વેગ મળશે. એમ થતાં પોતાની પ્રવૃત્તિથી નીપજતી નિરાશા કે વધુ પડતી આશા દૂર થઈને સમગ્રતા પ્રાપ્ત થશે.

તા. ૩૦-૬-૧૯૫૭

(૩૮૨)

સર્જન અને વિસર્જન

જનનમાં થતું મર્જન થાય છે અને થતું વિસર્જન થાય છે. પણ અમારે મર્જન અને સારાનું વિસર્જન થાય છે એ સત્ય નથી. આ સ્થિતિમાં મારી વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવી અને પ્રાપ્ત સારી વસ્તુને દર્શાવી રાખવી એ સદેશુ નથી. આરે એ કાર્ય એ કાર્ય એટલે એટલે કાનું દેવ તેની અસાધ્યતા-અનુભવના કરવી એ મારી વસ્તુને આધારનું કર્તવ્ય છે. ને તેથી તેને તે કાર્યનો પ્રભવ અણુકાર્યો મળી આવે છે.

તા. ૧-૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૩)

સાઈ ને સાઈમાં વિવેક

દેટલીક વખત એમ કહેવાય છે કે સાઈ એ માઈ એ ગતિ રાખતી પણ માઈ એ સાઈ એ ગતિ ન રાખતી. મામાન્ય રીતે આ વાત બરાબર છે. પ્રાથમિક ભૂમિકાવાળાને એવી ગતિ દેખવાથી લાભ થાય છે પણ સાઈ મદ્યુ કરવાની અમુક શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ ગયા પછી અમુકનું છે માટે સાઈ છે—એ પ્રમાણે માનવું પડે છે. બીજાને પણ એ રીતે મનાવવું પડે છે. કારણ કે જો એ પ્રમાણે નથી કરવામાં આવતું તો સાઈ સમજવાની દરેકમાં શક્તિ હોતી નથી ને તેથી તેઓ સારાથી વંચિત રહે છે. માટે ‘પુરુષ વિશ્વાસે વચન વિશ્વાસઃ’ એમ કહેવાય છે. આપણે પણ નિઃસંકોચ હૃદી શપ્તીએ છીએ કે—‘આ જિતેશ્વર ભગવંતનું કહેલું છે માટે સાઈ છે એમાં અંશમાત્ર વિચાર કરવા જેવું નથી’ શાસ્ત્રો પણ કહે છે—કે તમેવ સમ્યન્નિરસાંકંજ જિજ્ઞાસિ પવન્ય’ —એટલે સાઈ એ માઈ એવા આગ્રહમાં ફસાઈને અમાઈ છે માટે સાઈ નથી એવી ભૂલ ક્યારે પણ કરવા જેવી નથી. વિવેકથી વિચારનારને સાઈ દહ બનશે ને નવા લાલ મળશે. તા. ૧-૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૪)

સહિષ્ણુતા

સહિષ્ણુતા એ એક સુંદર ગુણ છે. ખોટું પણ સહન કરનારને કોઈ ગૂંમાવવું પડતું નથી. પરિણામે લાલ થાય છે. પણ સહન નહિ કરનારનું સાચું પણ ખોટું બની જાય છે.

તા. ૧-૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૫)

બીજી તરફ જોવા જેવું છે

મને બીજા કેટલા ઉપયોગી થાય છે એ વિચાર ધણો કર્યો પણ

હવે હું બીજાને કહેલો ઉપયોગી થાઉં છું એ વિચાર થોડો સમય કરવો જરૂરી છે.

મને બીજા નથી સમજી શકતા એ પ્રમાણે હું પણ બીજાને નથી સમજી શકતો. એટલે પોતાને બીજા મનને એવી ઈચ્છા હોય તો પોતા બીજાને મનજવા માટે પ્રથમ પ્રયાસ કરવો જોઈએ, એમાં એટલે અંશે માનના મળશે તેટલે અંગે તેનું પરિણામ આનંદદાયક આવશે, જરૂર આવશે.

તા. ૧-૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૬)

મળેલી સામગ્રીને સાથે કરો

એટલો સમય માધન મામગ્રી મેળવવામાં આપવામાં અને અમુક માધનની આખી છે માટે બા કાર્ય નથી થતું એવું વિચારવામાં આવે છે એના કમતા થોડો સમય પણ મળેલી સામગ્રીનો અધ્યાય ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તેનું ફળ એવું સુદર અને વિશદ મળે કે નેની પોતા કામના પણ ન કરી દોષ.

તા. ૧-૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૭)

મશીન અને મીશન

મશીન જમડે તે સુધારી દેવાય છે પણ મશીન જમડે ત્યારે તે સુધારતું કષ્ટું છે. મશીન જમડવા પછી તે ચાલતું જમડી પડે જી જમડવા તેને જો રાખી દેવાય છે. પણ મશીન જમડવા પછી એવી તો ખરાબ રીતે ચાલે છે કે નેના અનર્થ અનિરૂપ કાર્યકર પરિણામ લાવે છે, તેને જો પણ રાખી દેવાનું નથી. માટે મશીન ન જમડે નેની પૂરી તોદારી રાખવી જરૂરી છે, મશીન-જમ અને મશીન-ન-જમ

તા. ૧૦-૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૮)

ચાહના છે પણ અધુરી

મને લાગે છે કે તમારી ચાહના આ ચીજ પર છે પણ તે અધુરી છે. કારણ કે જે ચીજ પર જેની ચાહના પૂરી હોય તેને માટે તે ગમે તે કરી છૂટ્યા—ગમે તેના ભોગ દેવા તૈયાર હોય. પણ તમારામાં એ દેખાતું નથી. તમને આ ચીજ ગમે છે એ ખરું પણ ગમવું એ જુદી વાત છે અને ભોગ આપવા જેટલું ગમવું એ જુદી વાત છે.

તા. ૧૦--૧૦-૧૯૫૭

(૩૬૯)

જાગ્યા ત્યારથી સવાર

તમે નિદ્રા આવતી હોય ત્યાં સુધી સૂવો તે ક્ષતવ્ય છે, પણ તમને નિદ્રા આવતી નથી છતાં તમે એમને એમ પડી રહો છો, બિડવામાં આળસ કરો છો, બગાસા ખાઓ છો, ગમે તેવા-તમે કહી પણ ન શકો એવા વિચાર ઉપર ચડી જાઓ છો—એ બધું નભાવી લેવા જેવું નથી. ભલે તમને આજે તેનાં માઠાં પરિણામોની ખબર નથી પણ જતે દા'ડે તમને સમજાશે કે એ દિવસે એત્યા હોત તો સાઈં ચાત, પણ હવે-હવે ધણું મોડું થયું છે, હવે એ દિવસોને યાદ કરીને અફસોસ ન કરો, હજુ ખીજ કેટલીક વાતો તમારા હાથમાં છે, તે તરફ ધ્યાન આપો તો તમને સારો ફાયદો થશે. હજુ તમે ધણું કરી શકો એમ છે. બાજુ તમારા હાથમાંથી ચાલી ગઈ નથી. પણ તમે ભૂતકાળને યાદ કરો છો. તેમ આજ પણ આવતી કાલે ભૂતકાળ બની જશે અને વળી તમે આવતી કાલે કહેશો કે તે વખતે એટલે કે ગઈ કાલે આમ કર્યું હોત તો સાઈં ચાત. આમ વારંવાર મૂર્ખતા કરવી એ કોઈ રીતે સાઈં નથી. માટે જાગ્યા ત્યારથી સવાર સમજીને કર્તવ્યમાં જોડાઈ જવ.

તા. ૧૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૦)

કઈ બાબત જનુ' એનો વિચાર કર્યો.

અભિમાનની રોચે એણે નીચેની બુધિશાળી બરાબર જોઈ
સકાતી નથી, પણ જ્યારે તે ત્યાંથી જમડે છે ત્યારે તેને એવી તો કળ
વળી મધ દોષ છે કે તે જ્યારે જોયો થઈ શકતો નથી એટલું જ નહિ
પણ નીચે રહેલા તેને જોયો કરવા એટલી તરતી પણ લેવા તૈયાર
દોળા નથી. કારણ કે જ્યારે તે રોચે ઉપર હતો ત્યારે તે નીચે રહેલા
ઉપર થઈતો હતો, નીચે રહેલા તેને કાંઈપણ કરી શકતો કે કદી શકતો
નહોતો. તેઓ તે નીચે પડે ત્યારે વાત એવું અવ્યક્તપણે દર્શાવતા હતા.
થઈતી દર્શાવતા બળવની બની અને એ નીચે જમડે—પછી તો તેની
દૃષ્ટિથી દસા જોઈને નીચે રહેલા તાળીઓ પાડવા સામ્યા, પણ નીચે
રહેલામાં કેટલાક એવા હતા કે જેઓ એના પ્રત્યે સદાનુશ્રુતિ દર્શાવતા
હતા, એ સદાનુશ્રુતિ એટલા ઘાટે દર્શાવતા હતા કે આ રીતે પણ
તેને જીતકાળના વર્તનને બગાડે જાય, એથી કેટલાકને તે જાય છે
તે કેટલાકને નથી જ જમતો પડવા પછી પણ થઈ શકેલાનું—તેવા
છોટી શકતા નથી, પણ તે વખતે તેમનું થઈ પણ સકાઈ મનું દોષ
છે, લોકો તેમની વિચિત્ર સ્થિતિ અને એવા જોઈને જૂથું—જૂથું દાસ્ય
દર્શાવતા દોષ છે. બાબું વિષયમાં સ્થાયી સ્થાયી જોઈને તેમ પોતે કાંઈ
કાંસામાં છે તે વિચારીને મનું કરવું તેનો નિર્ણય કરવાનો છે.

માર્ગ અને કુમાર્ગ બંને ખુલ્લા છે, કયે રસ્તે ચાલવું એ
ધરતીની વાત છે.

તા. ૧૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૧)

યોગ્ય કાર્ય સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરો.

કાલ પણ કાર્ય કરવા માટે કે કારણ માટે વારંવાર પ્રયત્ન
કરવા પડે છે. એથી કેટલીક વખત કાર્ય સિદ્ધ થાય છે, તે કેટલીક

વખત કાર્ય સિદ્ધ નથી થતું. પણ તમે તમારા પ્રયત્નો સફળ અને એ તરફ થોડું થોડું પણ લક્ષ્ય આપો અને પ્રયત્નો નિષ્ફળ કેમ ગણ્ય છે એ વિચારો. મારો એક પણ પ્રયત્ન નિષ્ફળ ન જવો જોઈએ એવો દૃઢ સંકલ્પ કરો. ભલે પ્રયત્ન સફળ ન અને પણ એ સફળ બનવો જ જોઈએ એવી માન્યતામાં મંદતા ન આવવી જોઈએ.

જેમ કોઈ કાર્ય માટે આપણે કોઈને એક વખત કહ્યું પછી તુરત જ આપણને એમ લાગે છે કે—આ માણસ આ કાર્ય કરવામાં આગ્રહ તો નહિ જ કરે ને—એટલે આપણે તેને ફરી એનું એ કાર્ય કરવા માટે કહીએ છીએ અને ત્યાર મૂઝીએ છીએ કે જો જો ભૂલી જતા નહિ, આગ્રહમાં ગળ્ય નહિ, સત્તાધારી પણ વારંવાર કહે છે પણ તેની કહેવાની રીત જુદી હોય છે. મધ્યમ કક્ષાના વ્યવસાય માણસો જુદી રીતે કહે છે. જ્યારે ઊતરતી કક્ષાના માણસો આજીવન-આર્જન-વતાપૂર્વક વારંવાર કહે છે.

એકના એક દિવસે કાર્ય માટે એક વાર પ્રયત્ન કર્યા પછી ફરી પ્રયત્ન કરવો પડે ત્યારે—ફરી પ્રયત્ન ન કરવો એવો વિચાર ન કરવો પણ પ્રથમ પ્રયત્ન અધુરો હતો માટે કાર્ય ન બન્યું. પ્રયત્નમાં ખામી હતી માટે સફળતા ન મળી. એમ માનવું. એમ માનવામાં કાંઈ સંકોચ નથી.

કેટલાક પ્રયત્નો એવા હોય છે કે તેમાં તમે તમારી યોગ્યતા કેળવ્યા સિવાય પ્રયત્નો કર્યા કરશો તો ફળ તો નહિ આવે પણ તમને જે ફળ મળવાની શક્યતા છે, તે પણ તમે ગૂમાવી બેસશો.

જેમ કોઈ બીજારી ખાવાનું માંગે—એ એક વખત કહે—ફરી કાકલૂહીભર્યા અવાજે કહે કે ‘મને કોઈ ખાવાનું આપો.’ પણ ‘તેનું’ મેં કયન તરત કોઈ કાને ધરવું નથી!’ તેને તે માટે ધર ધર ફરવું પડે છે. એ નીં એ વાત વારંવાર કહેવી પડે છે. ને તેને મળે પણ છે.

પણ જો તે સો કે દળર શિયાની માગણી કરે-મકાન બાપી
 ઘો એમ કહે તો તેનું કાંઈ વગરો નહિ. તેની યોગ્યતા વગર તેને
 માંગુ તો નહિ મળે એટલું જ નહિ પણ તેને મળવાનું હતું
 તે પણ નાંદ મળે.

કાચું સિદ્ધિ પ્રથમ પ્રયત્ને જ થાય એમાં કેટલી વિચિત્રતા છે
 તે તો અનુભવે સમજાય એવું છે. તા. ૧૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૨)

એ નહિ જુલાય

ખીલેયું પુષ્પ કરમાશે, પણ એણે પ્રસરાવેલી સુમન્ય એ
 જુલાઈ નહિ. તા. ૧૨-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૩)

વાતાવરણ

રિવસો વધી જશે, ને રાત્રિઓ આતી જશે. પણ વાતાવરણ
 આટી ખાનું ખૂં દરી કે મધેલા રિવસો ને વીતેલી રાત્રિઓ કેવી હતી.
 તા. ૧૨-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૪)

મૂર્ખતાની પરપેરા

સદજ કબી નજર કરાંતિ નીરખશે! તો તમને દેખાશે કે એક
 મૂર્ખ નીમ મૂર્ખને કબી રહ્યો છે કે 'જાણી મૂર્ખ' દા: મારે કરે છે'
 કહેનાર મૂર્ખને પણ જીભએ એ ક્રમાંકે કહ્યું છે. તેણે કબે કહ્યું તે
 વગરો મોળને એ ક્રમાંકે કહેશે-અત્યંત આશ્ચર્ય કરે છે કે તે પોતાની
 જ્ઞાને તો કામચળું નથી. તા. ૧૨-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૫)

બગાડતું કાર્ય કેમ મુઢરે ?

એક કાર્ય બગડી રહ્યું છે. તે કોને કારણે બગડે છે એની વિચારણા કરવા માટે બુદ્ધિના બાદશાહો ગણાતા કાઠા પુરુષો એકઠા થયા છે.

કાર્યમાં બગાડો વધી રહ્યો છે. તે અટકાવવાનો ને કાર્યને સુધારી લેવાનો હજુ સમય છે. એકઠા થયેલામાંથી કોઈ પણ એકમાં એવી શક્તિ છે કે તે ધારે તો તે કાર્યને સુધારી લે. પણ તેને તો રસ ચડ્યો છે—શોધવાનો કે આ કાર્ય કાણુ બગાડી રહ્યું છે. એટલે પછી—શું થયું છે ? શું થાય છે ? ને શું થશે એ અછતું રહેતું નથી.

તા. ૧૨-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૬)

પ્રથમ કર્તવ્ય

આગ લાગે ત્યારે ઓલવવા માટે પ્રયત્ન કરવો એ પ્રથમ કર્તવ્ય છે, આગ શાંત થયા બાદ આગ કોણે લગાડી એ શોધી કાઢવા માટે પ્રયત્ન કરવો એ દ્વિતીય કર્તવ્ય છે. બીજું કાર્ય પહેલું કરવામાં આવે અને પરિણામમાં સફળતા મળે તો પણ તેનો કાંઈ અર્થ નથી.

તા. ૧૨-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૭)

પોતે માણસ બનવું જરૂરી છે.

માણસને માણસ જોઈએ છે. પણ એ ત્યારે જ મળે કે પ્રથમ પોતે માણસ બને. બીજાને પોતે માણસરૂપે મળશે તો બીજા તેને માણસ રૂપે મળશે. જો તે બીજાને પણ રૂપે મળશે તો બીજા પણ પશુ રૂપે મળશે. બીજામાં દરેકને પોતે જેવા હોય તેવું દર્શન

ચાલ છે. એટલે બીજામાં સારા દર્શનની છાંય ઢાલે તો પ્રથમ પોતે સારા થવું જરૂરી છે એમ નહિ પણ અનિવાર્ય છે.

તા. ૨૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૮)

તમને પણ બીજા લોકો છે

હર હર જોઈને હરબીન રાખીને જોડેલા એક નિરીક્ષકને હર હરની ધણી બીજી દષ્ટિ જોયાર થતી હતી, પણ તેની દષ્ટિ દેખાતી વસ્તુઓમાં અરામ તત્વ થું છે એ તરફ જ લક્ષ્ય રાખતી હતી, અને એથી ભારે જોઈએ ત્યારે તેનું મુખ કદાચ જ દેખાતુ હતુ એના મુખ પર તે તે બીજી પ્રત્યેની ચીજ અને અલ્પપ્રમાણ તરવરતો રહેતો હતો પણ તેને એ ખબર ન હતી કે પોતાથી હર હર બીજા પણ હરબીન રાખીને પોતાને જોઈ રહ્યા છે. એ જોનારાઓને પણ આતુ થયું નથી. જોનારાઓને લાગે છે કે આના મુખ પર કેમ કદી દાસ્ત્ય ફરકવું જ નથી-પ્રમત્તના ડોહાતી જ નથી. જો તેને વસ્તુને સારા-રખમાં જોવી હોય તો પ્રથમ તેણે પોતાના વલન ઉપર પ્રમત્તના લાવવી જોઈએ, બીજી વસ્તુઓ અરામ છે એવી એકાંતિ વિચારણા પોતાને પ્રથમ અરામ કરે છે કેઈપણ વસ્તુ એવી નથી કે જે સારી અને અરામ ન હોય. અથવા વસ્તુમાં સારાપણ કે અરામપણ તેની ઉપરોક્તિના ઉપર આધાર મળે છે. જે બીજા અલ્પ પ્રમાણે આપણને ઉપરોક્તિ ચાલ છે તેને આપણે સારી કહીશું, આપણને ઉપરોક્તિ નહિ થતી હોય તેને નકારી કહીશું અને આપણા ઉપરોક્તિમાં વિધ્ય કરતી ચીજને અરામ કહીશું. પણ એ પણ છે કે આપણમાં ઉપરોક્તિમાં ન આવતી હોય કે વિધ્ય કરતી હોય એવી દીજ પણ

ખીમ્નના ઉપયોગમાં પૂરવણી કરનારી છે. એટલે જેના ઉપયોગમાં એ આવે છે તે તેને સારી માને છે. એટલે-વસ્તુનું મથાર્ય સ્વરૂપ સમજવું હોય તો તેથી પર બનીને તેનું મથાવત્ જ્ઞાન મેળવવું જરૂરી છે.

તા. ૨૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૦૯)

સારો ઉપયોગ

કોઈ પણ વસ્તુનો વિનાશ અવશ્ય થવાનો છે, તો તે વસ્તુ સારા ઉપયોગમાં આવે અને તેનો નાશ થાય તેમાં તેને સારા ઉપયોગમાં લેનારનું અને સારા ઉપયોગમાં આવનારનું દિત છે. આ હકીકત સામાન્ય સમજથી પણ સમજી શકાય એવી છે. ફક્ત સારો ઉપયોગ કોને કહેવાય. એ સમજણમાં વ્યામોહ ન થવો જોઈએ.

તા. ૨૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૧૦)

સ્વપ્ન

જે જેવી પ્રવૃત્તિ કરે છે - સતત પ્રવૃત્તિ કરે છે તેનું માનસ પણ તે પ્રવૃત્તિને અનુરૂપ બની જાય છે. આ હકીકત સ્વપ્નથી સહેલાઈથી સમજી શકાય છે. જેને જેવી પ્રવૃત્તિ હશે તેવા સ્વપ્નને તેને મોટે ભાગે આવશે.

તા. ૨૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૧૧)

અસત્ય

જાણી જોઈને અસત્ય બોલનાર તુરત પકડાઈ જાય છે.

તા. ૨૦-૧૦-૧૯૫૭

(૪૧૨)

પાપ ભયાનક ❧

પાપનો ભવ કેળવવો એટલે ડરપોક થવું એમ નહિ પણ પાપ ભયાનક ❧ એમ માનીને તેનો પૂરા બળથી માથનો કરવો, અને પરવશ થઈવું નહિ.

તા. ૨૦-૧૦-૧૬૫૭

(૪૧૩)

મૂર્ખતા અને ઠંડાપણુ

નાના સ્વાર્થની મિદિ માટે મોટા સ્વાર્થ બચાડવો એ મૂર્ખતા છે. મોટા સ્વાર્થની મિદિ માટે નાના સ્વાર્થને જતા કરવા એ ઠંડાપણુ છે.

તા. ૨૦-૧૦-૧૬૫૭

(૪૧૪)

સામર્થ્ય મેળવવું

કોઈ પણ કાર્ય કરવાની ઉતાવળ કરવા કરતાં કાર્યને યોગ્ય સામર્થ્ય મેળવવા અર્થસ્થળ પ્રવલ કરવાથી કાર્ય સુંદર થાય છે.

તા. ૨૩-૧૦-૧૬૫૭

(૪૧૫)

આવના

આવનાનું બળ કાર્ય કરે છે. કોઈ પણ પ્રકારની આવના આજ નથી નથી. આવનાથી આવના સદૃશ પરિણામો જોવાની ક્ષમિ દરેકમા દોની નથી એટલે મોટા આવના થાણુમાં આવનાને સારા સમજ દેવા નર્થ. આવનાના ફળને જોવા માટે સદૃશ અવલોકનશક્તિની આવશ્યકતા છે. જેટલી પ્રવળ આવના તેટલું કાર્ય પણ પ્રવળ બને છે.

તા. ૨૩-૧૦-૧૬૫૭

(૪૧૬)

નાનામાં નાનું કાર્ય પણ મોટું છે

મોટી શક્તિવાળાના મોટા મોટા કાર્યો જોઈને અદ્યશક્તિવાળાએ પોતાના કાર્યને નાનું ને તુચ્છ સમજીને મૂકી દેવાની ભૂલ કરવી નહિ. મોટા સામર્થ્યવાળાને મોટું કાર્ય જોટલું કિમતી છે તેટલું જ કિમતી અદ્ય શક્તિવાળાને માટે નાનું કાર્ય છે. તા. ૨૩-૧૦-૧૯૫૭

(૪૧૭)

શુભ કાર્યનું સાતત્ય જાળવવું

પ્રસરતા સૂર્યના કિરણો અંધકારને દૂર કરે છે. છતાં તેની આડા વાદળો આવી જાય છે. અને તેનાં કાર્યમાં વિઘ્ન ઉત્પન્ન કરે છે. અંતે વાદળો વિખરાઈ જાય છે અને કિરણો પાતાનું કાર્ય કર્યા કરે છે. પણ જો વાદળો તરફ જોઈને સૂર્ય પોતાના કિરણોને ખેંચી લે તો કાર્ય ફરીથી થવું મુશ્કેલ થઈ જાય. માટે વિઘ્ન આવે એટલે કાર્ય બંધ કરી દેવું એ વ્યાજબી નથી. વિઘ્નને દૂર કરવા માટે પ્રયત્નો કરવા અને કાર્ય ચાલુ રાખવું. કાર્ય ચાલુ રાખવાથી બીજા લાભ એ પણ થાય છે કે તેમાં ભૂલ થતી નથી અને અભ્યાસ જારી રહે છે. ૨૩-૧૦-૧૯૫૭

(૪૧૮)

મૂલ્યાંકન

વસ્તુનું મૂલ્યાંકન વ્યાજબી થાય એ વ્યાજબી છે. બાકી મોટે ભાગે જીવો વસ્તુના મૂલ્યાંકનમાં ખૂબ ગોટાળો કરે છે.

પોતાને જરૂર હોય ત્યારે ગમે તે મૂલ્ય દેવા તૈયાર થાય છે. જરૂર ન હોય ત્યારે વ્યાજબી મૂલ્યને પણ વધારે ગણે છે. પોતાની પાસે હોય તે વસ્તુનું મૂલ્ય અને એ જ વસ્તુ બીજાની પાસે હોય ત્યારે

તેનું શ્રદ્ધા ફરી જાણ છે. આનું એક ક્ષેત્રમાં નહિ પણ દરેક ક્ષેત્રમાં જાણે છે. વ્યક્તિઓ માટે પણ જાણે છે. શ્રદ્ધાકિન કરવાની આવડતને જાણાવે એવું વ્યક્તિઓને નહિ સમજી શકનારા મહાન સામ્રાજી વર્ધિત રહે છે, અને અપોગમ વ્યક્તિઓની જનગણા હસાર્થ પડે છે. પરિણામે વધારે જોય આપીને પણ જોઈતો લાભ મેળવી શકના નથી. નૃકસાન થવા પછી પણ—એ પોતાની મમજીનના જાણાવે થયેલ ॥ જિતુ પણ તેઓ સમજતા નથી અને તેથી ઉપજેલા અત્યાધાતો તેમને કપાના કપા થ જોઈ જાણ છે.

તા. ૨૪-૧૦-૧૯૫૭

(૪૧૯)

દોરવણી

દોરવણી લેનારે દોરવણી આપનારા ન થવું જોઈએ. અને દોરવણી આપનારે દોરવણી લેનારા ન થવું જોઈએ. બધારે આનું જાણે છે ત્યારે તેમાં દોષ પ્રવેશી છે. એ દોષ કારણે વિષય અને દુષિત જાણાવે છે. વિનય અને વિવેકપૂર્વક એવું સૂચન કરાય એ નિર્દોષ છે.

તા. ૨૪-૧૦-૧૯૫૭

(૪૨૦)

જૂલ

જૂલ થાય એ સ્વાભાવિક છે પણ જૂલ કરાય એ સ્વાભાવિક નથી.

* * * * *

જૂલ થઈ મઈ દોષ તે કુધારી કહાય છે પણ જૂલ કરી દે. તે કુધારી કહાતી નથી.

તા. ૨૪-૧૦-૧૯૫૭

(૪૨૧)

જૂલ

જૂલને એવું રીતે સતેજવાથી લાભ થાય છે બધારે જાણે છે.

રીતે સંતોષવાથી લાભ તો દૂર રહ્યો પણ નુકશાન થાય છે. ભૂખ સાચી છે કે ખોટી એ પણ જાણતું જરૂરી છે. ખોટી ભૂખ એ રોમ છે એનો ઉપાય કરીને દૂર કરવી જોઈએ. ખોટી ભૂખ કરતાં સાચી ભૂખ સારી તો છે પણ ભૂખ સદા માટે શાંત યત્ન જન્ય એવી રીતિ પૂર્ણ છે. એ પૂર્ણ રીતિ પ્રાપ્ત થાય પછી કાંઈપણ કરવાનું રહેતું નથી.

તા. ૨૩-૧૦-૧૯૫૭

(૪૨૨)

સિદ્ધિપરમાત્માઓ

સિદ્ધિના આત્માઓ કાંઈપણ કરતા નથી એવો વિચાર ધણાંને વારંવાર આવે છે પણ એ પૂર્ણ આત્માઓને શું કરવાનું છે ? શા માટે કરવાનું છે ? એ વિચારવામાં આવે તો પ્રથમના વિચારને અવકાશ જ ન રહે ને-ભગવતોએ તો કરવાનું સર્વ કાંઈ ક્યું છે. હવે તેમને કાંઈપણ કરવાનું નથી (આપણે જે માનીએ છીએ તે) કરવાનું કાંઈપણ પ્રયોજન પણ નથી. કરવાનું તો તેમનું અવલંબન લઈને સંસારમાં રહેલા જીવોને છે. સંસારી જીવોને ધણું કરવાનું છે. કરવાનું પ્રયોજન પણ પ્રબળ છે. છતાં તેઓ કાંઈપણ કરતાં નથી. કરવાની રીતે કરતા નથી અને જાણે અમે જ બધું કરીએ છીએ એમ માને છે. એ મોટી ભૂલ છે એ દૂર થાય તો પણ ધણું.

તા. ૨૩-૧૦-૧૯૫૭

(૪૨૩)

પ્રાપ્ત શક્તિનો સદુપયોગ

દૈવીશક્તિ ઉપર વિશ્વાસ રાખીને ખેસી રહેવાથી મળેલી દૈવીશક્તિનો પણ નાશ થાય છે. અને પ્રાપ્ત દૈવીશક્તિનો યથોપયોગ ઉપયોગ કરવાથી તેમાં વધારો થાય છે. એટલે મળેલી શક્તિનો યથોચિત ઉપયોગ કરવામાં કદીપણ વિલંબ કરવો નહિ—તેમ પ્રાપ્ત શક્તિને વેડફી નાખવી નહિ.

ખરેખર આપણે હજુ સુધી તો નસીબદાર છીએ કે આપણને
ધર્મા સારા તરતોનો સંયોગ મળ્યો છે. તા. ૨૪-૧૦-૧૯૫૭

(૪૨૪)

મહિનતા

૫૫ ઉપર જેટલો મેલ ચોટલો તેટલો મેલ નો દાથ ઉપર
દોષ તો તે કેટલા મંદા લાગે એવો વિચાર નો બાથ મહિનતા અને
જાનરિક મહિનતા અને કરવામાં આવે તો કેટલું પરાવર્તન થઈ જાય.
તા. ૨૪-૧૦-૧૯૫૭

(૪૨૫)

ખાટો, સપાટી અને ચડાણ

અમદા એ મર્ના છે, મિથ્યા અદા એ સપાટી છે, અને સત્-
અદા એ ચડાણ છે, મિથ્યા અદાની સપાટીથી આમગ વધતો છવ
સત્-અદાના ચડાણ ઉપર ચડે છે. એ ઉન્નતિ છે, ૫૫ નો મિથ્યા
અદાનો એમ ને એમ ત્યાગ કરનાર અમદાની મર્નામાં - ખાડામાં
વળી પડે છે, એ અવનતિ છે, એટલે કેઈ પણ છવ મિથ્યા અદાનો
ત્યાગ કરતો દોષ તો તે ઈર્ષી રીતે ત્યાગ કરે છે એ હૃદયમાં ભેળું
ભેળું, સત્-અદા તરફ લઈ જતો ત્યાગ ઈર્ષ છે અને અસત્
અદા તરફ લઈ જનારો ત્યાગ અનિષ્ટ છે. તા. ૩-૧૧-૧૯૫૭

(૪૨૬)

સાચેસલાખ

કેઈની પણ વાન ને દષ્ટિથી જોવામાં આવે તે કારે તે સારી
કે ખરાબ લાગે છે. જનના પ્રસંગે સારા કે ખરાબ સાચેસલાખ આવે દોષ
છે એટલે તે સારા જ છે અથવા ખરાબ જ છે એ પ્રમાણે અમદા

પાંધવાયાં દિન સંધાતું નથી. પ્રસંગમાત્રમાંથી સારા તરફની બાજુ સદ્યમાં લેવાની કળા જેને કળાવાય તો રતિ વર્ધ છે અને ખરાબ તરફની બાજુ જેવાની ટેવ જે પડે તો અગતિ વર્ધ છે. બન્ને બાજુ સમાનભાવે સદ્ય લેવામાં આવે તો સામ્યભાવ વૃદ્ધિ પામે છે. એ ભાવ સંપૂર્ણ ગળી જાય તો પછી કાષ્ટ કરવાપણું રહે નહિ.

તા. ૩-૧૧-૧૯૫૭

(૪૨૭)

કાર્ય કરવાની કળા

કાર્મ પણ શુભ કાર્ય સારી રીતે અને તેમાં તેના ચોજકોની આવડત જરૂર કારણરૂપ બની હોય છે. એ શુભ કાર્યથી જેને જેને લાભ હોય તેઓએ તે કાર્યના કર્તાઓ પ્રત્યે વફાદારી દાખવવી એ તેમનું કર્તવ્ય છે. પણ કાર્યકર્તાઓએ આ કાર્ય અમારે લઈને બન્યું છે એવું અભિમાન રાખવું એ હિતાવદ્ધ નથી. કાર્ય તો થાય છે ને તેમાં પ્રોત્તે શુભનિમિત્તરૂપ અને છે એ પ્રકારે વિચાર કરવાથી ડોકીયા કરતો ગર્વ ઓગળી જાય છે અને કર્તવ્ય શક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. ગર્વથી કર્તવ્ય શક્તિ ગળી જાય છે. કાર્યના લાભ લેનારાં જે કાર્યકર્તાઓ પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા ન દાખવે તો તેઓ કાર્યના શુભ પરિણામોથી વંચિત રહે છે. કૃતજ્ઞતાના અભાવે તેમનામાં બીજા શુભો પણ પ્રવેશ પામતા નથી.

તા. ૩-૧૧-૧૯૫૭

(૪૨૮)

બલાત્

સારી વસ્તુને ખોંચીને નજીક લાવવાનો પ્રયત્ન કરવો અને ખરાબ સંયોગોને પરાણે દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરવો એ કેટલીક વખત વિપરીત પરિણામ લાવે છે.

તા. ૪-૧૧-૧૯૫૭

(૪૨૬)

એક દગલું બસ છે

હ-માર્ગમાં લાખો ચોખ્ખો લાખો વર્ષો મુધી ચાલવા દગલું
માર્ગમાં એક દગલું ચાલતું એ મદત્તવનું છે. તા. ૪-૧૧-૧૯૫૫

(૪૩૦)

ગુણાનુરાગ

ગુણાનુરાગી ખરખર પોતાનું દિન કરે છે, પણ એ જોને
ગુણાનુરાગી જન્મે છે તેના પ્રત્યે તેને એવો પસંદગી જન્મે છે કે
તેનાં દોષને જોઈ શકતો નથી અને ગુણને વિશેષ પ્રમાણમાં જોવે છે
એથી જોનાં પ્રત્યે તેનું હૃદય પ્રમાણેનું વલણ રહે છે તેણે બહુ માવજત
રહેતું જરૂરી છે. નહિતર ગુણાનુરાગી આગળ વધે છે અને જોને
ગુણાનુરાગ છે તે પાછળ પડે છે. તા. ૧૩-૧૧-૧૯૫૫

(૪૩૧)

દષ્ટિરાગી

ઓ ભગવન ! દષ્ટિ રાગીએથી સત્ત્વ બમાર રક્ષણ કરજો.

દષ્ટિરાગી દુઃખે છે અને દુઃખાકે છે. તા. ૧૩-૧૧-૧૯૫૫

(૪૩૨)

મધાતો આત્મા

મધાતો કરીર કરતાં મધાતો આત્મા બસક છે સત્ત્વ એક
દર રહેવા પ્રયત્ન કરવો. તા. ૧૩-૧૧-૧૯૫૫

(૮૦૦)

સુખ ને દુઃખ

એક સુંદર આવાસ છે. તેમાં ભાગ્યવંત આત્મા વસે છે. તેનું હવન સાદું છે. તે સુખને અનુભવે છે. ખીન્નને સુખ આપવા ઇચ્છે છે. પોતાની વિશિષ્ટ સંપત્તિની તેણે એવી વ્યવસ્થા કરી છે કે તેનાં આવાસની નજીક આવનાર પામી દુઃખ બૂલી જાય છે ને સુખને પ્રાપ્ત કરે છે. હવેને સુખી જોઈને તેનું સુખ વધતું જાય છે.

ખીજા બાજુ એક અભાગી હવ છે. તે દુઃખનો અનુભવ કરી રહ્યો છે. એનાં દુઃખનો કોઈ આરો નથી. એ પોતે દુઃખી છે એટલું જ નહિ પણ તેની પાસે આવનારાને પણ એ પોતાના દુઃખોનું પ્રદર્શન કરીને દુઃખી દુઃખી કરી મૂકે છે. એથી કોઈ તેનાં દુઃખનો ધટાડો થતો નથી. ઊલટું એ વધે જ જાય છે. પણ તેની તેને સમજ નથી.

વ્યવહારમાં બેની વચલી સ્થિતિવાળા હવો વિશેષે હોય છે.

તા. ૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૩૪)

સારી ક્રિયા સારી રીતે કરો.

સારી ક્રિયા પણ સારી રીતે કરો, ગમે તેમ કરશો તો તેમાંથી સારાપણું ચાલ્યું જશે. તેથી તમને ગેરલાભ થશે અને તમારું ઉદાહરણ લઈને ખીજાઓ પણ સારી ક્રિયાથી દૂર રહેશે તેનો દોષ તમારે માથે આવશે. માટે સારી ક્રિયાને જવાબદારી સમજીને સારી રીતે કરવા ઉદ્યત બનો.

તા. ૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૩૫)

જડતા

અમુક વસ્તુ કરવી જ જોઈએ, થવી જ જોઈએ. કરાવવી જ જોઈએ, એમાં જ અમારું વૈશિષ્ટ્ય છે એવી માન્યતા એ જડતા છે.

એ જડતા આમળ વધારવાને બદલે પાછા પાડે છે. એ જો તમે સમજ
ધરાવતા હો તો આનો નહિ તો કાલે જરૂર સમજાશે.

તા. ૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૩૬)

અધિકારની ચાલના ન કરવી.

અપાર હોય તો જ અજવાળાની કિંમત ધ્યાન છે અને એ
જરાબર છે. પણ અજવાળાની કિંમત કરાવવા બારે અપાર હિંમત
એ જરાબર નથી.

તા. ૧૫-૧૧-૫૭

(૪૩૭)

અતિરેક.

કોઈ પણ વાતનો વધારે પડતો અતિરેક વાતને મારી નાંખે છે.
એટલે વાતને ટુવની રાખવા બારે તેના અતિરેકથી સાવધ રહેવાની
ખામ જરૂર છે.

તા. ૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૩૮)

એકવાર પણ વિચારો.

ગુપ્ત માણસ પોતાની ગુપ્ત જીવિતોને રોજવા બારે કેટલું
ગુપ્તતા કરી રહ્યો છે તેનું તેને જાણ નથી એ પોતાને ખીલીની
જરૂર છે એટલા બારે મહેસને તોડવા તત્પર બન્યો છે, એ વાત તે
જાણતો નથી.

તેને સમજાવવામાં આવે છે. પણ તેનામાં સમજાવ્યું નથી, ખીલીના
એવા પ્રવર્તનો તરફ તે નજર કરીને એકદમ જાણુ જાણુ વિચારવાનું
તેને મુદ્દો છે પણ પોતાને બારે તેને જાણી પણ મુજબ નથી. જ્યારે
પોતાને બારે કાંઈ કાંઈ વિચારવાની આવશ્યકતા છે, પ્રતિબંધ વિચાર
ન કરી કદાચ તો વિવેચનાં એકાદ વખત તો જરૂર વિચાર કરવો
જરૂરી છે, કોનકિયે વિચાર કરવાથી જનું સમજાશે, અને એવી રીત

પડ્યા પછી તમે જાતે જ તેમાં રસ પારખ કરતાં થઈ જશો. ફરી તમને કોઈવાની જરૂર નહિ રહે. પણ પ્રથમ જ્યારે વિચાર કરો ત્યારે જેમ તેમ વિચાર ન કરતાં, જરી સ્વસ્થતાપૂર્વક વિચાર કરજો અને તેનો સ્વાદ માણજો.

૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૩૬)

અમને બચાવે

ઓ અનંત બલ લગવનું આ પ્રગતિ અમારી પાછળ પડી છે તેથી અમને બચાવ.

૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૦)

તમે જ્યાં છો એ બરાબર છે.

તમે અત્યારે જ્યાં ઊભા છો એ બરાબર છે. તમે ક્યાં ઊભા છો તેની બહુ ચિંતા ન કરો. તમારે ક્યાં જવું છે એ વિચારો, જ્યાં જવાનું છે એ બરાબર છે કે નહિ એનો વિચાર કરો, જ્યાં જવાનો વિચાર કર્યો છે, એ સ્થળ તમે જોયું છે—જાણ્યું છે? જો જોયું ને જાણ્યું ન હોય તો તે જોનારા અને જાણનારા પ્રામાણિક માણસોને પૂછો, પૂછીને પછી—તમને લાગે કે—ત્યાં જવા જેવું છે તો તેનાં રસ્તાની તપાસ કરો, રસ્તો મળે એટલે તેના પર વ્યવસ્થિત ચાલવા પ્રયાસ કરો. તમને એમ લાગે કે ના—ત્યાં જવા જેવું નથી તો ખીજે ક્યાંક જવાનો વિચાર કરો, પણ જાણી જોઈને ખોટું રસ્તું ચડીને કુખી થતાં નહિ. આંધળા બનીને દોડતા નહિ. એ કરતાં તો તમે અત્યારે જ્યાં છો એ બરાબર છે.

તા. ૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૧)

વળતરનો વિચાર કરો.

સુખને માટે કરેલા તમારા પ્રયત્નોનું વળતર વિચારો, તમને લાગશે કે વળતર ઘણું જ ઓછું મળ્યું છે, અરે! કાંઈપણ મળ્યું નથી. છતાં

તમે એવા એ પ્રવલો ક્યાં કરો છો. તમારે બીજા મારા પ્રવલો કમવાની જરૂર છે. જરૂર તમને બીજા સારા પ્રવલો સાથે વગતર આપશે, પણ જો તમે તમને મળતું ચાતુ વગતર જરાબર માની બેઠા હો તો તમને અમાર કથન જરા પણ અસર નહિ કરે. મારે પ્રથમ તમને અત્યારે મળતું વગતર જરાબર છે કે નહિ એ સમજાવ્યું પૂરું વિચારો.

તા. ૧૫-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૨)

એ ત્રિપુટીને કેળવજો

કે.ઈ.ની પણ વિષમતાઓ જાણી પણ ઓછી થાય એ રીતે મન-વચન-કાયાને કેળવજો, પણ અન્યની વિષમતાઓ વધે એ રીતે કેળવવા નહિ.

તા. ૧૬-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૩)

નથી સમજતો

બીજાઓની વિષમતાઓમાં શકિ કરતો છવ સમજતો નથી કે તે પોતાની વિષમતાઓ વધારી રહ્યો છે.

તા. ૧૬-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૪)

એમાં વિરોધતા છે

મમથ પામે મારી મનુષ્યો પૂર્ણ થાય એવી આંતરણી કરવા કરતાં કું નિરીક બનું એ આંતરણીમાં થઈ વિરોધ સત્તર સમાપ્ત છે.

તા. ૧૭-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૫)

હોજુ સાથે ?

એક આપા પોતાની મારી સારી રીતે જાણે પૂર્ણ કરવા બદલે સત્તા તબલેક પ્રવલો કરે છે, અત્યારે બીજા આપા એવી કોઈપણ

મિચ્છાઓ ઠરતો જ નથી. એ બેમાં કાણ સારું? જગત્ આનો ઉત્તર—પ્રથમ સારો—ને બીજામાં કાંઈ નથી—એ પ્રમાણે આપશે, પણ તત્ત્વજ્ઞાની તો કહેશે કે પ્રથમનો આત્મા જરૂર સારો છે પણ બીજાને આત્મા ને જરૂર નથી તો પ્રથમ કરતાં કંઈ ગુણ આમળ વધી ગયો છે.

તા. ૧૭-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૬)

ચક્રાકાર ગતિ એ પ્રગતિ નથી

શાસનમાં ક્રિયાકાંડનો વેગ વધ્યો છે, તપસ્યા, સ્વાધ્યાય, લેખન, યાત્રા, ઉત્સવો, ભક્તિ અને એવી જ બીજી ઘણી શુભ પ્રવૃત્તિઓ અગાઉ કરતાં ખૂબ ખૂબ થાય છે. આ સર્વ, જીવને અશુભ પ્રવૃત્તિઓથી અટકાવે છે—ગચાવે છે. એ પૂરતા તો તે અનુભોક્ત્રીય તો છે જ. છતાં તેનાથી આવતું નોંધએ એવું પરિણામ કેમ નથી આવતું? એ પ્રશ્ન સદા જીવતો જાગતો રહે છે. ચોખ્ખા આત્માઓ આ અંગે મંથન પણ અવાર-નવાર કરતા હોય છે. તેનાં અનેક કારણોમાં આ પણ એક કારણ છે. કાંઈપણ પ્રવૃત્તિ ને તે અનુભૂતિ વગરની હોય તો તેનાં આવર્તન પ્રધાનભાગ ભજવતું હોય છે અને એવા આવર્તનો કાર્યક્ષમ બનતાં નથી. આવર્તનમાં કવચિત્ જ ઉપયોગ મિશ્ર થાય છે. જ્યારે ઉપયોગ નોંડાય છે ત્યારે આહલાદ પણ અહભુત અને અપૂર્વ ઉપજે છે. અદ્ય પણ અનુભૂતિયુક્ત પ્રવૃત્તિ જીવને સામર્થ્ય યોગ તરફ લઇ જાય છે. અનુભૂતિ આત્માને સાધ્ય પ્રતિ ગતિ કરાવે છે. આવર્તન જીવને ચક્રાકારે ગતિ કરાવે છે. આગળ વધ્યા પછી પણ ને આ વર્તનમાં જીવ પડી જાય તો બહુ સમય પછી પણ—તે હતો ત્યાંનો ત્યાં જ હોય છે. શુભ આવર્તનો એમને એમ છોડી દેવાથી તો એકાંત ગેરલાભ જ છે. એટલે તેમાં અનુભૂતિ વધારવી કે જેથી તેનો સુંદર લાભ મળે એ પ્રમાણે કરવું જરૂરી છે.

તા. ૨૭-૧૧-૧૯૫૭

(૪૪૭)

સત્કાર્ય

૧. સારું કાર્ય કરવાની સતત ઇચ્છા રાખવી.
૨. સત્કાર્ય કરવા માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહેવું.
૩. અમુક સત્કાર્ય કરવા માટે પ્રયત્ન બાદથી દોષ અને તેમાંથી અન્ય સુન્દર કાર્ય બની જાય તો બાનન્દન થવું.
૪. સત્કાર્યમાં ભેટલે અંશે મિત્રિ મળે તેટલી પ્રસન્નતા સેવવી.
૫. પોતે પારેણુ સત્કાર્ય બીજા કરે તો તેમાં વચા શક્ય સદકાર બાપવો અને તેની યત્ની મિત્રિથી પ્રમુદિત થવું.
૬. સત્કાર્ય બાજે કરવામાં આવતા કાર્પણ્ય પ્રયત્ન સાથેક અને ઉચિત છે એમ સતત માનવું.
૭. સત્કાર્યના પૂરક બનવું.
૮. સત્કાર્યની અનુમોદના કરવી.

તા. ૨-૧૨-૧૯૫૭

(૪૪૮)

જીવવા જેવું જીવન જીવવું

જીવન તો મહુ કાર્પ જીવવા દોષ છે. પણ ધણા તો જેન જેન પ્રારેણુ સમય પૂર્ણ કરતા દોષ છે. સમય બચીત કરવો એ જુકું છે અને જીવન જીવવું એ જુકું છે. જીવન જીવન બોધને બાંધને જીવન જીવવા જેવું છે એવું બાન થાય માટે એવું જીવન જીવવા વ્યવસ્થા બનવું જરૂરી છે.

તા. ૨-૧૨-૧૯૫૭

(૪૪૯)

વિચાર પ્રથમ તો પોતાના ઉપર બોધવો.

ત્યારે તમારા ઉપર વિચાર છે, તો તમારા ઉપર બાંધવો

વિશ્વાસ રહેશે-૨૮૩૨ રહેશે અને તમને પણ ખીજ ઉપર વિશ્વાસ બેસશે. પણ ત્યારે પોતાને ખીજ ઉપર વિશ્વાસ નથી બેસતો ત્યારે માનવું કે વિશ્વાસ તો પોતાને પોતાના ઉપરથી જ ફીટી મગો છે.

તા. ૨-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૦)

એ બેમાં અંતર છે.

સંતોષ અને નિષ્ક્રિયામાં ખૂબ જ અંતર છે. તા. ૨-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૧)

એ બે એક નથી.

ઉપવાસ એ લાંબણુ નથી અને લાંબણુ એ ઉપવાસ નથી.

તા. ૨-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૩)

એ મૂર્ખતા છે.

મૌન અને મૂકતાને એક માનવા કે સમજવા એ મૂર્ખતા છે. મહામૂઢતા છે.

તા. ૨-૧૨-૫૭

(૪૫૪)

અલિમાન અને સ્વમાન

અલિમાની આત્મા એવા શિખર ઉપર ચડ્યો હોય છે કે જે શિખર કેવળ દેખાવનું હોય છે. તેનો નીચેનો ભાગ અસ્થિર અને તકલાદી હોય છે. એ ભાગ વારંવાર હચમચતો હોય છે. ત્યાં ચડેલો ખીજએને તુચ્છકારતો હોય છે. એ કોઈની સાથે હળીમળી શકતો નથી. જો સ્વયં સમજીને શિખર ઉપરથી એ ઊતરી જાય તો તે ખચી જાય. એનું વર્તુલ વધી જાય, પણ એ ખનવું સહેલું નથી. એ

તો ત્યાં ગીટણી રહેવા પ્રવળ કર્યો દોષ છે તે ઊંચે તે ત્યાંથી
પતન પામે છે.

સ્વમાનનું સિખર એટલું સુંદર છે કે જ્યાં કેઈ પણ પ્રકારની
કટુતા ન દોષા હતાં હુમ્મના છે. એ સિખર પર ચડેલાની મનન
ઉપનિ થયા કરે છે. તેના પર ચડેલા યોગ્ય આત્મનું કદા પણ પતન
થતું નથી. ૧૬૦ એના પર ચડતું મડેતું નથી તા ૨-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૪)

સારી આશાઓ

સારી આશાઓ માગી થાય એનાં જ્ઞાનદળનુભવો પણ કદાચ
એ માગ ન થાય તો નિરાશ કે જનાશ ન જનના એ સારી માગ
નથી થઈ તેની વિચારણા કરી પણ ન એ માટે યોગ્ય નથી કલથા
જમ્મે રિખ નાખ્યું માટે મહાજના ન માગી ફત્વાદા (પચારે કાંતે
કપડિયા વધારેવી નહિ. સારી આશાઓ જામ કર્યોયા નાં જો
મેવનો પણ થયું કિમતી જ્ઞાન માર્ગ છે તા ૧૫-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૫)

ઉત્તમ અને તુચ્છ ફળ

ઉત્તમ ફળ મેળવવા માટે ફેરે વિવિધ મદન કર્યો. પડે પણ
ઉત્તમ અને અધીર, ફેરે તુચ્છ ફળ લાઈને મળ્યા કે ત્યાં કર્યો. એ
કદાપણ નથી. યોગ્યતા જનુઆરે પાન્ય ફળ સંતોષકારક થાય એ કદા
ફેરવ્યો નથી. તા ૧૫-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૬)

નહિં તો પછીથી પરનાસો

તમે તમારી જાનિતો ઉપરે મ કર્યા અને ફેરે રીતે કર્યો એના
વિષયે ફેરે તોફાન કર્યો તમે એ વિષયે કર્યો કર્યો તમે તમે

એમાંથી શા શા લાભ થાય છે તેનું તારવણ શરૂ થશે, એ તારવણ તમારી સમજણ પ્રમાણે તમે નક્કી કરશો, પછીથી વિશેષ લાભવાળા કાર્યમાં તમે તમારી શક્તિનો ઉપયોગ કરવાનું વિચારશો. પણ એ ઉપયોગ કરતાં પહેલાં તમારે અનેક ગેરસમજૂતિઓ-પ્રમાદ-ખર્ચા-ગીડ-મંદતા મદ-વગેરે દૂર કરવા પડશે. અને સમજણ શક્તિ ખીલવની જોઈશે. નહિં તો પાછળથી પશ્ચાતાપ થશે. તા. ૧૫-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૭)

જ્ઞાનને પચાવવું

જ્ઞાન એ અમુક રિયલિટીમાં જોરાક જેવો પદાર્થ છે, જેમ અમુક પ્રકારનો જોરાક અમુકને માફક આવે છે અને અમુક પ્રકારનો જોરાક અમુકને માફક નથી આવતો, તેમ અમુક પ્રકારનું જ્ઞાન અમુકને માફક આવે છે અને અમુક પ્રકારનું જ્ઞાન અમુકને માફક આવતું નથી. છતાં સંયોગવશજ તે સમયે માફક ન આવતું પણ માફક આવી જાય છે. મન ગમતો જોરાક પણ વધારે પડતો. પાચન શક્તિનો વિચાર કર્યા વગર વાપરવાથી જેમ અજીર્ણ થાય છે, અને તેમાંથી અનેક રોગો જન્મે છે તેમ જ્ઞાન પણ ન પચે તો અજીર્ણ થાય છે અને તેમાંથી અનેક દોષો જન્મે છે, એવી રિયલિટીમાં ઉચિત ઔષધ લેવું આવશ્યક છે. એથી સમીકરણ થાય છે અને પરિણામ સાફ આવે છે.

તા. ૧૫-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૮)

સદ્વિચારોની અગત્ય

જગતને સૂર્યના પ્રકાશની જેટલી જરૂર છે, ચન્દ્રની ચાંદની જેટલી આવશ્યક છે, મેઘના વરસાદની જેટલી અનિવાર્યતા છે, તેટલી જ નહિં પણ તેથી વધારે સૂર્ય પુરુષોના સદ્વિચારોની અગત્ય છે.

તા. ૨૭-૧૨-૧૯૫૭

(૪૫૬)

ત્યારે જીભ નહીં ઊપડે

ત્યારે ઘેર બાંધાતું ઘેરાતું દોષ, જન્મભાં જૂલ્યા પડ્યા દોષીએ,
ચાપ-વશ વગેરેની ભીંત માંમે ઘૂસી દોષ, ત્યારે એ વાદ બાવે-એ
રક્ષાજી કરે-એનું કરજી ખીંડુ બાવે-એ મર્વરવ છે, પણ પડીથી એને
જૂલી જનાર જીવ ખરેખર જૂલી જીવ છે કે હરી બાવે! પ્રમંથ બાવશે
ત્યારે તે શું કરશે. કરજીગતપત્તણ કરજી બાપવામાં વિભંબ નહિ કરે
પણ કરજી ભાગતાં ત્યારે જીભ નહીં ઊપડે. તા. ૨૭-૧૨-૧૯૫૭

(૪૬૦)

વિભંબ બાવે ત્યારે

કર્મસિદ્ધિમાં વિભંબ એ પ્રમાણે બાપક છે તે પ્રમાણે ત્યારે પણ
બાપક છે, વૈધિમિત્ર અવિભંબ બાવે અત્યારે જરૂરી. તા. ૪-૧-૧૯૫૮

(૪૬૧)

જૂલ્યામાં વધારે કરવે નહિ

પોતાની જૂલ્યા બાવે બાવના પરિજ્ઞાને બાવે જીવર બારીપણ
કરવાથી જમી કઠાતું નથી, તેની નોંધ તે બતી દોષ તે પ્રમાણે થઈ
મર્વ દોષ છે, બાવે જીવર બારીપણ કરવાની જૂલ્યા તેમાં વધારે.
પણ તેમાં ઉમેરાવ છે, જૂલ્યા બાવરવ સત્તર જમણુ જરૂરી છે.

તા. ૪-૧-૧૯૫૮

(૪૬૨)

પારકી બારણ

પોતાની સદાચ મેરી છે જુદી વાત છે બાવે જેને બાવે નેમ્ડ
રહેતું એ જુદી વાત છે. બાવની બાવના પરિજ્ઞાને નિરાકર કરે છે
એણું જ નહિ પણ દાવાક પણ કરે છે. તા. ૪-૧-૧૯૫૮

(૪૬૩)

એ વિશેષ ભયંકર છે

પારકે ધરેલું વિભૂષિત દેખાતું તેના કરતાં પણ છતી શક્તિએ કાંઈપણ કર્યા વગર પારકા સન્કારોથી સારા દેખાતું એ વિશેષ ભયંકર છે.

તા. ૪-૧-૧૯૫૮

(૪૬૪)

પ્રસંગે પોતાનું અપમાન આવે છે

થોડા પણ નિજના ગુણો પ્રસંગે ખાસ કામમાં આવે છે. પણ પરનાં ધણાં ગુણો કાંઈ કામમાં આવના નથી. તા. ૪-૧-૧૯૫૮

(૪૬૫)

એનાં ધનની જરૂર અંશમાત્ર નથી.

ધનથી દરેક કાર્ય સાધી શકાય છે એ પ્રકારની માન્યતા ધણાંના મનમાં ઘર કરી ગઈ હોય છે, પણ એમાં સત્યાંશ કરતાં અસત્યાંશ વધારે છે. ધણાં કાર્યો એવા છે કે જેમાં ધનની અંશમાત્ર આવરથકતા નથી. ભાવનાથી સિદ્ધ થતાં બધા કાર્યો એ કોટિમાં આવે છે. વિશેષ તો ભાવનાથી સિદ્ધ થતાં કાર્યોને જો ધનથી સિદ્ધ કરવાનો-કરાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે તો તે કાર્ય થતું નથી અને પરિણામ વિપરીત આવે છે. પ્રેમ, મૈત્રી, સહભાવ, પૂજ્યશુદ્ધિ, કારુણ્ય, સૌજન્ય, દાક્ષિણ્ય, ઉત્સાહ, આવેશ, વગેરે ભાવનાનાં વિવિધ પ્રકારો છે. ભાવનાના એક એક પ્રકારમાં એટલી શક્તિ છે કે જે કાર્ય કરોડોની મીલકત આપતાં નથી થતું તે કાર્ય એ શક્તિથી ચાય છે. વિશ્વમાં થતાં કાર્યોનો મોટો ભાગ ભાવનાને કાળે જાય છે. વર્તમાનમાં એ ભાવનાને બદલે ધનને વધારે કિંમતી અને વિશેષ શક્તિવાળું ગણવામાં આવે છે એ આ કાળની કમનસીબી છે. તા. ૬-૧-૧૯૫૮

(૪૬૬)

અમાદ

મારા કાર્યો-પોતાના લાભના કાર્યોના કુધારો રાખવો એ મોટો
ઝેરલાભ છે. કાર્યો મારી રીતે કરવા માટે વિશ્વળ કરવો એ જુદી વાત
છે અને અમાદથી વિશ્વળ કરવો એ જુદી વાત છે. અમાદથી વિશ્વળ
કરનારને કાર્યદાનિ થાય છે. માટે અમાદને દૂર કરીને દિનકાર્ય શીખ
માધવા નાખરે જાવજી.

તા. ૭-૧-૧૯૫૮

(૪૬૭)

એને જામર કહી દેવું એ કર્તવ્ય છે.

જે પુણ્ય ખીલે છે તે જરૂર કરમાય છે, કરમાઈ જવું એ તેનો
સ્વભાવ છે-ધર્મ છે. જે કરમાતું નથી તે કુલ નથી, જનાવળી છે એ
ખનાવળી કુલમાં સાચા કુલની સુવામ અને મોક્ષા મળતી નથી.
મીન્દર્થ અને મોરબા ભણી કુલને એ ન કરમાય ત્યાં સુધીમા જામર
કરી દેવું એ કર્તવ્ય છે.

તા. ૬-૧-૧૯૫૮

(૪૬૮)

પુણ્યનું મૂલ્ય

કુલમાં જેટલું સીન્દર્થ અને સીન્દર્થ દોષ છે તેટલા અમાલુખા
તેનું મૂલ્યાંકન થાય છે. પ્રભુ મ વિરિયમા ઉપનના મુલ્યાંકના અપવતઃ
દેવ તેા જમુ મૂલ્યાંકન વિરિય ધર્મ વગર છે પણ એ પ્રભુ મ વિરિયને
જાણારી છે. એથી એનું વાતવિષ મૂલ્ય કમ ન મળે. પેનાનું
મૂલ્યાંકન બધાજાની કરાવવ. માટે એનું મેટાપ્લે ૨૦૧૧ કરે
જાવજી છે.

તા. ૬-૧-૧૯૫૮

(૪૬૯)

સુધોગ

વિદ્યા અને વિનયનો સુધોગ વિષય એનું ૧૦ મેટાપ્લે ૧૨૦ થી
એને ન જાણતી હો.

તા. ૬-૧-૧૯૫૮

(૪૭૦)

વિનય વાસ્તવ જોધએ

વિનય હવનમાં વજ્રાઈ વનય એ ખરો વિનય. બાકી કાર્ય સાધવા પૂરતો વિનય જગતમાં ડગલે ને પગલે જોવા મળે છે. એ દૃઢિમ વિનયની પાછળ ભયંકરતા છૂપાએલી હોય છે. એવા વિનયથી એકન્દર ગેરલાભ થાય છે. દાણિક સિદ્ધ થાય છે. દાણિક સિદ્ધિ થાય પણ પરિણામે અવિશ્વાસ જન્મે અને એથી નુકસાન થાય. તા. ૯-૧-૧૯૫૮

(૪૭૧)

ધમ્મિ છા ઉપર કાબૂ કેળવવો

ધમ્મિ છા થાય ત્યારે દાણભર પણ તેને કાબૂમાં રાખવી, પછી એ સારી હોય તો અનુસરવું અને સારી ન હોય તો તેને દબાવી દેવી, પણ ધમ્મિ છા આપણને પોતાના દાસ બનાવીને આપણી પાસેથી કાર્ય લે, એવું તો નજ થવા દેવું. તા. ૯-૧-૧૯૫૮

(૪૭૨)

સ્વહિતની તમન્ના

આત્મ ધન પ્રાપ્ત કરવા માટે તીવ્ર તમન્ના જાગૃત થવી જોઈએ. એ તમન્ના પછીની વૃત્તિ ને પ્રવૃત્તિ કોઈ જુદી જ હોય છે. જે પ્રમાણે વર્તમાનમાં ધણાંખરાં ને ઐહિક સામગ્રીની કેવી ધમ્મિ છા હોય છે? એ સામગ્રી મેળવવા માટે તે તે જન કેવા પ્રયત્નો કરે છે? પોતાનું શક્ય સર્વ કેવું કરી છૂટે છે? કારણ કે તેને તેની તમન્ના છે. પણ એવી તમન્ના—સ્વહિત માટે જાગૃત નથી થઈ કારણ કે સ્વહિત શું છે? એ હજુ સમજાયું નથી. એ સમજાય તો પછી પૂછવુંજ શું! તા. ૧૪-૧-૧૯૫૮

(૪૭૩)

સંવેદન પૂર્વકની પ્રાર્થના કરવી

પ્રભુની પાસે પ્રાર્થના સ્તુતિ સ્તવના વિશિષ્ટ આરજૂ અનેક

રીતે અનેક આત્માઓ કરે છે. જુદા જુદા કવિઓના રચેલા પદો માપ છે, પણ તેમાં સંવેદન ધણું જ ભર્યું છે. ખરી ખૂબી સંવેદનમાં છે. ધણી વખત તો માનસ કાર્મિક બોલતો દોષ છે અને અભિનય કાર્મિક કરતો દોષ છે. એ અભિનય ને અનંદની તીવ્ર વેદના અન્ય દોષ તો તો સારું પણ માનસ એક માનતો દોષ છે કે આ ગીતને અનુરૂપ હું આ અભિનય કરું છું ત્યારે એ એટલું વિચિત્ર થાય છે કે શક્યભર સહૃદયને હરમાત્રુ પડે. નાનો બાળક પણ પોતાનું કથન આપજીવક કહે છે. ત્યારે પ્રભુ પાસે કથનીય કહેતા પણ ન આપડે તો કાર્યસિદ્ધિ કેમ થાય, એ ન આપડગુ દોષ તો શિખરુ નેહીએ, દિવસવાની ઈચ્છા થવી નોઈએ. સંવેદન ભર્યું કરવા ખારે પાલકીય ભનડું કરી છે.

તા ૧૪-૧-૧૯૫૮

(૪૭૪)

એમાંથી છૂટવાની આવશ્યકતા છે.

અપારે ખાતું નેહીએ ત્યારે ખવાતું નથી ને ન ખાતું નેહીએ ત્યારે ન ખાવાતું ખૂબ ખવાતું ભય છે. એક પ્રમાણે કહી દોષ ત્યારે અપારું નથી અને ન અપુ દોષ ત્યારે ન અવાને રચે આત્મા અપાર છે, બોલવામાં, શ્રવામાં, વચેરે દરેક કાર્યમાં કાર્મિક ને કાર્મિક દેરેશર વર્ષે ભય છે. આમ અવામાં પ્રખ્ય કાર્ય અત્યંત, એક પ્રમાણ, અને વિનંતુ માન્ય છે. આ અર્થ આત્મજીવ બુલના પરિભ્રામ છે એમાંથી છૂટવા ખારે આત્માને ભર્યું કરવો એ પરમ આવશ્યક છે

તા ૭૧-૧-૧૯૫૮

(૪૭૫)

નહિ તો પતન થતાં બાર નહિ થાય.

ગીત પણ વલનવાળા પાત્રોનું દર્શનકમન સદા નરે. એ રૂ. ૩૨૧૧ પ્રવૃત્તિની કરે છે અપ-પતન સદા છે. એ મારે પ્રભુ પ્રવૃત્તિની કરે

નથી. જ્યારે કોઈકે આમ કહેવાય ત્યારે એને બધા મનથી જોવા લાગે એવો અર્થ નથી, એનાથી એનાં મનમાં એક અનિશ્ચય થાય છે એવો અર્થ નથી.

તા. ૧-૨-૧૯૫૮

(૪૯૬)

જાગ્યા ત્યાંથી સવાર

દેવેલીક વખત પતન સંપૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી જિર્ણગમન નથી થતું એમ લાગે છે, પણ એ પ્રમાણે મર્યાદા થતું હોય એમ નહિ. જિર્ણગમન પછી પતન પૂર્ણ અધઃપતન થયા બાદ ત્યાં દેવેલી સમય આવે છે એનું કોઈ પણ કેદાઈ એવું નથી. ધર્મના આત્માઓનું સંપૂર્ણ અધઃપતન થયા બાદ અનંતકાળ વ્યતીત થાય પછી ધીરે ધીરે જિર્ણગમન શરૂ થાય છે. એટલે અધઃપતનમાં જાગ્યા પાછું ફર્યા ત્યાંથી પાછું ફરવું હિતાવદ છે.

તા. ૧-૨-૧૯૫૮

(૪૯૭)

સમય આવ્યે સર્વ થાય છે.

સામે જ પદાર્થ પડ્યો હોય છે. અને એની શોધ કરવામાં પાર નથી આવતો, એખરે કંટાળીને શોધ કરવી પણ પડતી મૂકવાનું મન થાય છે, પણ પદાર્થની જરૂર એવી છે કે થોડો થાક ખાઈને વળી શોધ કરવાનું શરૂ કરાય છે, પદાર્થ મળતો નથી અને મળે છે ત્યારે એક જ ક્ષણમાં મળે છે. આમ કેમ બનતું હશે? આમ કેમ બને છે? એનો વિચાર ઘણાં ઓછા માણસો કરે છે. મોટે ભાગે આવું બને છે ત્યારે માણસને આશ્ચર્ય જ અનુભવાય છે. પોતાની સમ્મૂહતા ઉપર હસવું પણ આવે છે. પણ આમ બને છે એ અસહજ નથી. વસ્તુની પ્રાપ્તિમાં આવશ્યક કારણ સામગ્રી જ્યાં સુધી નથી મળી ત્યાં સુધી એ પ્રમાણે બનવાનું જ. આપણી મૂકેલી કિંમતી વસ્તુ પણ આપણા અદૃષ્ટની ખામીને કારણે ભવિતવ્યતાના પરિપાકને વાર હોય ત્યાં સુધી તે નહિ મળવાની. અને જ્યારે ઉપરોક્ત સામગ્રીપૂર્ણ થશે એટલે એજ

અથવા વાંગવાથી કંટાળો આવે છે અને એ કંટાળો વાતની મદત્તાને મારી નાખે એવું આગરણ કરાવે છે. પછીથી જ્યારે એ વાતની ઉપયોગિતા તરફ લક્ષ્ય જાય છે ત્યારે પ્રથમ કેળવેલો ઉપેક્ષા ભાવ આડે આવે છે અને વ્યથિત કરે છે, માટે નાની-ટૂંકી કે મોટી પણ દિતની વાતમાં રસ કેળવવો.

તા. ૨-૨-૧૯૫૮

(૪૮૦)

કિંમત કરવા માટે અનેક દૃષ્ટિની જરૂર છે.

સમયે મળેલી ગીજ ગમે તેવી હોય તો પણ તેનું મૂલ્ય વધુ પડતું અંકાય છે અને મૂલ્ય ભરી વસ્તુ પણ અસમયે મળી હોય તો તેનું મૂલ્ય ઘટી જાય છે. પણ આ વસ્તુનું મૂલ્ય કરવાની એક દૃષ્ટિ છે. આ એક જ દૃષ્ટિ કેળવીને વસ્તુનું મૂલ્ય કરનારને ઘણું જીમાવડું પડે છે. માટે વસ્તુનું વાસ્તવિક મૂલ્ય વિચારવા માટે અનેક દૃષ્ટિઓ કેળવવાની જરૂર છે.

તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૪૮૧)

અમલમાં મૂકીને અપાતો ઉપદેશ કારગત બને છે.

યોગ્ય સલાહ પોતે અમલમાં મૂકી શકે એવી સ્થિતિમાં હોવા છતાં જો અમલમાં મૂક્યા વગર આપવામાં આવે છે, તો તે કારગત બનતી નથી. માટે સલાહને કારગત બનાવવા માટે પ્રથમ તે પ્રમાણે અનુસરવું જરૂરી છે. એવા કોઈ મંહત્ત્વના બાધક કારણસર ન અનુસરી શકાતું હોય એ જુદી વાત છે.

તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૪૮૨)

તરી શકનાર સહેલાઈથી તારી શકે છે.

પોતે તરનાર જેટલી સહેલાઈથી બીજાને તારી શકે છે-તરાવી શકે છે એટલી સહેલાઈથી પોતાને તરતા ન આવડતું હોય તે તારી કે તરાવી શકતો નથી.

તા. ૩-૨-૧૯૫૮

એ નિન્દા નથી.

(૪૮૩)

કુષ્ટેની નિંદા કરવી એ જુદી વાત છે અને કુષ્ટેને જોળખીને રોતે સાવધ રહેવું અને જીભને સાવધ રાખવા એ જુદી વાત છે. કુષ્ટેથી ભયવા માટે પ્રયત્નો કરવા એ નિંદા નથી. તા. ૩-૨-૧૯૫૮

મુખ્ય પ્રવેશ દ્વાર

(૪૮૪)

આત્માશી મદાસવયા સારી કે બોલી વસ્તુઓના પ્રવેશ માટે વિષ એ મુખ્ય દ્વારને ક્યારે બંધ રાખવું અને ક્યારે ઊધાડું રાખવું એ લિખતું બહુ અગત્યનું છે. જે એ આપણી જ્ઞાપ તો બેડો પાર થતાં પાર ન લાગે. તા. ૩-૨-૧૯૫૮

એ વગર એ ન બને

(૪૮૫)

લિખરને સર કરવા માટે કદાચાતમા પર્વતની પ્રાથમિક જુઝિયાઓ પરિચય સાવધના પૂર્વક કરવો અનિવાર્ય છે. તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૪૮૬)

દાસ્યના હાંસીપાત્ર ન બનતા

તમારે દસતું દોષ તો જરૂર દસબે પણ તમે દસવા દો તમારે દાસ્ય તમારે દાસ્ય કરે એ રીતે કદી પણ દસવા નહિ તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૪૮૭)

ફૂલ પર હસો નહિ

તમે હસો જોયાં જાઓ કાંઈ વધ્યા નથી, પણ તમે બીજાના ફૂલ પર હસો એ જાઓ જરા પણ ફૂલનું નથી. તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૮૮૮)

છ. ઓ. ડી.

છ. ઓ. ડી. (GOD)ની ઉપાસના કરનાં આવડે તો ખરાબર છે નહિં તો એટલે અમરો અવગણા ચર્ચાને કરે છે. તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૮૮૯)

પરિણામે મધુર ઓ મધુર

મધુર લાગે એટલે સાચું એમ કહી પણ ન માનવું અને મધુર ન લાગે એટલે ખરાબ એમ પણ ન માનવું. મધુર તો વિષયલુ લાગે છે એટલે તેને સાચું કેમ કહેવાય? ઔપચ મધુર મધુર નથી લાગતું એટલે તેને ખરાબ કહેવાય? દિલકર હોય તો મધુર બનાવના શિખરું એ ઉત્તમ છે. તા. ૩-૨-૧૯૫૮

(૪૯૦)

નાની વાતને મોટું રૂપ આપવું એ મૂર્ખાઈ છે

અણુસમજુ માણસો નાની વાતને એવું મોટું રૂપ આપી દે છે કે જેથી પોતાની અને સામાની ધણી મોટી વાતો બગડી જાય છે. તે તરફ તેમનું લક્ષ્ય જતું નથી. કોઈ લક્ષ્ય દોરે તો પણ તેમને સમજતું નથી. છેવટે ગેર ફાયદાના ભોગ બનવું પડે છે-ત્યારે કાંઈક ખ્યાલ આવે છે.

(૪૯૧)

ફક્ત ભૂલોને યાદ કરવાથી ભૂલ સુધરતી નથી

ભૂતકાળની ભૂલો સુધારી લેવી એ માર્ગ છે. ભૂતકાળની ભૂલોને સંભાર્યા કરવી અને સુધારવા માટે કાંઈપણ કરવું નહિં, એના જેવી બીજી કોઈ ભૂલ નથી. એથી ભૂલ સુધરતી નથી પણ ભૂલમાં વધારો થતા કરે છે. તા. ૫-૨-૧૯૫૮

બે પ્રકારની ભૂલ

(४३२)

કેટલીક જૂથો એવી પરંપરા ઝિંબા બે છે કે જ્યાં સુધી જુમ
સુધારી સેવામાં નથી આવતી ત્યાં સુધી દુઃશાન વધતું જાય છે.
જ્યારે કેટલીક જૂથો જ્યારે થાય છે ત્યારે જે દુઃશાન કાવાનું દોષ ને
હરે છે પણ પછીથી તેની પરંપરા ચાલતી નથી એ પરંપરા ઉ.બા.
હરે એવી જૂથોને સુધારી સેવામાં ઠાણ પણ વિચલ્ય કરેલો નહિ.

पुष्पि-अपुष्पि केणवपी

(r23)

આપણને મમતા કાંઈ કરવાની જગ્યા નથી રહે એમાં આપણ
 ધણી આજે છે પણ એની જગ્યામાં મમતા એ સદા નથી પણ ન
 મમતા હોય છતાં આભારજી કાંઈ નથી તે તે કાંઈ કરવાની કે જે
 કેવળની નોંધે, કેવળ કેવળના આજ આપણના કાંઈ મમતા
 માટે છે, એની જગ્યામાં તે, પુત્રુ જ છે, જગ્યા જે આપણને મમતા
 હોય છતાં આભારજી ન હોય તે, તેના જગ્યાની કે જે
 કેવળ કરે.

(2-2)

કેલેન્ડર બાબત (૪૨૪)

[illegible]

(૪૬૫)

પ્રગતિ અને અવગતિને ઝોળખતી

હાલે હાલે તમને ચતુઃ જોઈએ કે આગળ વધાય છે ? કે પાછળ પડાય છે ? પ્રગતિ માલે છે કે અવગતિ ? તમે જોને પ્રગતિ માનતા હો તે ખરેખરી પ્રગતિ હોય એવું નહિ. એ અવગતિ પણ હોય. તમે અવગતિને પ્રગતિ સમજી બેઠા હો એવું અત્યાર સુધી બહુધા બનતું આવ્યું છે. એટલે ખરેખર પ્રગતિ શું છે ? તેની માત્રી સમજ મેળવીને તે માટેના અસ્પષ્ટ પણ સત્ય પ્રયત્ન કરવો, તેથી અસ્પષ્ટ સમયમાં પરિણામ આશ્વર્જનનક આવે.

તા. ૬-૨-૧૯૫૮

(૪૬૬)

વર્તમાનમાં કરતા રહેવું

તમે ઘણું સારું કાર્ય કર્યું હશે, ને તેના સારા પરિણામે તમને વર્તમાનમાં મળ્યા છે, પણ તેથી તમે વર્તમાનમાં સારું કાર્ય કરવાનું છોડી દો એ કોઈ રીતે વ્યાજબી નથી. જ્યાંસુધી તમે પૂર્ણ નથી બન્યા ત્યાં સુધી તમારે હજી ઘણું કરવાનું છે. તમે ન કરી શકો એવી સ્થિતિ હોય તો જુદી વાત, બાકી ‘અમે ઘણું કર્યું છે’ એમ માનીને જો તમે વર્તમાનમાં નિષ્ક્રિય રહેતા હો તો તમને કાર્ય કરતાં નથી આવડતું એમ જરૂર માનવું જોઈએ. બીજું ભૂતકાળમાં ઘણાં સારા કાર્યો કર્યા હોય અને વર્તમાનમાં સંયોગ વશ ન બની શકતું હોય ત્યારે ભૂતકાળને યાદ કરીને એવો ભૂતકાળ ક્યારે આવે એમ ઇચ્છવું એ વ્યાજબી છે પણ વર્તમાનને નિંદવો એ કોઈ રીતે યોગ્ય નથી. એમ કરવાથી વર્તમાન પરિસ્થિતિ દૂર થવાની નથી. વિષમ પરિસ્થિતિમાં કોઈ અવળું કાર્ય ન કરી બેસાય તેની કાળજી રાખવી જરૂરી છે. એ કાળજી જરૂર બંધ ભૂતકાળને પાછો ખેંચી લાવશે અને તમે પુનઃ પ્રકાશમાં આવી જશો.

તા. ૮-૨-૧૯૫૮

(૪૯૭)

અર્થ : પતન થાય એવો ભાર ન બરેવો.

આવી દોષ તે ઉપર આવે અને આવી દોષ તે નીચે જાય, એવું 'ભરપટ્ટ પટ્ટી' માં પ્રત્યક્ષ જણાય છે. પણ તે યોગ્ય પદાર્થથી ભરાય તો, અન્યથા અર્થ પદાર્થથી ભરાએલા ભારથી અર્થ : પતન જ પામે છે. ભારે નકામા ભાર દૂર કરવામાં આવે ત્યારે જ ઉપર મથન સંભવે છે, કમંએ અર્થ છે અને પ્રાપ્તિ ગુણે ઉપયુક્ત છે.

તા. ૮-૨-૧૯૫૮

(૪૯૮)

નકામું ભરતા નહિ

આં કુપી પાપમાં નકામા પદાર્થો ભરી રાખ્યા દોષ છે ત્યાં કુપી તેમાં ખીલ સારા પદાર્થો ભરી ઘટાતા નથી. ખીલ સારા પદાર્થો મરવા માટે નકામા પદાર્થો કાઢી નાંખવા જરૂરી છે. આ દાખાત-સદનમાં, તનમાં, મનમાં, ચેતનમાં ભણે વિચારવા જેવી છે અને કૃપાળુમાં મૂકવા જેવી છે.

કેશ પ્રમાણે કામના અને નકામા એવો તફાવત જરૂર રહે છે. પણ એ કદા દોષ ત્યાં યોગ્ય વિચારવાથી ભાગ થાય છે.

તા. ૮-૨-૧૯૫૮

(૪૯૯)

પ્રશ્ન

યોગ્ય પ્રશ્ને કેટલી ક્ષિત્તિ કરવામાં હોતે સામર્થ્યે કાંઈ જ અને અન્ય પરીને ક્ષિત્તિપાત્રને ક્ષિત્તિ કરવામાં ન આવે તો અનુચિત જણાય છે એટલું જ નહિ પણ પ્રશ્નપ્રશ્નની પ્રતિ જાય છે. પણ ક્ષિત્તિપાત્રને યોગ્ય રીતે ક્ષિત્તિ કરવામાં અનુચિત જણાયે તે નથી—સાવધતા એટલી રાખવી એટલે કે અન્ય કરવામાં અનુચિત

માના વેર તો કરતી નથી ને!—પણ જ્યારે તમારામાં આમર્શ જ નથી અને પ્રથમભાવને આટે પડીને કંઈ બેસી રહ્યા હો એ તો તદ્દન અનુચિત છે. એને પ્રગળે તમારે તમારા અસામર્થ્યને આગળ કરવું ઉચિત છે કે જેથી પ્રથમભાવની અવદેશના ન થાય. પ્રથમભાવની અવદેશના સાથ એવું વર્તન કરવું એ મોટો અપરાધ છે.

તા. ૮-૨-૧૯૫૮

(૫૦૦)

માનવજીવન એક કલ્પવૃક્ષ છે.

કાળ રૂપી અગીચામાં જીવન સ્વરૂપ અનેક વૃક્ષો વગે છે—વધે છે ને વિસય પામી જાય છે. આત્મા એ વૃક્ષોનું ધ્યાન રાખનાર માળી છે. માળીને તેનાં ફળ મળે છે. તે જેવા ફળ ચાહે તેવા મેળવી શકે છે. પણ તે દુઃખદાયી ફળોને ચાહે છે. કારણ કે આ ફળો દુઃખદાયી છે એવી તેને પૂરેપૂરી ખબર નથી. ઉપર ઉપચયી સુંદર દેખાતાં ફળો ઉપર તે મોહી જાય છે. ને દુઃખમાં ફસાઈ પડે છે. પછી તેને તે દુઃખો ભોગવ્યે જ છૂટકો. આ ભૂલ એ ન સુધારે ત્યાં સુધી આમજ ચાલ્યા કરવાનું. અથવા વૃક્ષોમાં માનવજીવન એ કલ્પવૃક્ષ છે.

તા. ૧૨-૨-૧૯૫૮

(૫૦૧)

વચન અને વિચારનું વર્ગીકરણ

કોઈ વસ્તુ સૂક્ષ્મપણે વિચારવા જેવી અને ઉપયોગમાં લેવા જેવી હોય છે. કોઈ વસ્તુ સ્થૂળ રીતે ઉપયોગમાં આવે એવી હોય છે. કોઈ બન્ને રીતે ઉપયોગી હોય છે અને કોઈ બન્ને રીતે નિરુપયોગી હોય છે.

સૂક્ષ્મ ઉપયોગમાં આવતી સોયને ખીલી તરીકે ઉપયોગમાં લેનાર પોતાનું કાર્ય સાધી શકતો નથી, મૂર્ખ ગણાય છે અને સોયનો નાશ કરે છે. ખીલીનો સોય રૂપે ઉપયોગ કરનાર પણ ઉપહાસને પાત્ર બને છે. કાગળ જેવી ચીજ બન્ને પ્રકારના ઉપયોગમાં આવે છે એ તો

બેવી બેવી આવકત અને ચોખના. કચરો સામાન્ય રીતે કાઢી પથ્થુ પ્રારે ઉપયોગી નથી, તે તો ફેંકી દેવો જ જોઈએ.

વચન અને વિચારોમાં કાચ સંબંધી જે છે તે સ્પષ્ટ છે. બપોરના ચામુ બન્ને સ્પષ્ટ છે. ઉત્પત્તિદાવક બપોરના વચનો અને વિચારો બન્ને રીતે ઉપયોગી છે. બપોરે મંદા ને મલિન બન્ને રીતે નકારા છે.

તા. ૧૨-૨-૧૯૫૮

(૫૦૨)

આજસુ દે શરમ ન રાખવી

પોતાને સમજ ન પડે એવી વાત સમજદાર પાસે સમજવામાં કોચ-શરમ કે આજમ જરી પથ્થુ કરવા નહિ.

૧૨-૨-૧૯૫૮

(૫૦૩)

ધોમ્ય બનવું જરૂરી છે

શુદ્ધી નીપજતા ઝેરલાભમાં જે મળ સમામેલી છે તેનો ભ્રષ્ટ્ર પથ્થુ અવશુદ્ધી મળતા લાભમાં નથી, પથ્થુ એ દહીંકત સર્વને સમજાતી નથી કે અનુભવાતી નથી. એ સમજવા માટે અને અનુભવવા માટે રોમ બનવું જરૂરી છે.

૧૨-૨-૧૯૫૮

(૫૦૪)

સહેજું તો છે પથ્થુ-પછીથી

પોતાના બિખ્યાલને પ્રુષ્ટ કરવા માટે કાઠિસપન કવો જે બહેમન દ્વારે છે તેનો ભ્રષ્ટ્ર ભંડ પથ્થુ જે તેઓ સાત સમજવા માટે વાપરે તો પરિણામ ખરીબર બદલુન આવે. પથ્થુ એ રીતે પરોવડેન થતુ બદલુન મુરોબ છે. પ્રથમ મુરોબી દૂર થાય તો પછીથી બધું સરલ છે-સરલ છે-સરલ છે. માટે પ્રથમ બિખ્યાલને દૂર કરવા માટે સર્વ કાંઈ ની જરૂર જોઈએ.

૧૨-૨-૧૯૫૮

(૫૦૫)

એ ન બનતું હોય તો

વિચારમાં એ વિરુદ્ધ વિચારના જોવા પોતાના વિચારનો પ્રસાર કરવા માટે પ્રયત્નો ન કરે તો સારા વિચારોનો પ્રસાર યેના સુવર્ણ ચર્મ વળે. આ દલીલનું અર્થિત પોતાને માટે વિચારે અથવા સમષ્ટિ માટે વિચારે તો તેને સદા સમજાય તેમ છે. પોતા સારા વિચારો સાંભળે છે, વિચારે છે, પણ તેની વિરુદ્ધના વિચારો પણ તેને સાંભળવા પડે છે. કેટલો ઓછો સમય તેમાં નેનો જગડે છે. સારા વિચારો ટકાવી રાખવા માટે કેટલું સામર્થ્ય તેને ફાવવું પડે છે. આ બધું સમષ્ટિમાં પણ ચાલે જ છે.

તા. ૧૨-૨-૧૯૫૮

(૫૦૬)

સમર્પણભાવ

કોઈપણ કાર્ય કરવું એ જુદું છે અને સમર્પિત ભાવે કરવું એ જુદું છે, સમર્પિતભાવ વગર કરાતાં કાર્યો મજુરી છે-વેઠ છે. એ કાર્યો કરીને તેનાં બદલાની પ્રતીક્ષા રહે છે. પ્રાપ્તિમાં અરૂપાધિક્ષની વિચારણા ચાલે છે. જ્યારે સમર્પિતભાવમાં એ કાંઈ હોતું નથી. ‘સમર્પિતભાવે કરેલા કાર્યનું કાંઈ ફળ ન મળ્યું’ એ જ વાક્ય કેટલું વિચિત્ર અને વિરુદ્ધ લાગે છે. સમર્પણ અને ફળનો સંબંધ શો? ફળને માટે કયું છે તો સમર્પણ રહ્યું ક્યાં? કાર્ય કરીને તેને સમર્પણ કરતાં શિખવું. દાન ધર્મની મહત્તા પણ આ શિક્ષણમાં ખૂબ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે-માટે છે. સમર્પણ એટલે પ્રતિફળની ઈચ્છાનો નાશ, બદલાના આવનો વિશ્વસ. જેટલે અંશે એ વધે એટલી મજા-રતિ પણ વધે.

તા. ૧૩-૨-૧૯૫૮

(૫૦૭)

સાધર્મિક વાતસહ્ય

જ્યારે સંસ્કાર લોહીમાં ઉતરે છે, ત્યારે તે ખૂબ જ મજબૂત બની

ભવ છે. એ સંસ્કારને કોઈપણ વસ્તુ સહેજે જૂરેલી થઈતું નથી, લોહીની કિંપતિ અન્નાદિના આદારમાંથી થાય છે એ તો સદુ કોઈ સમજી શકે એવું છે. સાધર્મિક વાત્સલ્યમાં જન્મવાથી અને જન્માડવાથી ધર્મ પ્રવેશો અનુરાગ રક્તમન ઉત્પન્ન છે. અને એની વફાદારી કોઈ જુદી જ દે.વ છે.

દરેક ક્ષેત્રમાં રક્તમાં રાગ નિષ્પન્ન કરવ. માટે સદગોળન અનિવાર્ય મજાકું છે. ધાર્મિક પ્રસંગોમાં તો એ વિશેષ અનિવાર્ય છે. એટલા માટે એક બાજુ મર્ધમો અને બીજી બાજુ માર્ધર્મિક વાત્સલ્યને કાળું છે.

તા. ૧૩-૨-૧૯૫૮

(૫૦૮)

લાભ કે ગેરલાભ પોતાનાં કરે છે

એ પ્રમાણે પોતાના અને માન્યા છે તેનાથી લાભ થાય છે તે પ્રમાણે ગેરલાભ પણ તેનાથી જ થાય છે. પોતાના અને સારા દે.વ તો લાભ અને ખરાબ દે.વ તો ગુહરાન થાય, બાકી બીજા લાભ કે ગુહરાન કરી શકતા નથી. આત્માને કર્મ ગુહરાન કરે છે અને લાભ આપે છે તે પોતાના કર્મ પછીથી જ બીજા દુષ્ટી કર્મને પોતાના કર્મ નથી ત્યાં દુષ્ટી તે અને તેવ. દે.વ તો પણ કોઈ પણ કરી દઈતા નથી.

તા. ૧૪-૨-૧૯૫૮

(૫૦૯)

સમર્થિતના યોગક્ષેમ

સમર્થિત શરૂઆત પ.વન-વેળણુ દુષ્ટ દુષ્ટના અનેખમે કરે છે. ૧જ સમર્થણુ ખરેખરું દોડું નેઈએ. એમ કરીર કેડુ અન્ન સંસ્કૃત થયું છે. એ પ્રમાણે સમર્થિત અન.ગ્ના વે.ચક્રેમ થાય છે.

૧૪-૨-૧૯૫૮

(૫૧૦)

વચન-ઔપધ અને દુપધ્ય

તમે તમારા દિનનું દટુવચન પણ સાંભળવાની ટેવ પાડો. દટુતા તો જીભને લાગે છે પણ પેટમાં ગળા પડી કાંઈ દટુસ્વાદ રહેતો નથી. એ જ પ્રમાણે દટુતા દર્ષનને લાગે છે, મનમાં ઉતર્યા પછી તેની દટુતા ચાંત થઈ જાય છે. અપકાર કરનારા મિષ્ટ વચન માટે પણ આ પ્રમાણે સમજવું. જીભને મીઠું લાગે પણ પરિણામે વ્યાધિ વધારનાર હોય તો શા દામનું ? કાનને ગમતું હોય પણ ચિત્તમાં પેકા પછી કુસંસ્કારને આપતું હોય તો તે કેટલું ખરાબ ? એટલે પરિણામ તરફ સતત લક્ષ્ય રાખવું. દટુ અને મિષ્ટ પરિણામો શું છે એ સમજવું જરૂરી છે અને એ સમજાય એટલે પરિવર્તન પણ કોઈ જુદું જ થઈ જાય. એમાં વાર ન લાગે, તા. ૧૩-૨-૧૯૫૮

(૫૧૧)

હિત એમાં છે

ભાવે એ સાઈ—એ પ્રમાણેની માન્યતામાં ધણું ગુમાવ્યું, ધણું સહન કર્યું—પણ જો હવે ખચવું હોય તો જે સાઈ છે—તે ભાવે એવી કેળવણી લ્યો. તેમાં હિત છે—શ્રેય: છે, લાલ છે.

તા. ૧૩-૨-૧૯૫૮

(૫૧૨)

ધર સળગાવીને આગ ન ફેલાવો

જેને પોતાની પંચાત કરતા નથી આવડતી તેઓ પારકી પંચાત કરવામાં ખૂબ જ કાબેલ હોય છે. એવા જીવો હંમેશા પોતાનું ધર સળગાવીને બીજાને પ્રકાશ આપવા વ્યર્થ પ્રયત્ન કરતા હોય છે એથી પ્રકાશ તો નથી પથરાતો પણ આ જ વધતી હોય છે.

૧૩-૨-૧૯૫૮

(५१३)

વિવેકથી વિચારને

સદુ કાર્થ પોતપોતાનું માથા કરે છે. એ જાદુયા સત્વ દોષા છતાં
સર્વજ્ઞ એવું નથી. એવા પશુ સત્યરૂપો વિશ્વમાં જો કે નેએ પોતાનું
જાને પરનું એવો ભેદ રાખવા વધર સત્ત્વને શિવ ને કાર્થ દોષ તેનું
માન માથ છે. ભૂસ્વૃકે પશુ એવું ગીન માનારાઓને સદુ પોતપોતાનું
માથા કરે છે. એની ભેજા ભેજવના નાદિ. એવા આદર્શોથી વિશ્વ
જીવનજ છે. ૧૪-૩-૧૯૫૮

(418)

पुराणम्

પુરાણમિત્યેવ ન સાધુસર્વથા—જુનું એટલું સોનું, પણ જુનું એટલું બધુંએ સોનું નહિ, ઉપરની આવીન ઉઠિ બનુસાર જુનું હોવા થાવથી સારું એમ માની ન લેવું, પણ તેનાં સારાપણાની ચીવડપૂર્વક પરીલા કરવી જારી છે. બાથ હોવા છતાં પણ વિચિત્ર પ્રકૃતિના થાકુસો જુનું એટલું બધું, સાચી કે ખોટી રીતે તારું ઉપર ચડાવ્યા કરે છે, તેમનાં થનથાં કિવે તો ખોટી કદાચદ બધોં દોષ છે કે કુતોરો બાવથ કરીને જુનું એટલું ખોટું એવું બતાવવા પ્રયત્નો કરે છે અને ડેલા બદ સોરોને બરમાલે છે.

અપ્પી જુની વાતો અને વસ્તુઓ એવી હોય છે કે તેથી લાભ જ
લેવો દોર છે. તેને તારું પર આપવામાં કોઈ બાંધ દોતો નથી પણ
એમાં મનવ બંધ કરાવે છે તદન નકારે છે. વસ્તુના મૂલ્ય કરનાં
પરિણામો જણી શક્ય બાબતો એ નથી ચૂંસતા છે.

DL 10-2-1642

(414)

જાન્યારી સરખ બેઠકો

અવગણે રસ સ્વાદ ભર એ રીતે કવન કવનું-એ કવનું નથી.

હાનનો દગ મુઠાપ નહિ તે માટે બાલ સાવનો નોંઝવો જ એનું કાર્મ નથી. અન્તરની ગતિ સરમ નોંઝવો.

તા. ૧૬-૨-૧૯૫૮

(૫૧૬)

દયાની રીતે દયા કરવી

કાર્મની ઉપર દયા કરતાં આપણે પોતે ને દયાપાત્ર બની જતા હોઈએ તો તેમાં દયાનો દોષ નથી પણ દયા કરવાની રીતનો દોષ છે. એવી રીતે કરાએલી દયા નિંદાય છે. સારા ગુણો એવી રીતે અનુસરવા જોઈએ કે જેથી—ગુણથી નિજનું અને નિજથી ગુણનું ગૌરવ વધે.

તા. ૧૬-૨-૧૯૫૮

(૫૧૭)

દોષ ને ગુણ

પરનાં દુષણો જોઈને બીજાની પાસે તે કહેવાનું મન થાય ત્યારે જાણવું કે તે દુષણો પોતાને સેવવાનું પ્રાપ્ત નથી થયું—તેનો અસંતોષ આ કરાવે છે. એથી નિંદા-વેર-કલેશ વગેરે જન્મે છે.

પરના ગુણો જોઈને અન્ય પાસે એ કહેવાનું—ગાવાનું મન થાય ત્યારે માનવું કે એ ગુણો પ્રત્યે પોતાને પક્ષપાત છે અને જેના ગુણો ગાવામાં આવે છે તેમાં આત્મીયતા છે.

ધણી વખત એવા ગુણો ગાનારા સ્વ-પરનો ભેદ પણ ભૂલી જાય છે.

તા. ૧૮-૨-૧૯૫૮

(૫૧૮)

મૂર્ખની ભૂલ

મૂર્ખ કે અજ્ઞાની જીવ ભૂલ કરતો નથી. એ તો જે કરતો હોય છે તે જ કરતો હોય છે. પણ જ્ઞાની અને સમજી આત્માઓ તે

જાતીના કર્તવ્યને જૂલ માનના દોષ છે, જૂલ સમજતા હોય છે. જૂલ થયે કાંઈ, અને કહે કાંઈ, એથી તે સુધરે નહિ. એ સુધારવા મારે તો એ જૂલ કરે છે તે પોતે જાતી-મમળુ બને તો જ સુધરે. એટલે જૂલને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન હિંમત એ છે કે જૂલ કરનારને ઠાપી મનાવવો. બાકી બજાયા કરેલો જૂલનો સુધારો લાંબો સમય રાતો નથી.
તા. ૧૮-૨-૧૯૫૨

(૫૧૬)

સિંહો

કામળની આમ તો કાંઈ વિશેષ કિમત નથી, પણ તેના પર થેલ નિકો લાગ્યા પછી તેની કિમત મળ્યાય છે. એથી વિશેષ કિમતના બીજા પણ થઈ હોય છે. પણ વ્યવહારમાં લેવડ-દેવડ કાઢી વખતે તેનો ઉપયોગ થઈ શકતો નથી વ્યવહારમાં તો સિંહાવાળા કમળનો ઉપયોગ થાય છે. અઠવાંતરે દશમાં ઉચ્ચસ્થિતિ અનુભવના આપાઓને વ્યવહારથી દીન દશા અનુભવના હોય તેથી દીન છે એમ નહિ પણ વ્યવહારમાં તેનો ઉપયોગ થવો જોઈએ એવા આમદ રાખવો એ ઉચિત નથી, વ્યવહારમાં તો સિંહો દેવ એ જ ભેલાય છે.
તા. ૧૬-૨-૧૯૫૨

(૫૨૦)

એનું જમુંએ કાઢી નાંખવા જોવું નથી

રંગા થાક્યો એ કાંઈ ભોલતા હોય કે કરતા હોય એ જમુંએ રંગપદ્માં કાઢી નાંખવા જોવું હોતું નથી. તેમના કેટલાક કર્તવ્યો એ થાયે. જૂલ જ કરાવજીમમાં હોય છે. પણ એ તારથી કાઢવું એડું હોતું નથી.
તા. ૨૨-૧-૧૯૫૮

(૫૨૧)

ઝોનો પ્રયોગ બારે થઈ પડે છે.

અનુભવીઓના અને જાનીઓના દિનવચનોને પ્રયોગ કરીને સાચા માનવાનો આશય અદિત કરે છે અને કરાવે છે. એ વચનો તે આંખ મીંચીને સ્વીકારી લેવાથી જ લાભ થાય છે. એટલી તૈયારી ન હોય તો તેના પ્રયોગો કરનારા પણ પગાં છે. ને તેઓની સ્થિતિ શું થઈ છે ને થાય છે એ પણ દીવા જેવું છે. તે તરફ જોવાથી પોતે શું કરવું એની સમજણ પડી જશે.

તા. ૨૨-૨-૧૯૫૮

(૫૨૨)

બેવડું નુકસાન ને બેવડો લાભ

તમને તમારા વડીલો શિખામણ આપે છે ત્યારે રુચતું નથી પણ તેથી તમને બેવડું નુકસાન થાય છે, તેનો તમને ખ્યાલ નથી. એક તો એ શિખામણને તમે અમલમાં નથી મૂકતા એથી ગેરલાભ થાય છે અને બીજું વડીલોના તમારા તરફનો પ્રેમ ઓછો થાય છે-એ વડીલોના પ્રેમ ઓછો થાય એ ગેરલાભ નાનોસૂનો નથી પણ તમને તેનો ખ્યાલ તુરત નથી આવતો, બ્યારે એ પ્રેમ ઓછો થવાને પરિણામે જે ગેરલાભ આગળ આવે છે ત્યારે ધણું મોડું થઈ ગયું હોય છે. બીજી તરફ વડીલોની શિખામણને હર્ષપૂર્વક-કડવી હોય તો પણ મીઠી કરીને અમલમાં મૂકનારાને ખમણો લાભ થાય છે-એક તો એ હિતશિખામણથી થતો લાભ અને બીજો વડીલોની પ્રીતિ આ વાત વારંવાર વિચારીને અમલમાં મૂકનારનું હંમેશા ઉજ્જવળ રહે છે.

તા. ૨૬-૨-૧૯૫૮

(૫૨૩)

સમયને સાર્થક કરવો.

અમુક કાર્ય થાય...તો જ સમયની સાર્થકતા છે એમ માનીને ચાલુ સમયને વ્યર્થ જવા દેવો એ ગંભીર ભૂલ છે. ઉચ્ચ ધ્યેય સિદ્ધ

કરવા માટેની જામિન તૈયાર કરવા માટેનો સમય સાર્થક છે. જાણી રાહ જોવા કરવી તેનું નામ જામિન નથી. વચગાળાના સમયમાં કોઈને કોઈ સાર્થક કાર્ય કરના રહેતું જોઈએ. તા. ૨૧-૨-૧૯૫૮

(૫૨૪)

ધૂન જાળે સમજ

કેટલાક ધૂની માણસો બ્યારે ધૂન ચડે છે ત્યારે કાર્ય બંધે તેનું કપડું દોષ તો પશુ કરવા. તૈયાર થઈ જાય છે અને મણી. વખત તો પાર પશુ મારે છે. પશુ કાર્ય કરવાની એ રીત બ્યાબબી નથી, સમજાવવાં કાનિયો કાર્ય કરનાર ધીરે ધીરે પશુ એવો તો બામજી થયે છે કે બંધે તેનું કાર્ય કરવા છતાં તે કદી ચાકતો નથી અને બીજાને આદર્શ જૂન જાળે છે. તા. ૨૧-૨-૧૯૫૮

(૫૨૫)

એ જેને જાણતું હોય તેને જાણે

અમુક અવશ્ય અમુક રીતનું અમુકને જ શીખે, ફરકને એ શીખે નહિ. દાખો કેટલો સુંદર દેખાય છે. પશુ તેની નાક-કાન-પગ બીજા કોઈને નેસાડવામાં આવે તો કેવા લાગે? એ દાખીના સૌંદર્યમાં દીકરી છે તે જ અજો બીજાની વિશ્વતામાં વધારો કરનારા મની જાય. એવો એ જેને જાણતું હોય તે તેને જાણે! તા. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૨૬)

નરસેક દર્શન

રોડને રોકે અજો સમગ્રમાણુ અને સંશોધિત દોષ એવું વિરલ નેરમાં જાય છે. બીજા જાણુ કેટલે કોઈ પશુ-સાહુ ન દોષ. એનું પશુ વિરલ નેરમાં જાય છે. નરસેક મારે જા દર્શન છે.

(૫૨૭)

શુદ્ધ ભક્તિરાગ

શુદ્ધ ભક્તિરાગ આત્માને મુક્તિની ખૂબ જ નિઃસ્વ લાગીને મૂકે છે પણ એ દેખવા માટે ખૂબ પ્રયાસની આવશ્યકતા છે.

તા. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૨૮)

ભૂમિકા અનુસાર કર્તવ્ય કરવા જોઈએ

સ્નેહ, વાત્સલ્ય, બન્ધુત્વ અને ભક્તિ એ પ્રણયની ઉત્તરોત્તર હાથી ભૂમિકાઓ છે. એ ભૂમિકાઓથી આગળ વધેલ વૈરાગ્ય છે. જોઈએ વૈરાગ્યવાસત આત્માનાં કર્તવ્યો એવા હોય છે કે જેની પાસે સ્નેહાદિનાં કાર્યો નિસ્તેજ લાગતા હોય છે. જેઓ વૈરાગ્યની ઉચ્ચ ભૂમિકા ઉપર ન પહોંચ્યા હોય અને તેવા આત્માઓના કર્તવ્યોને આગળ કરીને પોતાને જે કર્તવ્યો કરવા ગોચર છે તે ન કરે તો તે કર્તવ્ય-ચ્યુત બને છે અને આગળ વધી શકતો નથી. દરેક પોતાની ભૂમિકા પ્રમાણે કર્તવ્યો બજાવીને આગળ વધવું જોઈએ.

તા. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૨૯)

એ મહા અજ્ઞાન છે

વૈરાગ્યની ભૂમિકા પર રહેલાને નીચેની ભૂમિકાના કર્તવ્યો ન કરવા બદલ અકર્તવ્યશીલ માનવા એ મહા-અજ્ઞાન છે.

તા. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૩૦)

એવાઓથી સાવધ રહેવું

કેટલાક વિચિત્ર પ્રકૃતિનાં જીવો પોતાની તુચ્છ વૃત્તિઓને સંતોષવા માટે ઉચ્ચ ગુણોની ઓથ લે છે. તેમનાં ઉપકારની ભીતરમાં અપકાર

દોષ છે. તેમના બાધુવમાં યજુત સમાધુ દોષ છે. તેમની ભક્તિમાં ભય દોષ છે. તેમનાં વેશભમાં રાગ-મોહ, ભયો દોષ છે એવાઓથી મનન આવશ્ય રહેતુ માધકને માટે આવશ્યક છે. તા. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૩૧)

યોગ્યતા વધારવી

તમે તમને ખુબજ યોગ્ય સમજતા હો તો નીચેની શ્રેણી વિચારજાઓ કરજો. એટલે તમને સમજાશે કે તમે ક્યાં અને કેટલામાં છો. તમે જે પ્રવૃત્તિ કરો છો તે પણ પૂર્ણરૂપે ફળદાયી નથી. તમે જે બોલો છો તેમાંનું કંઈ પણ સજ્જ થતું નથી. અને તમે જે વિચારો છો તે તો ભ્રમભર્ય નિષ્ફળ ભય છે. પણ ધારો કે એ સર્વ બરાબર પરિણામ ઉપજાવે તો તમારી અને તમે જે જનમાં વસો છો તેની રિષ્ટિ કેવી દોષ ! તમે જેમ જેમ વિચાર કરીને એમાં સુધારો કરશો તેમ તેમ તમારી યોગ્યતા વધારશે અને એ રીતે સજ્જનાના દશ તમારી જાણુ વધશે. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૩૨)

સંસ્કાર અને અધ્યાત્મ

જદરના બાવો અનુભવ બરાબર કરે—રમ્યા કરે એનું નામ સમર, અને અનુભવનાં બાવો જદરના બાવોને અનુભવ એનું નામ અધ્યાત્મ. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૩૩)

અનુભવની અવગણ

અનુભવના અવગણને અનુભવે એ સત્ય છે, પણ મહિન અનુભવ-રૂપને અનુભવે અવગણ આવશે નથી. એને તો એની મહિન-રૂપને અવગણ આવશે દે.વ છે. એ અવગણને અનુભવે અવગણ મહિન-રૂપે દે.વ નથી ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૩૪)

પ્રતિબિંબ

પ્રતિબિંબ મરિન પદાર્થોમાં પડતું નથી. પરિબિંબ જેમાં પડે છે તે પદાર્થ જે આમીનાઓ હોય તે પ્રતિબિંબ આમીનામાં પડે છે અને તે આમીઓ પ્રતિબિંબ પાડનાર પદાર્થની છે એ સ્પષ્ટ સમજાય છે. પણ જ્યારે પ્રતિબિંબ પાડનાર પદાર્થ સ્વચ્છ અને શુદ્ધ હોય ત્યારે જે દાતિઓ પ્રતિબિંબમાં જન્માય તે દાતિઓ એ પ્રતિબિંબ જેવું છે તેની છે એમ ચોક્કસ સમજવું, તેમાં પ્રતિબિંબ પાડનાર પદાર્થને દૂષિત ગણવું નહિ.

તા. ૨૭-૨-૧૯૫૮

(૫૩૫)

એને તો મદાને માટે પાનખર છે

પાનખર આવે છે ત્યારે વૃક્ષનાં પાંદડાઓ ખરી પડે છે, પણ વૃક્ષનું મૂળ સજીવ હોવાને કારણે બીજા પાંદડાઓ આવે છે અને વૃક્ષ ફરીથી નવ પલ્લવિત થાય છે. જ્યારે વૃક્ષનું મૂળ ખવાઈ જાય છે—નિર્જીવ થઈ જાય છે ત્યારે વસંત હોય તો પણ તે નવ પલ્લવિત બની શકતું નથી, એને તો—ત્યાર પછી—સદાને માટે પાનખર છે.

તા. ૨૮-૨-૧૯૫૮

(૫૩૬)

એ કાર્ય વધારે કઠિન છે.

સંસ્કારત્રિય માણસોને ઊંચા સંસ્કારો આપવા એ સરલ કાર્ય છે. જ્યારે અસંસ્કારી જીવોને પ્રાથમિક સંસ્કારો આપવા એ કપરું કાર્ય છે.

અભ્યાસીને વિશિષ્ટ અન્યોનો અભ્યાસ કરાવવામાં જે શ્રમ નથી પડતો તે કરતાં ઘણો જ વધારે શ્રમ બાળકોને એકડા-બગડા અને ક-ખ શિખવવામાં પડે છે.

તા. ૨૮-૨-૧૯૫૮

(૫૩૭)

માપનું જ્ઞાન મુરકેલ છે

જોતું, ખાવાથી જન્ય રહે છે અને વધુ પડતું ખાવાથી જન્ય થાય છે, હોતું જોતું પાવાથી તે સ્થાય છે અને વધુ પડતું પાણી પાવાથી તે સડે છે, વધુ પડતો તાપ બાળે છે અને ઠાવની ખાવના જડના જન્માવે છે. દરેક વસ્તુઓમાં પ્રમાણ જાવરવક છે, તેનું કોઈ પ્રમાણ જો વિશિષ્ટ જ્ઞાનથી સમજાય છે. જાણવા જન્યથી જાણાય છે, વિશિષ્ટ જ્ઞાન જો કદિન છતાં દૃઢ માર્ગ છે અને જન્ય જો સદેશો છતાં સાચો માર્ગ છે. તા. ૨૮-૨-૧૯૫૮

(૫૩૮)

વધારાકેમ કરવું જો જાગળ વધવાનો માર્ગ છે.

વિશિષ્ટ કારો કરવા માટે હજારો કરવી-સાબવી. પણ જો હજારો કરવી-સાબવી હોય તો સારી હોવા છતાં શોભતી નથી. જો હજારો શોભાવવા માટે પ્રાથમિક હજારોને સજા કરવા વધારોમાં પ્રવેશ કરવો જોઈ છે. જેમ જેમ કામ જાવનાઓ સજા થતી જાય છે તેમ તેમ જાગળની વિશિષ્ટ હજારોને પગ-પુખાદિ જાવના જાય છે. તા. ૨૮-૨-૧૯૫૮

(૫૩૯)

કદુ છતાં મિષ્ટ ને મિષ્ટ છતાં કદુ

સત્ય અને અસત્યમાં જોતું જ અંતર છે કે સત્ય દર્શનામાં કદુ દેવ છે, છતાં પણ પરિણામે સુખ-મિષ્ટ છે. બ્યારે અસત્ય દર્શનામાં મિષ્ટ દેવ છતાં પરિણામે દુઃખ-કદુ છે. તા. ૨૮-૨-૧૯૫૮

(૫૪૦)

અસત્ય કરતાં સત્યનું જળ કોટિગુણ વધારે છે.

અસત્યને સત્ય કરવા માટે જે પ્રયત્નો કરવા પડે છે તેના કરતાં

નુનને મન્ય રૂપે સિદ્ધ કરવા માટે ખૂબ જ એકાગ્ર પ્રયત્નો કરવા પડે છે. છતાં જગતમાં અસત્યોનો પ્રસાર ખૂબ છે અને સત્યનો પ્રસાર અતિ અલ્પ છે, તેનું કારણ એ છે કે અસત્યનાં ઉપાસકો વળાં છે અને સત્યના ઉપાસકો વળાં એકા છે. પણ સત્યના એક ઉપાસકમાં એટલું બળ હોય છે કે તે વાળો અસત્યના ઉપાસકોને પરાસ્ત કરી શકે છે. સત્યના એક કિરણમાં અસત્યના કરોડો અનિવાર્ય અજવાળવાનું સામર્થ્ય છે.

તા. ૨૮-૨-૧૯૫૮

(૫૪૧)

આંખ ને આરંભથી જ ઊઘડી હોય તો કેવું સારું !

નાના અને નહવા કાર્યોમાં, વાતોમાં ને વિતેદમાં, નેવામાં ને રોવામાં, પ્રમાદમાં અને વિવાદમાં હવનનો ફેટો અમૂલ્ય સમય એજે જાય છે, એનો ને દિસાજ ગણવામાં આવે તો આંખ ઊઘડી જાય.

લક્ષ્યાધિપતિ બગ્નરમાં ફરે અને ગમે તેવી નકામી ચીજો મોં માંએ મૂલ્યે ખરીદ કર્યે જાય—તુરત તો તેને કાંઈ ન લાગે, પણ જ્યારે કોયળીનું તળીયું દેખાવા લાગે—નવી આવક થવાની કાંઈ સંભાવના ન હોય ત્યારે તેની આંખ ઊઘડી જાય—પણ આંખ ને આરંભથી જ ઊઘડી હોય તો કેવું સારું !

૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૨)

સાધના

એકની એક વાત અમુક પ્રસંગે મધુર લાગે છે, જ્યારે બીજા કોઈ પ્રસંગે મધ્યમ લાગે છે—નથી સારી લાગતી કે નથી ખરાબ લાગતી, વળી એની એ વાત એવા કોઈ પ્રસંગે કડવી લાગે છે, અપ્રિય લાગે છે અને અનેક અનર્થોને જન્મ આપે છે.

વ્યક્તિ માટે પણ એવું જ બને છે, એક જ વ્યક્તિનું કથન એક વખત ગમતું હોય છે, જ્યારે એ જ વ્યક્તિનું કથન બીજે વખતે સાંભળતું પણ રુચતું નથી—અપ્રિય લાગે છે, જે એલે તો સાંભળ્યા જ

દીએ એવું થવું હોય છે તેને જાણે એ ન જાણે તો સાચું એમ
જનમાં શાવ છે અને ચાલે તો પરાણે પણ તેને જાણતો બંધ કરવામાં
આવે છે. આ સર્વ અસરોથી પર થવા પ્રયત્ન કરવો તેનું નામ સાધના.

૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૩)

સમયને ઓળખવો

સાચા સમયમાં જે રીતે વર્તન કરાવું હોય તેમાં સમય ક્યેં
વર્તન કરવું આવશ્યક છે. એ બ્યવહારમાં દર્શાવેલ છે. બ્યારે
જનમાંથી મૂળમૂળ મિલ્કત સાચવીને એ વિચારવાનું હોય છે.

૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૪)

ચાતુર્ય દૂર દરવાનો રસ્તો ફેળવવો

ચાતુર્ય શરીર વસ્તુ કે સારી વાત જમાડવી એ અમાનતા છે.
એમાં જે બહેન પડે છે તેનાં કરતાં તેની ચતુરતા દૂર કરવામાં ઓછી
પહેલ પડે છે. કદાચ વાંધા એટલો જ હોય છે કે ચતુરતા ખરાબ કરવું
કહે છે અને તેની ચતુરતા દૂર કરવાનું અમત્તું નથી. જો એ અમવા
મોડે તો પાછી ફાઈ વાંધા ન રહે

તા. ૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૫)

યોગ્ય વિશ્વાસ જરૂરી છે.

કેમના ઉપર એમને એમ વિશ્વાસ રાખવાથી કાચું વિજીતે છે,
એમ કશુંકે કેટલા પણ ઉપર વિશ્વાસ ન રાખવામાં આવે અને દરેકે
કદ રીતે જાણે જ કરવા આવે. આમલ રાખવામાં આવે તો તેથી પણ
કદ રીતે જાણે નથી. એથી કાચુંસેવ પણ સંકુચિત થઈ જાય છે.
એવું તે તે કાર્યો કરવા માટે યોગ્ય અભિનયો ઉપર યોગ્ય વિશ્વાસ
રખે. અવશ્યક છે. સ.સે ચોતે પણ યોગ્ય કાર્યોની ચોગ્યતા કેળવવી
કે જેટલો જાણે પણ અવશ્યક ઉપર વિશ્વાસ થાય. તા. ૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૬)

જીવન-સંગીત

સદ્ પોતપોતાને મનમનનું ગાય છે, તેમાં દેટલાકને એકબીજાના સ્વરો મળતા આવે છે ત્યારે સંગીત સમ્મય છે. પણ દેટલાક-પોતાને મળતો બીજો સ્વર મળતો નથી અને ગાયા વગર ચાલતું નથી. એટલે એ ગાન વિરૂપ અને વિરસ બને છે. એ નથી કોઈને સાંભળતું ગમતું કે નથી કોઈને ગાવાનું ગમતું-ગાતું પડે છે.

સ્વરમાં સ્વર મેળવીને ગાનાર મળવા મુલમ નથી. તે શોધી કાઢવા માટે તપન કરવો જોઈએ.

તા. ૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૭)

વાતાવરણની અસર અને વાતાવરણ પર અસર

આસપાસનું વાતાવરણ તમારા પર અસર કરી જાય છે અને તમે વાતાવરણમાં ખેંચાઈ જાવ છો એ અહ્યુત નથી પણ તમે આસપાસના વાતાવરણ ઉપર અસર ઉપજાવો અને વાતાવરણ તમને અનુરૂપ બની જાય એ અહ્યુત છે, એમાં સામર્થ્ય છે, એમાં સત્ત્વ છે.

એવું સામર્થ્ય તમને આગળ વધારશે અને આખરે ઉચ્ચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરાવશે.

તા. ૪-૩-૧૯૫૮

(૫૪૮)

જીવનની વિમલતા

શરીરનું કોઈ પણ અંગ મલિન હોય કે ગડગૂમડવાળું હોય તો તેથી શરીર દૂષિત ગણાય છે. વસ્ત્રનો કોઈપણ ભાગ ડાઘાવાળો હોય તેથી વસ્ત્ર મેલું ગણાય છે. ઘરનાં કોઈપણ ખૂણામાં કચરો હોય તેથી ઘર ગંદુ ગણાય છે. એ પ્રમાણે જીવનને વિશુદ્ધ ઇચ્છનારે જીવનના કોઈ પણ ભાગને દૂષિત થવા દેવો ન જોઈએ. સંપૂર્ણ જીવન વિમલ-વિશુદ્ધ રાખવા માટે ખૂબ જ સાવધ રહેવાની આવશ્યકતા છે.

૪-૩-૧૯૫૮

